

Het terrein in vogelvlucht-perspectief,

DOOR

J. W. N. LE HEUX,

Eerste-Luitenant der Infanterie.

Men behoeft slechts de groote buitenlandsche tijdschriften na te slaan, om het goed recht der vogelvlucht-perspectief in te zien: geen ander middel is beter in staat, een overzichtelijk beeld van een operatietooneel te geven.

De vraag, hoe zoo'n teekening vervaardigd wordt, is spoedig beantwoord: men bedekt het te beschouwen deel van de kaart met een ruitennet, brengt dit in perspectief en schetst de terreinvoorwerpen in de overeenkomstige vakjes.

Men stuit dan echter op het bezwaar, dat de kaart wel op een zeer groote schaal geteekend moet zijn, wil de terreinschets van bijv. een dorp met omgeving aan redelijke eischen van grootte en duidelijkheid voldoen. Waar in den regel zoo'n kaart op groote schaal niet voorhanden is, moet de bestaande kaart eerst vergroot worden, wat een tijdroovend werk is. In het volgende zal worden aangegeven, hoe men rechtstreeks vanaf de stafkaart een deel van het terrein tegelijkertijd vergroot en in perspectief brengt.

Een korte herinnering aan de grondregels der perspectief moge voorafgaan. De perspectief van een punt A (Fig. I) vindt men, door A met het oog O te verbinden en het snijpunt a van A O met het (verticale en doorzichtige) tafereel te bepalen. Om een lijn in perspectief te brengen, zijn twee punten noodig, waarvoor men kiest: het snijpunt van de lijn met het tafereel en het oneindig verre punt der lijn. Het snijpunt heeft zichzelf tot perspectief — de persp. van het oneindig verre punt krijgt men, door O met dat punt te verbinden, dus door O een lijn te trekken, evenwijdig aan de gegeven lijn en het snijpunt ervan met het tafereel (vluchtpunt) te bepalen. De perspectief eener willekeurige lijn wordt dus: verbindingslijn snijpunt met vluchtpunt. Zoo krijgt men de persp. van de (verlengde) lijn AB, door eerst B aan te teekenen, daarna door O een lijn OD // BA te trekken en vervolgens D met B te verbinden. Het stuk BA heeft tot perspectief B a . Van een ruitennet, dat het terrein overdekt, blijven de lijnen // SB dezelfde richting in de persp. behouden, de lijnen // AS evenwel gaan in persp. van hunne snijpunten met het tafereel naar hun gezamenlijk vluchtpunt O" en vormen dus in persp. een stralenbundel. De persp.ⁿ der lijnen

Schaal
1 : 2500

HORIZON.

Noord
0°

D

A

0.5 m

20 malige vergrooting

Fig III.

Leun

Spoorneg van Antwerpen

Station
Etten Leun

Straatweg naar Breda

Haansberg

Straatweg naar Rosendal

Etten

Moleneind

P

R

500 M

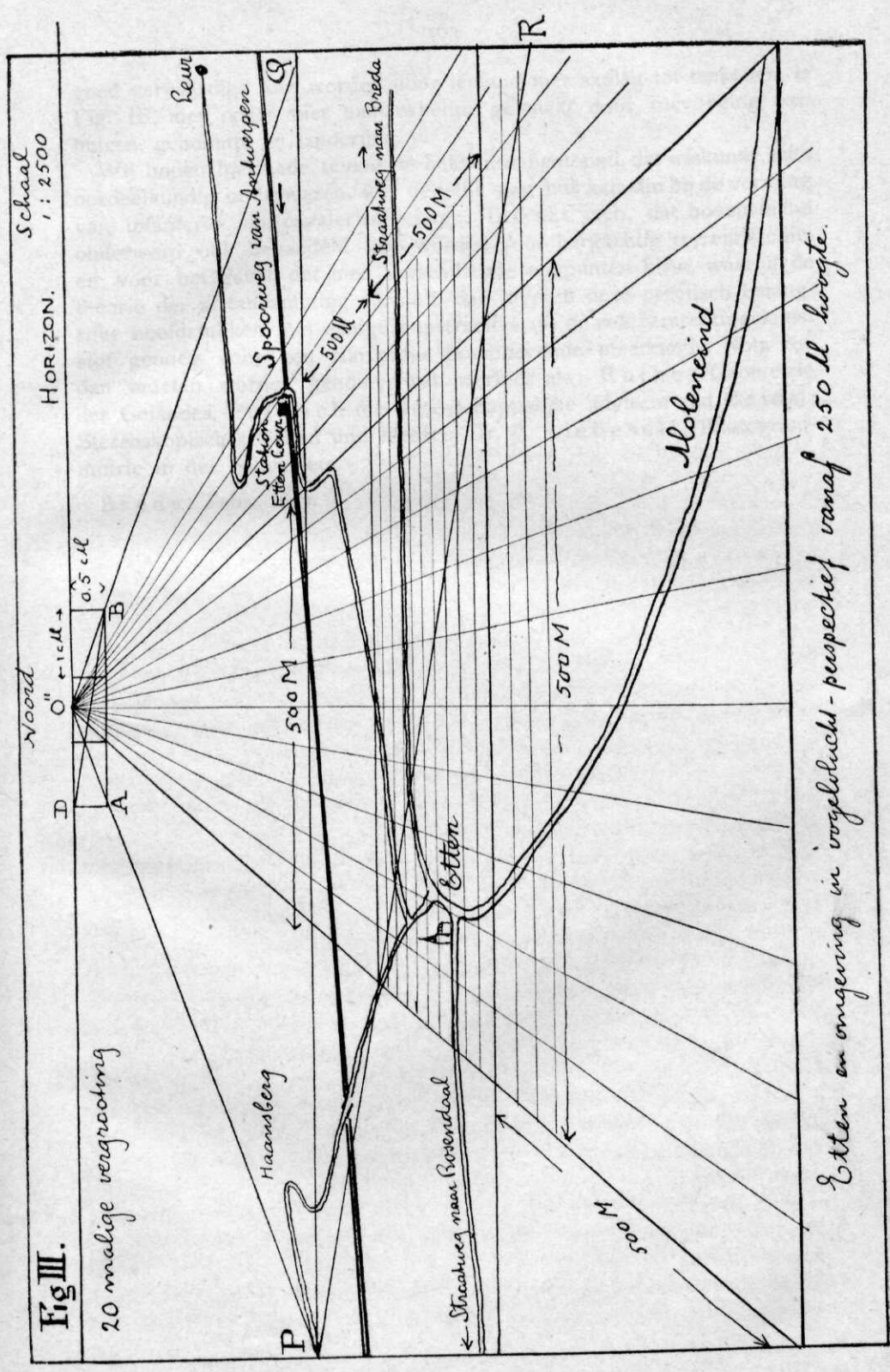
500 M

500 M

500 M

4005

Etten en omgeving in vogelvlucht-perspectief vanaf 250 m hoogte.

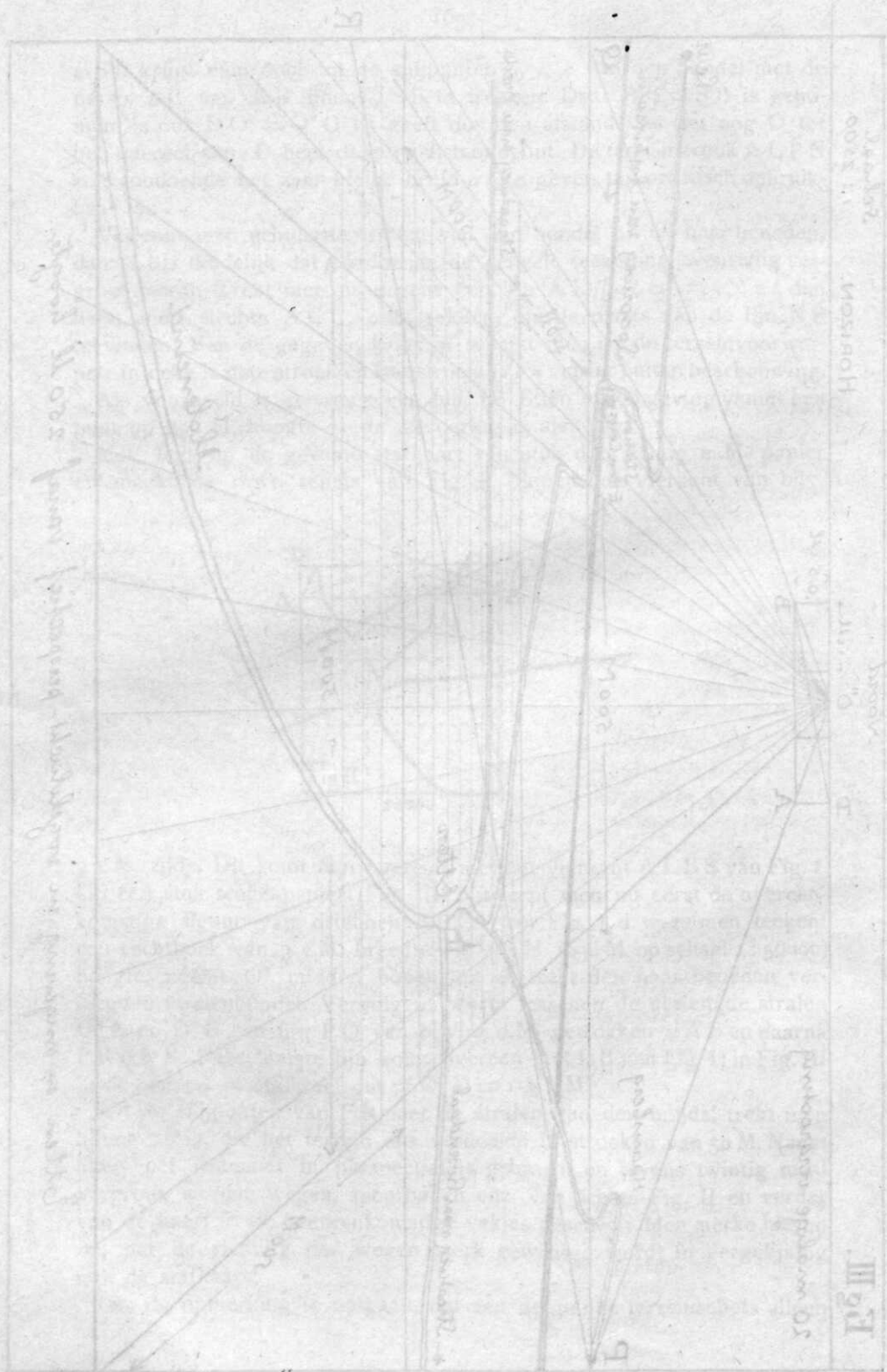

Diagram illustrating the geometry of a dome or vaulted structure, showing various points (A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z, AA, BB, CC, DD, EE, FF, GG, HH, II, JJ, KK, LL, MM, NN, OO, PP, QQ, RR, SS, TT, UU, VV, WW, XX, YY, ZZ, AAA, BBB, CCC, DDD, EEE, FFF, GGG, HHH, III, JJJ, KKK, LLL, MMM, NNN, OOO, PPP, QQQ, RRR, SSS, TTT, UUU, VVV, WWW, XXX, YYY, ZZZ) and lines defining the structure's geometry.

III
Fig III

goed vervaardigd kan worden door iemand met aanleg tot teekenen, is Fig. III met opzet niet aantrekkelijk gemaakt door toevoeging van huizen, geboomte en landerijen.

Wij hopen hiermede tevens te hebben aangetoond, dat wiskunde, mits oordeelkundig onderwezen, wel degelijk van nut kan zijn bij de vorming van infanterie- en cavalerieofficieren. Bedenkt men, dat bovenstaand onderwerp ook behandeld kan worden voor bergachtig terrein (Indië) en voor het geval, dat men verschillende oogpunten kiest, waarbij de theorie der afstandsmeting aansluit, dan leveren deze practisch belangrijke hoofdstukken met eenige constructies uit de veldversterkingskunst stof genoeg voor een jaarcursus beschrijvende meetkunde. Nota zou dan moeten worden genomen van werkjes als: *Rothe*, *Geometrie des Geländes*, *Pulfrich* (de wetenschappelijke adviseur van *Zeiss*); *Stereoskopisches Sehen und Messen*. Dr. *P. Riebesell*, *Photogrammetrie in der Schule* etc.

Breda, Febr. 1917.

Onze Leger-organisatie,

DOOR

VERBERNE,

Kapitein der Jagers.

Een zware taak, het opknappen van een sedert jaren verwaarloosde legerorganisatie.

Moeielijk is het om in deze oorlogsperiode het ontbrekende materieel te krijgen. Echter, indien wij niet reeds thans gaan denken aan noodzakelijke reorganisatie in verband met hetgeen wij bovendien sedert 1 Augustus 1914 geleerd hebben, dan zullen wij in het moeras blijven. Gouverner, c'est prévoir.

Onze groote mannen schrijven in dag- en weekbladen en in tijdschriften over paraat-zijn na den oorlog in zake economie, maar over het allernoodzakelijkste schrijft niemand; op loffelijke wijze wordt in de groote persbladen een bundel lansen gebroken voor onze Indische defensie en in vergaderingen wordt aan enkele bladen daarvoor zeer terecht lof toegezwaard, maar diezelfde bladen weigeren artikelen op te nemen over het allernoodzakelijkste. Eerst beschuldigt men de Regeeringen van de laatste 50 jaren en met dezelfde pen betracht men precies hetzelfde. Is dit consequent?

Maar we krijgen na dezen gruwzamen oorlog eeuwigen vrede; weer een phrase. Oorlog was, is en zal zijn, zoolang economische belangen zullen zijn. Wij lazen gisteren:

V. D. Het Parijsche Journal meldt uit New-York:

Niettegenstaande alle tegenspraak is het bericht, volgens hetwelk de regeering der Vereenigde Staten van plan is, den algemeenen dienstplicht in te voeren, juist. Men wil een staand leger van 5 millioen man vormen.

En in het interview van Hindenburg:

Geen volk met een druppel mannenbloed in de aderen zal ooit zijn bestaan en zijn nationale eer aan een scheidsrechterlijke uitspraak van andere volkeren onderwerpen.

En elders:

„Elk practisch middel, dat ten doel heeft om de oorlogen zeldzamer te maken door een beroep op het verstand te stellen in de plaats van een beroep op de wapenen, behoort met sympathie te worden begroet en gesteund. Doch elke Regeering, die zich daardoor laat in slaap wiegen in een gevoel van volkomen veiligheid, die zich verlaat op pacifistische

ideeën van den eeuwigen vrede op aarde, en verzuimt zich voor te bereiden op een verdediging van het bestaan, de eer en de rechten van haar land, zondigt zwaar tegenover haar volk."

En straks gaat heel Amerika meedoen!

Het Nederlandsche volk geeft eindelijk ook zijn intellectueele krachten; komt eindelijk zijn vaderlandsche plichten na, geeft ons de onontbeerlijke reserve-officieren; en daarbij is tevens in ons leger critiek gekomen. Natuurlijk niet steeds gezonde critiek, soms nuchter onbekookt schreeuwen, doch ook soms rustig en verstandig doordachte hintes. En dit laatste schuwen wij niet, daarvoor zijn wij dankbaar. Over elke groote organisatie zijn opmerkingen te maken.

Wij zijn niet dankbaar voor anonieme afbrekende critiek in sommige bladen, over ons moeilijk werk, jarenlang moeizaam departementswerk, nachten stafwerk, jaren krijgsschoolstudiën, gedachtenwisselingen in de Vereeniging Krijgswetenschap, ploeteren, werken en sjouwen in den troep. Wij wenschen geen afbrekende critiek in sommige bladen, in het bijzonder niet in deze jaren, maar wij hooren wel gaarne gezonde critiek.

Het Nederlandsche volk doet zijn plicht, geeft zijn zonen en verwacht, dat van die zonen een gebruik zal worden gemaakt, overeenkomstig de eischen, die aan de hedendaagsche oorlogvoering gesteld worden.

Wij — Nederlandsche mannen — wij wenschen ons, als het moet, geheel te geven, wij zullen het ons geleerde onder de meest moeilijke omstandigheden toepassen en doen toepassen; maar wij hebben ook recht op behoorlijken steun van duizenden mitrailleurs, op behoorlijke voorbereiding door honderden kanonnen.

Geen nieuws zult ge in dit opstel hooren over onze huidige organisatie; wat ik weet, weet gij. Wel weten wij allen, dat men dagelijks voor verrassingen staat inzake enorme materieel-uitbreiding en wij vragen houdt onze uitbreiding daarmee gelijken tred?

Leger-organisatie. Het is moeilijk. Wij bouwen het liefst voort op bestaande toestanden; het is niet gemakkelijk zich plotseling los te rukken uit bestaanstoestanden van jaren, opgebouwd met moeite en dank zij opofferingen van millioenen guldens.

„Maar wat wil collega *Felmans* dan toch? Waarom toch al die schrijverij, die last? Hoogstens leest men het. Het was sedert jaren zoo heerlijk rustig!” zuchtte de 50-jarige kapitein *Van der Sleur*, die altijd nog majoor moest worden; „je krijgt immers toch geen meer tractement, jij verdient zeker wat aan die schrijverij, of wil je een plasdankje.”

Wat ik wil? Luistert.

Schrijver zal antwoorden op de vraag: hoe moeten wij onze taak opvatten?

Wij hebben een organisatie, geschoeid op oude toestanden, op oude begrippen, op thans geheel gewijzigde terreinen. En deze organisatie is

bovendien nimmer in orde geweest; ieder wist, dat ons materieel onvoldoende en verouderd was en niemand gelukte het dezen berg van bezwaren terzijde te schuiven

[ ]?

onderwijs
gemakkelijk
opgevaan

Wij moeten aldus overwegen: Onze landsverdediging stelt, maar zal in de toekomst nog meer stellen, enorme eischen aan onze schatkist; wij moeten gebruik maken van de gemakkelijke ondervinding opgedaan op de slagvelden in den huidige oorlog. En teneinde uit onze magere beurs het allernoodzakelijkste te kunnen en te kunnen blijven aanschaffen, moeten wij met koel hoofd en ferme hand het niet noodzakelijke afschaffen. Eindelijk een systeem.

Is dit nu alles? Dit willen wij allen toch ook!

Lezer, spreek niet te gauw, antwoord niet te snel, want het is een zeer zware eisch. Het lijkt eenvoudig en het is ook logisch, maar om het consequent door te voeren, daarvoor is moed en karakter en flinkheid en hoog verantwoordelijkheidsgevoel noodig.

Een van Heutz veegde overal in Indië het verzet weg, bevestigde eindelijk overal ons gezag, ecarteerde alle bezwaren, alle bureaucratie en gaf geen phrases, maar wist te DOEN!

Niet minder energie is noodzakelijk voor onze leger-reorganisatie

Uitschakelen wat niet noodzakelijk is — dus ook alle luxe — om het noodzakelijke te kunnen blijven aanschaffen. Vooral in ons jarenlang vredesleger zal dit haast ondoenlijk zijn.

En op weinig steun kan men rekenen, men moet zelf man zijn.

Het noodzakelijke aanschaffen en daartoe het niet noodzakelijke afschaffen. Eenvoudig — maar niet onmogelijk.

Reeds herhaaldelijk zocht ik steun in onze groote pers. Wel was men het eens, dat door de verantwoordelijke regeeringen der laatste 50 jaren het onontbeerlijke niet werd aangeschaft, maar om thans zelf mee te werken . . . neen . . . niet thuis. Waarom niet? Het is ons toch ernst.

Reeds herhaaldelijk zocht ik steun bij volksvertegenwoordigers. Wel was men het eens, maar, „ . . . moet ik dit nu opknappen, alles kost toch al zooveel, wat zal men denken” . . . En ik dacht: Weer politiek, waar is een man in Nederland? Een man die alleen beoogt 's lands waarachtig belang zonder nevenbedoelingen?

Aanschaffen en uitschakelen. Wie kan het? Onze phantasie opwekken, ons zelf midden in den oorlogstoestand denken, midden in den heksenketel, ons dan indenken wat alleen noodzakelijk is, wat onontbeerlijk is, zonder hetwelk wij gedoemd zijn roemloos te worden vertreden, onze zonen en vaders, onze goederen en ons bestaan. En dan met karakter eindelijk besluiten en ook DOEN uitvoeren: Dat en dat en dat is noodzakelijk en moeten wij in die toestanden hebben, en alle andere niet noodzakelijke liefhebberijen van het geheele leger schakelen wij uit. Nog is het niet te laat.

Dan zullen wij elders respect afdwingen, dan zullen wij eindelijk zelf

vertrouwen in onze landsverdediging krijgen, dan dwingen wij belangstelling en sympathie af, ook van het volk, van onze volksvertegenwoordiging; dan zal men niet meer de schouders optrekken als men over het leger en het personeel spreekt.

In de laatste vergadering der Vereeniging tot Beoefening der Krijgswetenschap werd door onzen eminenten oud-krijgsschool leeraar — den Luitenant-Kolonel T o n n e t — zoo karakteristiek de huidige krijg genoemd een „indisciplinaire oorlog”, omdat deze spotte met al wat door de grootste leermeesters gedoceerd was en deze oorlog steeds weer overtreffende verrassingen bracht, waarop niemand nog had kunnen rekenen.

Welnu, wij moeten thans rekening houden alleen met de eischen van dezen oorlog, dezen indisciplinaire oorlog. Weg met onze organisatie van 1870 en volgende jaren, hoe sympathiek en aardig ook onze verouderde instellingen zijn; veel zouden wij er misschien nog wel eens van kunnen gebruiken, maar dit laatste is thans niet meer noodzakelijk, en dus weg er mee, want anders krijgen en houden wij nooit het onontbeerlijke!

Onze phantasie opwekken. Hoe stellen wij ons thans in 1917 onze landsverdediging voor, gezien de nuttige lessen om ons heen. En alleen het daarvoor noodzakelijke moeten wij ons aanschaffen en onderhouden, dit kunnen en moeten wij betalen. Onze landsverdediging, in onze terreinen, in onze omstandigheden, met ons beschikbaar geld; en zonder grootdoenerij.

HET NOODZAKELIJKE.

Noodzakelijk is dat het geheele volk in tijden van oorlog beschikbaar is.

Infanterie. Dat onze infanterie zoo sterk mogelijk zij, zoo goed mogelijk geoefend zij en zoo volledig mogelijk geëncadreerd zij door uitstekend geschoold kader is een hoofdeisch.

Wat in deze materie gepresteerd is door Hoogerhand in een zoo korte spanne tijds, zou moeielijk overtroffen kunnen worden.

Wij hebben ze gelezen, bestudeerd, de brochures over re-organisatie; wij hebben vaak den toon betreurd, de weinige plaats die soms aan andersdenkenden gegund werd. Wij teekenen hierbij slechts aan: onder de huidige omstandigheden, nog korter eerste oefeningstijd zal tot algeheele ondermijning van ons hoofdwapen leiden. De gewenschte kortheid van deze beschouwingen maakt het niet mogelijk verder hierop in te gaan.

Artillerie. Ik durf haast niet verder. Reeds zoo lang uitbreiding bepleit. De huidige krijg heeft ons aller verwachtingen verre overtroffen. Ieder weet het: wij hebben meer artillerie noodig. In het bijzonder hiervoor zijn tot in verre toekomst onze miljoenen noodig, neen noodzakelijk. Artillerie en munitie! Kleine, middelbare en groote kalibers, voorloopig van 6 tot 52 c.M. en later misschien tot 80 c.M.; moderne lange maar vooral moderne korte kanonnen. H o n d e r d t a l l e n ! En elke 25 jaar zijn ze weer verouderd, dit is nog de grootste tegenvaller. Mitsdien tot in verre toe-

komst niet meer de onverantwoordelijke achteloosheid van 't verleden, maar ernst — en onze zware nationale verplichtingen nagekomen. De verantwoordelijke Ministers steunen. Luisteren naar terzake kundige raadgevingen van vakmannen.

Mitrailleurs. Altijd op het zelfde aanbeeld slaan. Reeds dezerzijds sedert 1910 uitbreiding bepleit. De huidige krijg heeft ons aller verwachtingen verre overtroffen. Ieder weet het: wij hebben meer mitrailleurs nodig. In 1910 en hierna elk jaar betoogde ik: per compagnie vier lichte rookpluimlooze mitrailleurs op drievoeten; de zware, logge Schwarzloze, die zich al door zijn rookpluimen op 1000 meter verraadt, is voor den aanval onbruikbaar. Bij te nemen beslissingen behoort terdege rekening te worden gehouden met dat bezwaar. Vooral, nu blijkt, dat we nog duizenden mitrailleurs nodig hebben 1). Wij moeten ze zelf maken: we fabriceren ook geweren, mitsdien kunnen we ook zelf onze noodzakelijke duizenden mitrailleurs maken 2). Bij een zoo groot aantal is dit loonend en mogen wij niet afhankelijk zijn van het buitenland. Per compagnie vier goedkoope, lichte, rookpluimlooze mitrailleurs op drievoeten, die gemakkelijk in het vuur kunnen worden meegenomen en achter de kleinste dekking kunnen worden opgeborgen; en door de infanteristen zelf op lichte karretjes zonder rubberbanden 3), of in oorlogstijd op te vorderen rijwielen worden meegetrokken. Ook de zware brancard werd altijd achter de compagnie meegetrokken en dit ondervond nimmer bezwaar. Mitsdien geen duizenden dure, onnutte aardige hondjes, die bovendien het eigenlijke werk hinderen. België schafte ze ook af!

Bovendien een reserve van duizenden mitrailleurs voor onze vele stellingen.

999 In onze onoverzichtelijke terreinen zal het dikwijls ondoenlijk zijn om artillerie anders te bezigen, te benutten, dan als stormgeschut, direct mee met de infanterie. En in Brabant, en aan den IJssel vinden we deze terreinen; juist de terreinen waaraan wij in onze landsverdediging de meeste aandacht moeten wijden. (Zie mijn „Met de 1e Mitrailleursafdeeling op Cavalerie en op Legermanoeuvres in 1913.”)

Maar voor dit doel leenen zich de kleine, weg te stoppen, lichte mitrailleurs het meest; dit is juist hun taak, meevechten in en tuschen de infanterie!

Begrijpt gij nu, lezer, begrijpt gij nu, waarom ik al in 1910 en daarna elk jaar in de militaire vakpers uitriep: „meer mitrailleurs, veel meer mitrailleurs!” Voor de buitenlandsche organisaties geldt het minder dan

1) Zie ter zake het artikel: „Des avantages que peut avoir le fauchage”. Le commandant d'Auriac besluit: Il ne faut pas que, parce qu'un système n'a pas l'estampille des inventeurs brevetés, il soit systématiquement écarté. Il ne faut pas surtout décourager le zèle et le dévouement de ceux, qui, dans le silence, consacrent au progrès et à la gloire de leur patrie le meilleur de leur esprit et de leur travail.

Aldus dikwerf: „tout comme chez nous”.

2) 10.000; voor Nederland, het Indische militieleger en de marine.

3) In verband met het jarenlang opbergen in vreedstijd.

voor ons om deze gecompriëerde infanterie aan te schaffen; en toch heeft de huidige krijg mijn voorspellingen nog overtroffen.

Wij moeten hebben een legerorganisatie voor onze toestanden, voor onze terreinen, uit onze beurs; aanschaffen het allernoodzakelijkste.

En onmiddellijk hierbij aansluitend bepleitte ik steeds: magazijnen vol eigen gefabriceerd prikkeldraad. Ook deze voorspelling is waar gemaakt. In Rusland hebben de Duitschers geheele landstreken, tientallen K.M. lang, versperd door prikkeldraad, honderden meters breed en 3 meter hoog, en bestreken door mitrailleurs; dat spreekt!

Vliegtuigen. Ik durf haast niet verder. Nog lees ik het: de dappere Roemeense artillerie was weerloos en moest derhalve overal dadelijk het onderspit delven, was tot vernietiging gedoemd, daar zij onvoldoende beschikking had over vliegtuigen.

Vliegtuigen — eigen gefabriceerde vliegtuigen. Eskaders vliegtuigen. Vechtvliegtuigen en verkenningsvliegtuigen, bestuurd door kranige onderofficieren-chauffeurs en waarin uitstekend afgerichte en goed geschoolde officieren-verkenners.

Wij lezen het dagelijks: „men zou kunnen zeggen dat dit wapen in dezen oorlog de rol vervult, die voorheen de cavalerie door haar charges kon teweegbrengen” (Generaal Nivelle: „Verdun”); wij lezen van den bijzonderen militairen medewerker der Nieuwe Courant, dat de Roemenen en Russen hardnekkig vervolgd werden op hun terugtocht niet door cavalerie, maar door tal van vliegtuigen.

Wij lezen:

„Het blad „Guerre aérienne” publiceert het resultaat van den luchtoorlog der geallieerden. Zij hebben, gedurende 1916, 900 vijandelijke vliegtuigen tot dalen gebracht en 81 kabelballons, terwijl door de vliegtuigen der geallieerden meer dan 750 bombardementen zijn verricht, waaronder 250 door Franschen en 180 door Engelschen op het westelijk front en 175 op den Balkan.”

En ook in deze materie luisteren naar vakmannen: de Fokkers verrichten elders wonderen.

Ook hiervoor moeten we onze millioenen offeren 1).

Vorenstaande en nog veel meer is noodzakelijk.

Het boven-behandelde zal groote happen kosten uit onze millioenen.

HET NIET-NOODZAKELIJKE.

Hierbij mogen wij ons niet laten glijden langs de gemakkelijke rails van het bestaande, niet, als dikwijls, enkel en alleen putten uit buitenlandsche vakbladen, maar ook eigen organisatie, eigen toestanden, eigen terreinen beschouwen; het heden en niet het verleden. Het zou ons ernst zijn.

Honden. Wij stipten het reeds aan. Aardig voor enkele vredespelotons

1) Afzonderlijk departement voor luchtdienst in Engeland!

en dan nog totaal overbodig; alleen langs de wegen kunnen ze mee, doch in het terrein is 't mis. Sedert jaren belast met de leiding en toezicht van mitrailleurs, spreek ik uit ondervinding. Duur, onnut, lastig en bovendien onttrekken zij de gewenschte aandacht aan de hoofdzaken; het raken, het schieten. Honden zijn aardig, richtoefeningen vervelend; een groot gevaar.

Ook staan zij de noodzakelijke reuzen-uitbreiding van mitrailleurs in den weg.

Het is als met paarden; honderden vredesjaren kosten zij millioenen.

Paarden. Tot mijn groote bevreemding las ik in den Militairen Spectator, dat bij de veld-artillerie uitbreiding met paarden noodzakelijk is, o. m. daar dadelijk bij mobilisatie moet kunnen worden uitgerukt; elk paard moet daarbij precies op zijn plaats in het span gaan en elke stukrijder moet precies zijn plaats weten.

Wat vredesgepruts! Nog niets geleerd? En als er één granaat inslaat! Neen, alles moet verwisselbaar zijn. Ik commandeerde 6 jaren een beleden mitrailleurafdeling en hield in Harskamp schietoefeningen met scherp in alle formaties en liet soms de helft paarden en manschappen z.g. sneuvelen en toch moest het gaan. Den 2e mobilisatiedag ging ik met mijn geheel aangespannen afdeling van Leiderdorp langs elektrische trams en auto's via de keiwegen de duinen in te Katwijk en deed daar tot zelfs galop oefeningen in linie en colonne zonder ongelukken; gevorderde paarden uit den Haarlemmermeerpolder. En daar ik begreep, dat de verstarde mij niet zouden gelooven, liet ik Albert Frères er films van vertoonen in den Haag. En alles bleef na de eerste weken steeds voldoen en werd natuurlijk beter! Neen, nu geen toestanden meer uit 1815, daar waar millioenen noodzakelijk zijn voor schiettuig, dat zou indiscreet zijn, zoo niet gewetenloos.

Paarden. De geheele Vesting-artillerie, bijna al het trein kader zullen noch in vredetijd, noch in oorlogstijd hun rijpaard noodig hebben. Rijwielen doen wonderen in ons land!

In het geheele polderland mag nooit een rijpaard zijn; het eenig in tactisch verband juist gedachte vervoermiddel is het rijwiel.

Paarden. In de voorlaatste Vergadering ter Beoefening der Krijswetenschap werd inzake „Bestaansrecht der Cavalerie” door den inleider o. m. betoogd: de Rijdende Artillerie is overbodig en kan als zoodanig beter worden vervangen door de kleiner stellingruimte innemende mitrailleurs, die veel goedkooper zijn, meer uitwerking hebben en vlugger zijn te hanteeren. Tevergeefsche repliek werd nog ingebracht. Met des inleiders beschouwingen kunnen wij ons geheel vereenigen. Jammer voor de traditie, maar we zouden eindelijk ernst betrachten terwille van het noodzakelijke. Alle vredesjaren tonnen gouds onnut uitgeven voor het aanschaffen en onderhouden van een korps rijdende artillerie op volledige oorlogsterkte aan Ieren en personeel is een te dure luxe. Wij betoogden dit reeds in onze brochure: „Welke mitrailleurorganisatie is voor de Nederlandsche Cavalerie de beste?”

*Wat was er
vondt paard
den gewone
hande die
gelukkig
ja, maar
voor het be-
houden van
paarden in
militair
(1)
Sch. ken
ons modder-
land niet
zoldende.*

*Rij. Art.
vervangen
door mitr.
die heeft!*

(1) Zie ook blz 197 in 26 N°

Maar wij gaan verder dan inleider. Wij hebben in het debat a gezegd en moeten nu ook b zeggen. En voordat de lezer nu mijn betoog verder volgt, moet hij trachten zich op het standpunt te plaatsen van alle n'slands belang te dienen. Volkomen onbevooroordeeld overwegen, alle honderden bij-belangetjes uitschakelen; dit is haast ondoenlijk. Wie kan dit?

De inleider besluit:

Recapituleerende betoogde ik U dus:

dat de cavalerie nog niets van haar bestaansrecht verloren heeft;
dat de eenige bestaansrecht hebbende organisatie van onze cavalerie de reeds in vredestijd bestaande cavalerie-brigade is;

dat die cavalerie-brigade veel te zwak is en dat de meest bescheiden eisch tot uitbreiding met 1 eskadron per regiment als onafwijsbaar moet worden beschouwd;

dat hare organisatie te wenschen overlaat;

dat er bovendien tal van invloeden zijn die op de bruikbaarheid en gevechtswaarde der brigade een verderfelijken invloed uitoefenen, te weten:

- 1e. te korte oefeningstijd;
  - 2e. de opleiding is dikwijls matig, omdat de middelen om deze tot haar recht te doen komen veelal ontbreken;
  - 3e. de voortgezette oefening is slecht;
  - 4e. er is te weinig kader en dit is in vele opzichten niet voor zijn taak berekend;
  - 5e. de cavalerie is met tal van nevenverplichtingen bezwaard, die zij vooral ook met het oog op hare geringe sterkte niet zonder nadeel voor haar zelve kan waarnemen;
  - 6e. een zeer groot en voortdurend verloop aan officieren en personeel;
- dat verder bij den aanvang der mobilisatie de eskadrons niet voldoende geoefend waren;
- dat zich ook nog tijdens de mobilisatie verschillende nadeelige invloeden op de geoefendheid van onze toch reeds zoo zwakke cavalerie hebben doen gelden.

Wij hebben de voordracht nog eens doorgewerkt, maar geen ernstige redenen voor bestaansrecht kunnen ontdekken. De noodzakelijkheid van het bestaan was er niet in, noch vóór, noch na den loopgravenoorlog.

Dat cavalerie een zeker procent van de andere wapens moet bedragen, is oude theorie. Indien Nederland alleen uit polderland of alleen uit hooggebergte zou bestaan, blijft dan steeds maar graue Theorie hoogtij vieren? 1)

De inleider is een onzer beste cavalerie-officieren, en heeft goed gezien, en de zeer vele behoeften der bestaande brigade duidelijk aangewezen. En deze recapitulatie overlezende, moet ieder onbevooroordeelde toegeven, dat zelfs thans nog de gevechtvaardigheid niet kan zijn zooals

1) Nederland bestaat nu eenmaal niet geheel uit polderland. Red.

wel gewenscht is en dat dus al de millioenen beter en voor meer noodzakelijke behoeften besteed moeten worden 1).

Wij vragen ons af: Is in onze terreinen voor onze landsverdediging deze dure Cavalerie-brigade noodzakelijk?

Wij antwoorden: neen.

Voor het Nederlandsche Veldleger achten wij noodig 6 Divisies en bij elke Divisie voor beveiliging en verkenning: 1 bataljon wielrijders met mitrailleurs plus 1 eskadron.

Rijwielen kosten alleen bij vordering of aankoop in oorlogstijd; ieder kan wielrijden en de vele vredesjaren zijn zij onnoodig op volle sterkte.

Ieren kosten alle vredesjaren millioenen voor aanschaffing, onderhoud, kazernes, tuigen, verzorgers enz.

En onze verkenningsdienst op grooten afstand?

Ophelderingsdienst door een sterk korps vliegers, een korps dat het meesterschap in onze luchten zal weten te handhaven 2); ook dit zal zeer veel geld kosten, maar het behoort in den huidige oorlog tot het noodzakelijke.

De inleider verklaarde terecht, dat in Brabant de cavalerie niet te gebruiken was 3). Wij beamen dit volkomen. Wij hebben de slagvelden van 1870 bezocht en de charge-terreinen van von Bredow bestudeerd; en toen wij later aan onderscheidene cavalerie manoeuvres daadwerkelijk deelnamen, fluisterden wij binnensmonds: „C'est beau, mais ce n'est pas la guerre”.

Mede bij de vele strategische oefeningen op de kaart en in het terrein dachten wij dan: „Wat een getob om een plekje te vinden, waar die cavalerie-brigade misschien gebruikt kan worden.”

En aan den IJssel ondervonden wij het als in Brabant. En over eenige jaren is wegens ontginning overal op onze vermoedelijke gevechtsterreinen bouwland met prikkeldraad!

En in ons polderland kan geen rijpaard gebezigd worden!

Maar zijn wij dan blind, daar waar we ons geld zoo hard noodig hebben voor materieel?

En bij cavalerie opheldering is het beginsel: „sla eerst den vijand uit het veld en ga dan zelf ophelderen”. En we hebben maar weinig eskadrons, die dadelijk door reuzen-overmacht uit het veld geslagen 4) zullen worden!

Ja, maar als er overmacht komt (!), dan zitten wij af voor het gevecht te voet in al onze onoverzichtelijke terreinen!

1) De Redactie heeft, om van hare onbevooroordeelde zienswijze te doen blijken, gaarne ruimte verleend aan den Schrijver voor diens opstel. Zij stelt er echter prijs op te verklaren, dat de conclusie die S. trekt uit de voordracht „Bestaansrecht der Cavalerie” niet de hare is.

2) Niet bij alle weersgesteldheid is zoo'n korps te gebruiken. Red.

3) Inleider bedoelde als: „Schlachten Kavallerie”. Red.

4) Kan die sterkere cavalerie dan wel optreden? Red.

En — betoogde inleider verder — en onze cavalerie-brigade zal als regel een defensief ophelderend gevecht voeren, zal moeten afzitten en zich nestelen in het terrein en naar de karabijn grijpen 1).

Maar dit is juist infanterie-werk, wielrijders-werk!

Het bestaansrecht was o. i. ook onmogelijk te bewijzen.

Te voet heeft de brigade een sterkte van een bataljon infanterie (1000 man). Afgezetten cavalerie is slechte infanterie.

't Is jammer, weer een traditie, die verdwijnen moet, willen wij ernstig onze taak opvatten, willen wij het noodzakelijke aanschaffen, en kunnen blijven aanschaffen.

Maar 's lands waarachtig belang moet vóórgaan. Geef een goed onderlegd officier een strategische opdracht in zake opheldering, tegenover een numeriek overmachtigen cavalerie-tegenstander . . . en hij zal zich een paar bataljons wielrijders met mitrailleurs als ophelderingskorps in onze terreinen kiezen 2).

Wij moeten een voorbeeld nemen aan Duitschland in dit geval. Duitschland heeft een hoogzeevloot, die millioenen heeft gekost en toch houdt deze eerste militaire mogendheid deze reuzen-kracht binnen en zet haar niet in, overtuigd, dat ze door een overmacht in één hap vernietigd zal worden; het werkt met honderden onderzeeërs — en met succes!

Ons geld moet worden besteed aan het noodzakelijke schiettuig!

Ik betoogde al jaren lang: meer, veel meer mitrailleurs; niet honderden, maar duizenden, kleine, lichte, goedkoope, rookpluimlooze mitrailleurs op drievoet, en deze, niet getrokken door duizenden honden of paarden, maar de manschappen der compagnie trekken hun noodzakelijk viertal zelf mee op goedkoope karretjes — en alle vredesjaren alles goed opbergen; en duizenden mitrailleurs voor onze vele stellingen. En magazijnen vol eigen gefabriceerd prikkeldraad.

En niet tientallen, maar honderden moderne lange en korte kanonnen van alle kalibers.

Ik adviseerde niet enkele vliegtuigen, maar een zeer krachtig vliegerkorps; ook vliegtuigen zijn in verband met het gewenschte groote aantal zelf te maken (Nederland, Ned.-Indië en Marine).

Men zei: je overdrijft. En toch blijkt het thans noodzakelijk.

Ik adviseer in ons aanstaand modern leger geen: cavalerie-brigade; zelfs adviseer ik in verband met onze eischen, onze landsverdediging, onze terreinen, onze magere beurs: ruil op de huidige dure paardenmarkt onze kostbare Ieren in tegen noodzakelijk nog aan te schaffen schiettuig. Indien wij nog onverhoopt in oorlog komen, hebben

1) Zie verslag „Krijgswetenschap” blz. 198.

2) Wanneer die opdracht betrekking had op eene operatie die buiten het polderland moest plaats vinden zou de goed onderlegde officier o. i. dankbaar zijn bij zijn ophelderingskorps over een paar regimenten cavalerie te beschikken. Red.

we dadelijk schiettuig noodig in ons smalle landje; moeten wij elders samenwerken met anderen, laat die anderen dan de voor ons niet noodzakelijke cavalerie-brigade leveren.

In Nederland geen paarden, maar rijwielen en auto-tractie zooveel mogelijk.

Een moeilijken weg moeten wij op. Wordt die betreden, dan zal binnenslands vertrouwen — en elders respect worden afgedwongen.

Onze leus zij: DOEN!

Wat nu eigenlijk?

→ Is dit de quintessence van wat Sch. verlangt onder den titel: „Onze Reg. o. v. organisatie“? Of is het: geen honderden en geen Cav. Brig.?

Stant: dat veel mitrailleursoorlog zijn heeft toch niet alleen deze sch. behoort!

Dienstweigeri^{ng},

DOOK

C. C. DE GELDER,

Kapitein der Infanterie.

Wij willen onze gedachten over dit onderwerp eens neerschrijven. Is zulks onnoodig, is het „enfoncer une porte ouverte?” Het is mogelijk; doch, waar eenerzijds de aanhoudende propaganda van vredesvrienden bij niet-diep denkenden zoodanig inwerkt, dat zelfs reeds beroepsmilitairen somwijlen aan hun bestaansreden gaan twijfelen 1); waar anderzijds een bepaalde dienstweigerings-campagne wordt gevoerd en waar eindelijk bij herhaling dienstweigerings-processen in extenso in de bladen worden vermeld, daar kan het zeker geen kwaad ook eens een ander geluid te doen hooren.

Es ist eine alte Geschichte, doch bleibt sie immer neu....

Het uitbreken van den wereldstrijd, door ons van zoo nabij aanschouwd, heeft aan het drijven der dienstweigeraars actualiteit verleend. Tal van Nederlanders zijn zich opnieuw gaan afvragen, of hetgeen op aarde geschiedt, ook geschieden moet en of het den mensch wellicht gegeven kan zijn, door eigen kracht hieraan te wijzigen.

Anderen, tot dusverre van dienstplicht bevrijd, zien, wegens de uitbreiding van het jaarcontingent, de oefening der landstormplichtigen, het oogenblik naderen, waarop ook zij zullen worden opgeroepen en komen reeds hierdoor tot nadenken.

Bezorgdheid voor het heil der menschheid, mede wellicht eenige zorg voor het eigen stoffelijk omhulsel, doen derhalve velen naar een talisman tegen den oorlog zoeken.

En zoo is het begrijpelijk, dat naast vrede-door-recht, anti-oorlogs-raad en wereldrepubliek, naast eeuwige vredes- of ontwapeningsidealen 2),

1) Men denke o. a. aan de houding door een deel van het lager marine-personeel aangenomen tegenover het adres der Commissie tot bevordering van de weerbaarmaking van Ned. Indië.

2) Ofschoon zulks hier verder niet zal worden besproken, achten wij het denkbeeld om eens voor al het toekomstig aanzien der wereld door een areopagus te doen vastleggen, wel eenigszins overmoedig, om geen ander woord te gebruiken. Wanneer echter de menschheid naar meer vrede verlangt, dan in de laatste jaren werd behouden, zoo gelooven wij, dat hiertoe eerst het individu en vervolgens de staat zijn stoffelijke eischen en behoeften zal moeten temperen. Met lapmiddelen, papier, inkt en gebabbel komt men er niet!

Doch eene levensbeschouwing, die meer en meer materialistisch wordt en daarnevens „vrede” verwacht, lijkt ons nu en steeds eene contradictie.

ook de dienstweigering weder op het tapijt is gebracht, met hare manifesten, gemoedsbezwaren, lijdelijk verzet en . . . vonnissen.

Laat ons allereerst eens zien, wie zich onder de vaan der dienstweigering scharen.

1°. Zij, die in het bestaan van legers den oorzaak der oorlogen zoeken en derhalve door het weigeren van krijgsdienst den vrede meenen te bevorderen.

2°. Zij, die uit humanitaire, ethische of godsdienstige overwegingen zich bezwaard gevoelen, voor de noodzakelijkheid te kunnen komen hun medemensch te dooden.

3°. Zij, die in verband met hunne toekomstdroomen, den Staat en de tegenwoordige maatschappij liefst ineen zouden zien storten en in het leger, als wachter voor de binnenlandsche orde, hiertegen een beletsel zien.

4°. Zij, die uit een soort ijdelheid gaarne een fraaien rol spelen of als martelaar (!) willen poseeren, waarbij zich maar al te gaarne aansluiten dezulken, die uit lafheid (r), luiheid of zelfzucht zich aan hunne verplichtingen als staatsburger willen onttrekken.

5°. Wijders zouden wij hier nog de aanhangers der voorwaardelijke dienstweigering kunnen vermelden. Zij geven toe, niet weerloos te zullen blijven, indien hun eigen vrouw of kinderen, hun eigen hoeve of woning wordt bedreigd 2).

Men ziet, het is een bont gezelschap, waaruit men onderteekenaars van manifesten kan recruteeren en op goede gronden mag worden betwijfeld of van allen de overtuiging wel zeer eerbiedwaardig is.

Aangaande de 4e groep willen wij niet veel zeggen, slechts dit eene.

Wanneer predikanten, na voorheen vrijstelling van den krijgsdienst te hebben gevraagd en verkregen, wanneer personen boven den dienstplichtigen leeftijd, wanneer eindelijk leden der zwakke sexe, a n d e r e n aanmoedigen, zelfs den doodstraf niet te vreezen, bij het staan voor hunne overtuiging in zake dienstweigering, dan lijkt ons hiermede de schrede afgelegd, die het belachelijke van het verhevene scheidt 3).

De 5e groep verstrikt zich zoodra men verder redeneert. Daargelaten, dat de eenling niets vermag, kunnen zij immers evenmin rustig toezien, indien hunne ouders, hunne vrienden, hunne bureu worden bedreigd. En mochten zij dit toch willen beweren, zouden zij het dan niet toejuichen, indien anderen die taak van hen overnamen? Of willen zij die

1) Vrees voor den dood, bij ware geloovigen onbekend, speelt uitteraard mede een rol.

2) Er bestaan verder nog schakeeringen en combinaties dezer groepen.

3) F r. v a n E e d e n (Bij 't licht van de oorlogsvlam, blz. 122) schrijft: „ik laat mij niet wijsmaken, dat het groepje Hollandsche dames en dominees, christen-socialisten en anarchisten, het recht hebben zich voor te doen als Brahmanen, heilige weerloosheid te belijden en — wat erger is — deze voor een militant, ruw, onopgevoed volk als het Hollandsche te prediken. Dat is zelfoverschatting, dweepzucht, en hoogmoed, die tot jammerlijke onheilen zal leiden.”

anderen juist tot dienstweigering aansporen? Men voelt, dat zotternij hier niet te keeren is.

Wij willen thans de andere groepen uitvoeriger bespreken.
ad 1°.

Wie den oorlog wijt aan het bestaan van legers, ziet slechts de oppervlakte. Hij is als de hond, die den stok bijt, waarmede hij geslagen wordt, doch daarbij vergeet, wie den stok hanteert.

Niet het leger veroorzaakt of verklaart immers den oorlog, doch de natie doet zulks, bij monde van hare regeering en vertegenwoordigers; de weermacht is slechts het instrument, waarmede de strijd wordt gevoerd. Zij omvat ten huidigen dage de beste krachten uit het volk zelf, gewapend en tot den krijgsdienst geoefend.

Maar wanneer men nu de bewapening en de wapenoefeningen eens geheel of gedeeltelijk afschafte?

Ook dan is de volkerenstrijd geenszins uitgesloten. Wanneer slechts één volk tot ontwapening mocht overgaan, meenende het goede voorbeeld te moeten geven, pleegt het waarschijnlijk zelfmoord 1).

En indien alle gelijktijdig er toe overgingen, aannemende dat zulks verkrijgbaar ware? 2)

Welnu, ook dan blijft de strijd van geïmproviseerde legers, met geïmproviseerde wapens toch mogelijk.

De burgers van Haarlem, Alkmaar en Leiden in den tachtigjarigen oorlog, de Tirolers en Spanjaarden in den strijd tegen Napoleon, de bataljons der levée en masse tijdens de Fransche revolutie, de scharen der gefedereerden en geconfedereerden in den Amerikaanschen Secessie-oorlog (1862—64), de legers van Gambetta, ja, ook de Zuid-Afrikaansche boeren, zij allen hebben ons doen zien, dat een volk, ofschoon niet te voren als leger georganiseerd, wel strijden kan.

En is zelfs het thans optredend Engelsch millioenenleger niet een improvisatie?

Wij gelooven evenmin, dat de kans op oorlogen door ontwapening geringer wordt. Men gaat toch niet ten strijde, omdat het leger zoo vechtlustig is, of doordien men de scherpte van het zwaard eens wil beproeven?

De oorlog ontbrandt immers ter wille van de toekomst van een volk, ter zake van beginselen en belangen, tot handhaving van rechten of als noodweer! Wat verandert hierin of hieraan, doordien men zijne wapenen bot maakt? 3)

1) Korea, Luxemburg, Marokko, Perzië, Griekenland e. a. demonstreeren voldoende het gemis aan eerbied voor den zwakken staat.

2) Hoever moet de ontwapening gaan, naar welken maatstaf, hoe haar te controleeren? De gedwongen gedeeltelijke ontwapening van Pruisen na 1807 blijft leerrijk. Doch bovendien schuilt de weerkracht toch niet alleen in het aantal schepen of soldaten. Wil men ook de industrie, de financiën, de sport, ja zelfs den geest aan banden leggen?

3) Het wegvallen der georganiseerde weermacht ware niet louter winst. Volkswape-

Doch onze praemisse inzake gelijktijdige ontwapening vervalt en daarmee ook het verdere, immers wie verwacht, dat het voorbeeld tot ontwapening van één staat alle andere tot navolging zal verleiden? Heeft Luxemburg niet reeds jaren geleden ontwapend (1867), was ook Korea op dit gebied zijn tijd niet ver vooruit? En welke waren de resultaten?

De aanwas en evolutie der volken, de rasaaneensluiting, de onderlinge rassenhaat, de economische worstelingen, de strijd op de wereldmarkt, het zoeken naar koloniën, het is al brandstof voor volgende perioden 1).

Gelooft men, dat partieele dienstweigering hierin verandering brengt?

En eene massale dienstweigering achten wij, bij het zoozeer uiteenlopend beschavings- en ontwikkelingspeil der volkeren, bij zoo verscheiden belangen, denkwijzen en instincten onmogelijk.

Waar de oorzaak der oorlogen in het bestaan van legers niet schuilt 2), heeft dienstweigering uit dit oogpunt geen zin.

Waar afschaffing der legers den oorlog niet verhindert, heeft dienstweigering evenmin nut.

Resumeerende is, met name voor ons land, een leger geen gevaar, doch een waarborg 3); het is een dijk tegen den mogelijken stormvloed; dien te verzwakken of te vernielen ware kortzichtig en misdadig.

ad 2.

Ook uit humanitaire en zedekundige overwegingen maakt men bezwaar bloed te storten, anderen te doodden. Er wordt dan op gewezen, hoe dezelfde persoon, die geen dier kwaad zou willen doen, wordt gesteld voor de verschrikkelijke taak, zijn medemensch naar het leven te staan.

Toch doet de krijgsmann niet, dan gehoorzamen aan de groote wet, die de aardsche schepping beheerscht. Men zie slechts om zich heen, hoe weinig scrupules de natuur kent.

ningen leiden door gemis aan oefening en training gemeenlijk groote verliezen, springen door gebrek aan tucht spoedig uit den band en zijn dan voor vriend en vijand een gelijk gevaar (comitadjis).

1) Men behoeft niet eens zeer helderziende te zijn, om reeds nu de gevaren op te merken, die in Azië opdoemen. En het helpt nu eenmaal niet, of men daartegen protesteert of denkbeeldige wereldbonden opricht. Wat vermag het perkament tegen het staal?

2) Men denke toch vooral niet, dat de moderne krijgsmann naar oorlog bijster verlangt; hij beseft immers te wel, wat zijn volk . . . en hem zelf wacht. Wellington zeide, „Zoo gij slechts één dag van oorlog gezien hadt, zoudt ge God bidden, dat ge nimmer een tweeden dag zoudt behoeven te aanschouwen”. Dit was in 1815; hoeveel te meer nog geldt het thans!

3) Dat men een leger misbruiken kan, doet hieraan niet af; wat kan men al niet misbruiken?

Doch men verbiedt een jongen toch niet zijne spieren te oefenen, omdat hij van zijne lichaamskracht wel eens misbruik zou kunnen maken? Zulks voorkomt men door zijne opvoeding.

Overigens is de kans, dat het Nederlandsche leger misbruikt zal worden, al uiterst gering.

In de plantenwereld sterven planten; maar hoeveel meer worden er gedood?

In de dierenwereld vinden wij roofinsecten, roofvisschen, roofvogels en roofdieren; doorlopend vernietigt het eene schepsel het andere om zelf te leven; leven en vernietigen schijnt onafscheidelijk? 1)

En de mensch?

Och, in 't algemeen bezit deze al even weinig gewetensbezwaren. Hij doodt om zich te voeden, te kleeden of te versieren, uit zelfverdediging of aanvalslust; hij doodt om te genezen, om te leeren, om zich te vermaken, ja, waarom niet al! Zijn lichaam vertoont een voortdurend vernietigings- en opbouwproces van en uit kleinere wezens. Maar ook de jacht en visscherij, het abattoir, de vivisectie, de vlinderverzameling en het naturaliën-kabinet, het stierengevecht en de tir-aux-pigeons, wat is het anders dan dooden? De kweker in tuin en boomgaard moet dooden.

En de teerhartige vrouwen, hoe beschouwen zij de schoenen, de glacé-handschoenen, bontmantel en mof en astrakankraag en de vogels op den hoed; hoe bezien zij de darmen, gespannen op viool of harp, de baleinen van het corset, de toetsen der piano?

Maar ook doodt de mensch den mensch.

Hij doodt zichzelf door zijne onmatigheid, door zijn gemis aan zelfbeheersching.

Reeds vóór de geboorte doodt hij het kind, al of niet met opzet, en na de geboorte door luiheid, nalatigheid of onkunde.

Hij doodt anderen, door hen in mijnen en moerassen, in loodwit- en phosphorfabrieken te doen arbeiden; hij doodt anderen door zijne industrie 2), spoorwegen en scheepvaart; hij doodt anderen door ziekten op hen over te planten.

Hij doodt anderen ook in den strijd. En hierop valt aller aandacht!

Is nu al het voorgaande na te laten? En zoo ja, aanvaardt men daarvan de consequentie? Immers neen; wij kunnen de samenleving niet missen, alhoewel zij hare offers eischt. Geen ethische beschouwingen kunnen hieraan een einde maken; zij kunnen slechts verzachtend en matigend werken.

Voorts heet het somtijds, dat de mensch wel moet sterven, doch niet mag gedood worden. Doch wanneer wij door een slang worden gebeten,

1) In het Oud-Indische epos Bhagavad-Gitá zegt de krijgsgod Krischna tot den koning: „Het is een dwaling te denken, dat in den strijd de een doodt, de andere gedood wordt. Nooit werden wij geboren en nimmer kunnen wij sterven; ons onveranderlijk eeuwig wezen wordt niet uitgebluscht, moge ook het lichaam neerzinken. In het strijdgewoel vallen is slechts een wisseling van het kleed der ziel en niet de mensch verslaat zijn vijand, doch God. Ik, Krischna, vernietig! Val aan, strijd, verpletter en overwin. Het gindsche leger is mij vervallen, gij zijt mijn werktuig, het werktuig van het lot!”

2) Zoo schrijft Brieux naar aanleiding van de Japansche groot-industrie: „C'est un bien triste cadeau, que l'humanité s'est fait à elle même.” (Au Japon).

verdrinken, een dakpan op het hoofd krijgen, bij eene aardbeving ver-
gaan, worden wij dan gedood of sterven wij?

Mag men alleen sterven aan ouderdomsgebreken of ook aan ziekten?
Aan kanker, tuberculose, syphilis, infectie-ziekten? Waar ligt hier de
grens tusschen sterven en gedood worden?

Dooden is slechts het verkorten van het leven, dat toch eindigen
moet. Dit bezwaart ons; waarom? Weet men, hoe de spanne tijds, die
verloren gaat, zou zijn besteed, of ze voor het individu en anderen
waarde zou hebben gehad, geluk zou hebben gebracht?

Zeer zeker mag men met het leven van anderen niet spelen, doch
hoe menigmaal staat niet het leven van één tegenover het welzijn van
duizenden; het is niet altijd louter gevoelskwestie, doch somtijds
bovenal verstandskwestie.

Men offert dan enkelen om velen te redden 1).

Maar er is meer!

Indien 's menschen leven identiek is met strijd, hetzij met de elemen-
ten, hetzij onderling, dan wel met lagere schepselen, indien leven vernietigen en vernietigen scheppen is, indien de Godheid dit alzoo gewild heeft en nog wil, zoo beteekent de weerloosheidsgedachte, die in de dienstweigering schuilt, niets anders dan zelfmoord.

Zijn wij geschapen, teneinde ons zelf te vernietigen?

En zoo ja, is dit ook geen willekeurig verkorten van het leven?

Zou men bovendien, den enkeling dit recht niet ontzeggend, het ook
aan den Staat moeten toekennen? Dit ware al zeer zonderling, immers
deze heeft tot doel onderlinge bescherming, zoomede bevordering van
het gezamenlijk welzijn. Hij wordt toch niet gevormd met de bedoeling
hem te ontbinden!

Wij stellen derhalve primo voor den mensch, tegenover de
weerloosheidsgedachte, het recht tot zelfverdediging, het recht van
noodweer. Strijdt dit nu tegen de ethische beginselen?

Wij achten het geenszins in strijd met de rechtvaardigheid,
immers, vooropstellende, dat men ongerechtigd wordt aangevallen, ont-
staat een botsing tusschen het recht van den kwaadwilligen aanvaller
op zijn leven en dat van den aangevallene op het eigen, waarbij laatst-
genoemde, als de onschuldige voor moet gaan.

Het strijdt ook niet met de naastenliefde, want de aangevallene
is, door de schuld van den aanvaller, voor de keus gesteld of hem zelf
het kwaad zal treffen, dan wel den aangrijper. De naastenliefde echter
vergt niet, dat wij anderen meer liefhebben dan ons zelve.

Het strijdt ten slotte evenmin tegen het algemeen welzijn,
integendeel, want juist het verbod of het nalaten van zelfverdediging
zou voor de boosdoeners eene aanmoediging kunnen worden, om nog
meer aan hunne kwade neigingen toe te geven.

1) Bijv. de kapitein, die bij torpedeering van zijn schip de waterdichte schotten sloot,
terwijl zich nog menschen onder in bevonden, doodde hierdoor deze personen, teneinde
de talrijke overigen te redden.

Naar onze meening beteekent derhalve een afstand doen van het recht van zelfverdediging, dat de misdaad vrij spel krijgt, dat het brute geweld gaat overheerschen, dat in den meest uitgebreiden zin m a c h t zal gaan vóór r e c h t.

Is het wellicht „naastenliefde” indien men daartoe den weg opent?

Wij voelen het bedoelde gevaar in ons dagelijksch leven niet zoo sterk, doordien de Staat, met zijne organen, het mogelijke doet om de onderlinge wrijving der inwoners te verminderen, om de kwaadwillenden in toom te houden. Toch kan zelfs h i j ons niet waarborgen, dat wij te allen tijde het recht van noodweer kunnen missen.

En hoe gaat het, zoodra het staatsbestuur verzwakt? 1)

Maar vooral duidelijk blijkt het genoemde gevaar, indien men de staten in hunne onderlinge verhouding beschouwt. Boven hen staat geen dwingende en matigende macht.

De Staat, als zedelijk lichaam, als rechtspersoon, bezit evengoed het recht van zelfverdediging als het individu, zelfs nog eer, aangezien zijn bestaanszekerheid het noodzakelijk uitgangspunt is voor de rechtszekerheid zijner burgers. Waar de regeering allereerst tot taak heeft het haar toevertrouwde te beschermen, kan de verdediging voor haar meer dan een r e c h t, d. w. z. een p l i c h t worden. Doch, waar de enkeling desgewenscht nog afstand zal kunnen doen van zijn recht op zelfverdediging, geldt dit niet voor de Overheid, die tot schutspatroom harer onderdanen is aangesteld en aan de samenleving maar niet naar believen hare rechtszekerheid ontzeggen mag.

Zelfs kan de Staat in de noodzakelijkheid komen een schijnbaren aanvalsoorlog te voeren 2) om gepleegd onrecht te beteren of teneinde zijn eer, zijn recht en de gesloten verdragen te handhaven; want ook in het onderling verkeer der volkeren, kan de gevaarlijke neiging aanwassen m a c h t te doen gaan boven r e c h t.

De volken, die van zelfverdediging en noodweer afstand doen, die in dienstweigeren hun heil gaan zien, dienen allermint de zaak van het recht en moeten ten prooi vallen aan den eersten besten geweldenaar. Zodoende bereiken zij het tegendeel van hetgeen zij bedoelen.

Wij achten derhalve, voor den mensch als voor den Staat, de zelfverdediging onmisbaar, het handhaven van het recht een plicht.

De schuld voor het doden in den strijd valt dan ook terug op hen, die ons daartoe dwingen, op de partij, die aanvalt of het recht verkracht 3). Een ethische basis voor dienstweigering schuilt in het voorafgaande zeker niet.

Wij willen ten slotte in dit verband nog herinneren aan de meening

1) En zulks begint reeds, zoodra een aantal staatsburgers weigert te gehoorzamen.

2) De Zuid-Afrikaansche Boeren hebben aan Engeland den oorlog verklaard en zijn aanvallend opgetreden. Toch zal wel niemand hen van oorlogszuchtigheid beschuldigen

3) Dit wordt zóó zeer gevoeld, dat in den huidigen oorlog elk der partijen tracht aan te toonen de aangevallene te zijn, teneinde den strijd zedelijk te rechtvaardigen.

van Alphonse Karr, die, toen men zijne medewerking inriep, om tot afschaffing van de doodstraf te geraken, antwoordde: „Parfait, mais que messieurs les assassins commencent.” Geldt dit ook niet hier?

ad. 2. Godsdienstige overwegingen.

Van meer beteekenis, dan het voorafgaande, achten wij het streven om den Bijbel te bezigen als een grondslag, teneinde de Christenen tot dienstweigerig aan te sporen.

Laat ons ook deze strooming eens nagaan.

Allereerst valt ons op, dat onder de geloovigen verschillende richtingen bestaan.

a. Voor de eerste richting is de Bijbel, als geheel, de openbaring en het woord God's; een beroep op het eene deel van de Schrift tegenover het andere is uitgesloten. De oorlog is den mensch toebedeeld in Genesis 3:15, de volkeren zijn „hatelijk en elkander hatende”. De oorlog is ingeschakeld in den keten van God's ordinantiën en moet worden beschouwd als eene noodzakelijkheid, een gevolg van de zonde, van den haat, de jaloerschheid, den hoogmoed, de eerzucht.

Waartoe hij dient? Tot onze verootmoediging, onze kastijding, om ons tot onszelven te brengen, ons, die buiten onze ziel leefden; om ons naar verlossing te doen uitzien enz.

In dezen zin is het zelfs geoorloofd van den zegen des oorlogs te spreken, namelijk in zooverre als God machtig is, om zelfs uit den vloek een zegen te doen ontspruiten 1). „Wie dan ook in absolute zin den oorlog een kwaad noemt, wie in elk geval zijne noodzakelijkheid loochent, heeft tegen de Heilige Schrift partij gekozen. Of is daar niet een heilige oorlog? Zijn daar niet gevoerd de „oorlogen des Heeren”? Was niet de Godsman Jozua de leidsman in den verdelingskrijg der Kanaänieten? Wie durft dien krijg kwaad noemen, waar God hem goedkeurde, waar hij gevoerd werd op uitdrukkelijken last van Jehova”? 2)

Het zal wel duidelijk zijn, dat uit de volgers van deze richting geen dienstweigerars zullen voortkomen.

b. Eene tweede richting beschouwt dit anders. Voor deze verkondigde Jezus een nieuwe leer, gedeeltelijk strijdende met wat voorheen werd verkondigd; deswege werd hij dan ook gekruisigd. Voor wien Hem wil volgen is hetgeen in het O. T. staat onverschillig; het is geschiedenis en niet meer.

c. De derde richting staat tusschen beide voorgaande in. Voor haar is het O. T. de trapsgewijze Godsopenbaring, zoodat veel van hetgeen daarin voorkomt wel eerbiediging vraagt, doch tevens als thans overwonnen kan worden beschouwd. Wat toen paste bij den graad van geestelijke ontwikkeling, geldt thans niet meer.

1) Vergelijk: Westerman Holstijn, het Probleem van den Oorlog blz. 9.

2) Joh. Land. In dagen van Oorlogsgevaar, blz. 41; Prof. Bavinck, Stemmen des tijds, IVe jaargang No 1, het Probleem van den oorlog.

Bovendien valt, meent zij, ook in het O. T. wel eene andere, zachtere strooming aan te toonen. „Gij zult niet dooden” zegt een der Tien Geboden, de komst van den „Vredevorst” wordt aangekondigd, de profeten Jesaja en Micha voorspellen reeds, dat het eene volk tegen het andere geen zwaard meer zal opheffen 1).

Uit de kringen der volgers van de 2e en 3e richting, althans voor zoover zij uitsluitend hun gevoel laten spreken, het ideaal zien en met de werkelijkheid geen rekening houden, kunnen dienstweigeraars voortkomen, zoodat wij hier ietwat uitvoeriger zullen dienen te zijn.

Wij willen allereerst verklaren, dat wij de leer van Jezus niet beschouwen als een soort wetboek voor het dagelijksch leven, waarin alles voorzien en geregeld is, doch veel meer als een atmosfeer, waarin men moet trachten te leven. En zoo beginnen wij met voorop te stellen, dat ontegenzeggelijk het Evangelie zachtmoedigheid ademt en in beginsel het ruw geweld verwerpt; doch daarnevens wordt de plicht der zelfhandhaving daarin erkend.

Het is begrijpelijk, dat de Christen een afkeer heeft van het denkbeeld bloed te vergieten en dat hij terugdeinst voor de noodzakelijkheid te dooden, teneinde niet zelf gedood te worden. Maar verandert dit vraagstuk niet van karakter, zoodra er, in plaats van het eigen leven, sprake is van dat van anderen? „Wanneer onrecht en geweld hun gevloekt werk verrichten, wanneer de zwakke verpletterd, de onschuldige onderdrukt wordt, wanneer iemand verfoeilijke vervolgingen ondergaat, of een geheel volk is overgeleverd aan woeste en laaghartige moorde-naars 2), komt dan niet iets in ons, een behoefte aan gerechtigheid — te dieper en te onweerstaanbaarder naarmate God's wil ons dierbaarder is — in verzet tegen de leer van het „laisser-faire”?”

„Welk discipel van den Christus zou ongevoelig en lijdelijk kunnen aanzien, dat zijne moeder, zijne vrouw, zijn kind geworgd werd, zonder iets te beproeven om hen te redden, zonder desnoods geweld te gebruiken om ze aan den dood te ontrukken? Zou alleen de wereld hem veroordeelen, indien hij onzijdig bleef? Neen, zijn eigen hart zou hem aanklagen als een onmenschen en een monster. En zou ook zijn geweten dat niet doen, wat hij ook aanvoerde om het gerust te stellen?”

Zonder twijfel zouden weinigen onder ons den treurigen moed bezitten, zich te onthouden van elke gewapende tusschenkomst ten gunste van hunne geliefden, wanneer die werden aangevallen door moorde-naars. In dien vreeselijken toestand zouden de meesten, oordeelende, dat zij zich in staat van wettige verdediging bevonden, niet weifelen om door geweld deze aanslagen te keeren. Welnu! ook voor de volken bestaan gevallen van wettige tegenweer” 3).

1) Jesaja 2:4, Micha 4:3.

2) Bijv. de Armeniërs. Men lette ook op de aangroeiende verontwaardiging over de deportaties in België.

3) Alfred Mohn, de Christen en de Oorlog, Zie tevens Westerman Holstijn

„Dit moet tenminste erkend worden door allen, die het toestemmen voor het individu. Datgene, wat zij zouden doen voor de geliefde wezens, met wie zij door de banden des bloeds verbonden zijn, achten wij hen evenzeer gehouden te doen voor die groote familie, die Vaderland heet. Ja, het land, waaraan gij verbonden zijt door zooveel eerbiedwaardige overleveringen en heilige herinneringen, het land, dat ge door een zeker bewustzijn van al hetgeen ge eraan verschuldigd zijt, bemint met eene liefde inniger en sterker dan eenige andere, uw vaderland heeft het recht in dagen van gevaar te rekenen op u, op uw arm, uw leven. Jegens uw land hebt ge verplichtingen, die slechts een overdreven, blind, ondankbaar egoïsme kan miskennen. En wanneer ge, gehoor gevend aan zijn roepstem, u zult scharen in de gelederen uwer broeders, teneinde de grenzen te verdedigen, de indringers terug te drijven van den geboortegrond, teneinde het gemeenschappelijk erfdeel van uw volk te verdedigen tegen de aanslagen van dwinglandij en begeerlijkheid, en met uw lichaam een levenden wal zult vormen voor gerechtigheid en vrijheid, dan leent ge de hand niet tot een misdaad, dan verricht ge een edel en schoon werk, dan vervult ge een duren plicht.”

Wij zouden hiermede kunnen volstaan, ware het niet, dat er nu eenmaal personen zijn, voor wie slechts het geschreven woord waarde bezit en die principieel strijd voeren met teksten en spreuken. Welnu hun terwille zullen wij ons, schoon noode, ook even op dat terrein wagen.

Wanneer men er allereerst op wijst, dat Jezus, voor zijn persoon, geen gewapend verzet wenschte, en zich zelfs voor den rechter niet verdedigde, zoo schuilt o. i. de verklaring in het „De drinkbeker, dien mij de Vader gegeven heeft, zal ik dien niet drinken”, m. a. w. in zijne berusting, dat gebeuren ging, wat gebeuren moest 1).

Het treft ons voorts, dat Hij spreekt over oorlogen en beroerten, als feiten 2), die zullen moeten plaatsvinden en door Hem niet be- of veroordeeld worden.

En evenmin lezen wij eenige vermaning tot of veroordeeling van de krijgslieden 3), terwijl toch over rijken en anderen wel vonnis wordt geveld. De aanvoerders spelen zelfs een sympathieken rol. De centurio te Kapernaüm, de centurio Cornelius, ja zelfs de hoofdman, die tegenwoordig is bij Jezus verscheiden, worden ons allermint ongunstig geteekend. Vermoedelijk zal ook Paulus (Handelingen 24 : 23 e. v.) wel geen min gunstigen indruk van den krijgsman gekregen hebben, waar hij diens bescherming aanvaardde.

Het dragen van wapenen schijnt mede niet ongeoorloofd, immers Petrus

blz. 33. Of men geeft de wereld prijs! Echter Jezus wenscht geen mijden van de wereld, doch eene heiliging daarvan. „Maar des te meer treft het, dat het Christendom aan alle ascetisme is gespeend” (B a v i n c k).

1) Matth. 26 : 54, Joh. 18 : 11.

2) Lucas 21 : 9 en 10, Math. 24 : 6 en 7.

3) Lucas 3 : 14.

en de verdere volgelingen gingen gewapend en waren maar al te geneigd deze wapens te bezigen 1).

Wij lezen voorts, hoe Jezus er op wijst, dat het Hem niet gegeven is „vrede” op aarde te brengen, veeleer „verdeeldheid” of „het zwaard”. (Matth. 10 : 34.)

In de spreuk „Want allen, die het zwaard nemen (dus aanvallen), zullen door het zwaard vergaan” ligt zelfs de gewettigde zelfverdediging opgesloten, immers dit „vergaan” is anders onmogelijk 2). (Matth. 26 : 52.)

Het „Gij zult niet doodslaan” uit de Mozaïsche wet, schijnt ons èn wegens de beteekenis, die de Israëlieten hieraan blijkbaar hechtten èn in verband met het noemen van het gerecht daarbij, te doelen op het plegen van een moord; zelfverdediging, noodweer staan hier buiten. Hoe wil men anders nà dit gebod de oorlogen in de boeken Mozes, Jozua e. a. verklaren? 3)

Kortom, ziet men in dit alles tegenstrijdigheid, oordeelt men, dat het voor den gewonen mensch niet gemakkelijk is den goeden weg te vinden, dat toch in ieder geval als regel de zachtmoedigheid zal moeten overheerschen, wij beamen het gaarne. Doch dienstweigerig, verzet tegen wet en overheid, werd zeker wel allerminst gepredikt door Hem, die leerde: „Geef den Keizer, wat des Keizers is”, noch door zijne apostelen (Rom. 13 en I Pet. II—13).

En ligt in het woord „Indien mijn Koninkrijk van deze wereld ware, zoo zouden mijne dienaars gestreden hebben, opdat ik den Joden niet ware overgeleverd” niet de erkenning, dat de aardsche machten het voeren der wapens mogen verlangen?

Wij achten ons dan ook, volgens ons geweten, verplicht met de overheid samen te werken en het is, naast de aangegeven godsdienstige overwegingen, de waarachtige menschenliefde, die ons daartoe drijft.

Immers een van beiden, of de oorlog is van Christelijk standpunt onvoorwaardelijk te verwerpen en dan is weerloosheid, met al hare gevolgen voor alle kringen der maatschappij, staat, huisgezin en particulier leven de eenige uitkomst, of de oorlog heeft een zeker recht van bestaan, omdat de weerloosheid erger kwaad zou veroorzaken.

Wij meenen op de aangegeven gronden, dat de oorlog niet steeds onchristelijk is en dat er goede en rechtvaardige oorlogen kunnen zijn. Men moet daarin derhalve berusten en den oorlog een plaats in het leven durven geven.

„Dit berust niet op zondig transigeeren met de toestanden, gelijk die nu eenmaal zijn, maar op de erkenning, dat er ook voor den Christen gemediatiseerde plichten bestaan” 4).

1) Joh. 18 : 10, Lucas 22 : 49.

2) Voor Lucas 14 : 31, 19 : 27 en 22 : 36 (Wie geen geld heeft, verkoope zijn kleed en koope een zwaard) lijkt ons, indien Jezus allen strijd verwerpt, eene verklaring moeilijk.

3) Matth. 5 : 21, I Petr. 4 : 15.

4) Prof. Chantepie de la Saussaye; zie ook: de Schakel, Febr. 1916 blz. 26, en Land blz. 44. Wij verwijzen tevens naar de brochure „Elk student soldaat — ook

En, zooals Prof. B a v i n c k ons leert in zijn „Probleem van den oorlog”

„Er zijn machten in deze wereld, met welke wij nooit op voet van vrede leven mogen; en er zijn waarheden en rechten, geestelijke goederen en onzienlijke schatten, voor welke wij alles moeten overhebben, vrede, rust, eer en goeden naam, tot zelfs de liefde van ons gezin en ons leven toe.”

„Beter oorlog, dan een valsche, zondige vrede, berustend op karakterloosheid. Het leven, de welvaart en de vrede zijn voor den Christen de hoogste goederen niet.”

ad 3.

Tegenover de derde groep, de vrije of revolutionaire socialisten, anarchisten, of hoe zij zich noemen mogen, past waakzaamheid. Zij propageert, behalve de dienstweigering, nog een zusje daarvan, de massastaking in geval van oorlog. Daarnevens echter, waar het de eigen beginselen betreft, wordt allerminst weerloosheid gepredikt, doch integendeel strijd met alle middelen. Wij vinden dit duidelijk neergelegd in de tekst der Statuten 1):

„overwegend, dat de aanvaarding van de landsverdediging door de sociaal-democratie in het imperialistisch tijdperk den klassestrijd verlamt, de internationale solidariteit vernietigt, het proletariaat uiteenscheurt en blootstelt aan de vreeselijke slachting van den modernen oorlog;

dat de z. g. handhaving der onafhankelijkheid voor alle koloniale staten in de eerste plaats bedoelt, het behoud van het koloniaal bezit te verzekeren, zoodat onder de genoemde leuze de arbeidende klassen in den dood worden gejaagd, opdat de heerschende klassen van het eigen land de geproletariseerde of gepauperiseerde inboorlingen der koloniën, ook verder ongestoord kunnen onderdrukken en uitbuiten;

verklaart, dat de revolutionaire sociaal-democratie zich altijd, in alle omstandigheden tegen de landsverdediging moet keeren.

Verder overwegend:

dat in den strijd tegen imperialisme en militarisme het proletariaat alle haarten dienste staande middelen, parlementaire en buiten-parlementaire, zal moeten gebruiken en voor het scherpsste verzet niet zal mogen terugdeinzen;

de theoloog (Mr. Diepenhorst) blz. 9 e. v. Ds. Westerman Holstijn verhaalt, dat Charles Kingsley den man, die hem een slag op de rechterwang gaf „om zijn Christendom op de proef te stellen” de ander toekeerde; maar als hij daarop den tweeden slag ontvangt, met de woorden „Ziezoo, nu deed ik mijn Christenplicht” den onbeschaamde met een duchtige kastijding afstrafte!

1) Ds. van Wijhe verklaart o. a. voor den rechtbank te Zutphen, geen aanhanger van de absolute weerloosheid te zijn. „In den positieven strijd tegen onrecht en onderdrukking kan het zwaarste offer van ons gevraagd worden”. (Zie: Waarom Dienstweigering?).

Fred. van Eeden (Open brief, Telegraaf 20 Oct. 1916) deelt ons mede „Ik heb er hooren zeggen, op meetings, dat ze nog veel giftiger en doodelijker middelen zouden uitvinden dan de Duitschers, als het erop aankomt de nieuwe broederschap der menscheid te verdedigen.”

dat deze strijd in de eerste plaats den vorm zal moeten aannemen van dienstweigering aan het kapitalisme, dat is: van massale staking; dat echter de grenzen tusschen militaire en niet-militaire werkstaking steeds meer zullen vervallen, daar zoowel het imperialisme steeds meer en meer tracht, de geheele volkskracht in zijn dienst te stellen, als de burgerlijke staat in geval van staking gemilitariseerden tot burgerlijke diensten zal oproepen;

verklaart: dat de revolutionaire sociaal-democratie de grens der staking niet kan trekken bij den arbeider in uniform, maar ook de massale militaire dienstweigering aan de spoorwegen enz., in de munitiefabrieken, in het leger en op de vloot als strijdmiddel zal moeten toepassen".

De Heer Simons heeft de vraag gesteld (N. C. 30 April 1916): „Hoe zou het ons volk — en onzen vrijheidlievende maatschappij hervormers inkluis — vergaan, indien bij ons hun middel van massastaking werd toegepast op het oogenblik, waarop ons land bedreigd werd door een inval eener buitenlandsche macht, die door vlak tegenovergestelde opvattingen beheerscht wordt? 1)

De Heer Domela Nieuwenhuis antwoordt hierop (Vrije Socialist van 20 Mei 1916):

„Ons antwoord daarop is: dan zou ons land tijdelijk eronder raken, maar het zou een blok aan het been zijn. Ziet maar hoe lastig dat kleine stukje land: Noord- en Zuid-Nederland het maakte onder dat machtige Spaansche rijk. En de arbeiders — zouden die er zooveel bij verliezen? Door de verbroedering der arbeiders, zoowel die van het verdrukte, als die van het verdrukkende volk, zullen zij inzien hoe zij dezelfde belangen hebben en een volgende keer gezamenlijk staken voor hun waarachtige vrijmaking. Want beiden zijn loonslaven en beiden moeten zij optrekken ter bevechting van den gemeenschappelijken vijand. Voor den arbeider bestaat geen goede oorlog, noch een slechte vrede.

Zeker, wij hebben altijd begrepen dat de massa-staking alleen doel zal treffen, als zij een internationale kracht is. Juist daarom was het zoo noodig geweest haar te preeken onder alle volken."

De Heer Simons geeft hierop de volgende repliek:

„De heer Nieuwenhuis troost allereerst zijne lezers, als die zich bedreigd zouden voelen door het vooruitzicht eener annexatie door een vreemde mogendheid, dat die „tijdelijk" zou zijn. Hoe weet hij dat? — Hoe is het gegaan met de „tijdelijkheid" der onderdrukking van Polen, van de Finnen, van de Sleeswijkers? — We zouden een blok aan het been zijn van onze overwinnaars! Zeker, voorzoover we sterk waren in datgeen, waarin de heer D. N. ons volk toch zeker niet heeft opgevoed: ons nationaal zelfstandigheidsbesef! — We zouden „lastig" zijn . . . . wat doen onderdrukkers met overwonnenen die lastig zijn? — De heer D. N. weet het immers ook wel! Hij wijst erop, ter bemoediging, hoe lastig onze 16e-17e-eeuwsche voorouders het 't machtige Spaansche

1) Zie ook: Vliegen, Het socialisme en de Vredesbeweging blz. 17.

rijk gemaakt hebben, en vergeet, afgezien van de ongelijkheid der politieke verhoudingen van toen en nu, dat Spanje ons land niet geannexeerd of overwonnen had, maar alleen zijn Koning bij ons grafelijke rechten deed gelden en dat een overrompeling van ons land door Spanje toch alleen verhinderd is, doordat de Geuzen zich vlak van de tegenovergestelde methode bedienden als hij aanprijst: zij waren geen dienstweigeraars, maar klopten er danig op los en verdedigden zich wat zij konden!

Doch het ongelukkigst van al komt de heer D. N. met zijn andere vraag terecht:

„En de arbeiders — zouden die er veel bij verliezen?”

Wie deze wereld beschouwt met onverblinde oogen, wat anders neemt hij waar, dan dat in den oorlog, in de overwonnen landen, altijd weer de arbeiders, de minstbedeelden, leven in het hoekje waar de slagen vallen? 1) Dat een overrompeling, bezetting en annexatie, door een vijandige macht, hen het hardst en dubbel treffen? De bezittende klassen kunnen, dank zij het internationale van hun hulpmiddel: het kapitaal, dank zij ook meestal hun kennis van vreemde landen en volken, zich het gemakkelijkst aan den vijandelijken dwang onttrekken en in het buitenland, zoo zij dat willen hun leventje van vroeger voortzetten. Maar niet aldus de boeren, de arbeiders, de loontrekkers, de ambtenaren van allerlei slag, de onderwijzers, zij allen wier bestaan op het nauwst verbonden is met eigen land en volk. Zeker, ook zij kunnen emigreeren. Doch toch alleen voor een klein deel, en met hoeveel erger kansen? De overigen moeten blijven. En dan onder den dubbelen dwang: die op heel hun volkswezen en op hun klasse, waarbij van het zich vrij naar boven werken, van de vrije zelfontwikkeling dier klasse, als deze toch zeker in ons land mogelijk is, minder overblijft dan ooit.”

Men ziet, er valt tegen deze revolutionaire, cosmopolitische gedachten nog wel iets in te brengen, doch, waar in den gedachtengang van deze partij de tegenwoordige maatschappij identiek is met kapitalistische uitbuiting, het vaderland met een absurditeit, koloniën met afpersing en onderdrukking etc., daar is het begrijpelijk, dat zij zich over de mogelijke gevolgen van hare daden niet druk maakt.

Of in haar toekomststaat weigering van verplichtingen geoorloofd zal zijn, is ons nog niet verkondigd.

Wij begrijpen zeer wel, dat de revolutionaire partij hare overtuigingen niet licht zal prijs geven en zouden ons derhalve slechts kunnen troosten met de wetenschap, dat zij niet sterk in aantal is. Doch daarnevens zijn wij overtuigd, dat de werkelijkheid ook aan deze fanatici de oogen zou openen.

1) De gebeurtenissen in België illustreeren dit zeer duidelijk. Het is overigens wel eigenaardig, dat zoo vele arbeiders niet begrijpen, hoezeer het verlies der koloniën e. a. ook door hen zou worden gevoeld.

Hoe verklaart men anders, dat de Fransche syndicalisten, voor wie antimilitarisme en antipatriotisme hoofdschotels waren en die eveneens algemeene werkstaking als middel tegen den oorlog predikten, thans de nationale verdediging steunen. Beseit men wat het zeggen wil, dat *Hervé*, de man die het leger hoonde, zich als vrijwilliger aanmeldde, dat *Jules Guesde* en *Marcel Sembat* zitting namen in het Kabinet? 1)

Een oud rijmpje zegt niet ten onrechte: Grootte dingen leggen, tusschen doen en zeggen.

DE LESSEN DER GESCHIEDENIS.

De hoop op een eeuwigen vrede is wellicht even oud als de menscheit. De Joodsche profeten *Jezaja* en *Micha* maken er even goed melding van als *Ovidius*, en het befaamde eiland *Atlantis* heette zelfs niet anders te kennen

Van de weerloosheidsgedachte en de dienstweigering vinden wij echter eerst sporen in de 2e eeuw n. Chr. bij den kerkvader *Tertullianus*, die tegen den oorlog predikt, uitroept: „niets is ons meer onverschillig dan de Staat” en te zelfder tijd verkondigt . . . dat het wereldrijk de eeuwige vrede zou beteekenen!

Origines (185—254) sloot zich hier wel bij aan, doch verklaarde tevens, dat de Christenen niet vijandig tegenover den keizer stonden, doch hem wilden steunen; weliswaar niet met menschenlijke hulp, doch met hunne gebeden. Krijgsdienst en ambten achtte hij voor hen verwerpelijk.

Naar deze opvatting kon de staat slechts blijven bestaan, zolang het Christendom van ondergeschikte beteekenis bleef.

Augustinus (354—430) oppert minder bedenkingen tegen den krijg, die hem somtijds weldadig schijnt. Den vrome schaadt het niet, zelfs onder een goddeloos vorst te strijden, immers men gehoorzaamt der van God geordineerde Overheid en deze is het, die de verantwoording draagt 2).

Ambrosius (340—397) acht den strijd tot bescherming van vaderland en eigendom verdienstelijk. En geleidelijk gaat men verder, zoodat ook de aanvallende oorlog wordt goedgekeurd, althans wanneer hij bedoelt heidenen en ketters te overweldigen. (Kruistochten.) Tevens ontstaat het gebruik, vóór den strijd het Avondmaal te houden, te bidden en godsdienstige liederen te zingen. De Kruisvaarders voeren den

1) In „Het Leven” van 10 Oct. 1916 staat de volgende afbeelding. De Belgische koning reikt den sergeant v. d. *Meulenbroecke*, voormalig leider der Anti-militaristische beweging, wegens zijn gedrag voor den vijand, de *Leopoldsorde* uit. Het oorlogskruis bezit hij reeds. Spreekt dit feit niet voor zichzelf? *Hervé* verkondigde o. a. nog in de *Guerre Sociale* van 1910: „Wij in Frankrijk zijn vast besloten, ieder bevel tot mobilisatie met een algemeene staking en met een opstand te beantwoorden, wie ook de schijnbare aanvaller moge zijn”. 't Kan verkeeren, zei *Breëroo*.

2) Hij schrijft tevens: „Het is roemrijker den oorlog te dooden met het woord, dan menschen met het zwaard, vrede te verkrijgen door vrede en niet door oorlog.”

oorlog op Oud-Testamentische wijze, de geestelijke ridderorden dragen het zwaard naast het kruis, ja, de Pausen gaan eindelijk zelf ten strijde.

Gregorius VII bezigde gaarne de spreuk „Vervloekt zij, die des Heeren werk bedrieglijk doet, ja, vervloekt zij, die zijn zwaard van het bloed onthoudt” (Jeremia 48: 10). Te zelfder tijd werd echter wel moeite gedaan om de Christenheid onderling vrede te doen houden en de Treuga Dei, de godsvrede op vier dagen der week, was hiervan het tijdelijk uitvloeisel.

Paus Alexander III bekrachtigde dezen nog in 1179, doch reeds Thomas van Aquino leert, dat men ook op deze geheiligde dagen mag strijden, mits het noodzakelijk zij. Meer en meer geraakt de kerk in het strijdgewoel en zoo zien wij Paus Julius II in 1511 bij Mirandola zelfs strijden aan het hoofd zijner soldeniers.

En hoe klinkt bij de onderwerping der Albigenzen (Beziers 1209) het woord van den abt Arnold: „N'épargne personne, Dieu reconnaîtra bien les morts, qui lui appartiennent!”

Bestrijding van ketters, van Mooren en Indianen wordt een Gode welgevallig werk geacht; de strijd met de Hussieten draagt een gelijk karakter 1). Kortom het is niet overdreven, indien men concludeert, dat de Kerk, sedert zij staatskerk is geworden, meer en meer haar zachtmoedig karakter heeft aangelegd. Van weerloosheid of dienstweigering is dan ook gedurende al die eeuwen weinig te bespeuren.

En wanneer de onderlinge strijd rust, zoo is het alleen, omdat tegen een nog gevaarlijker vijand, de Osmanen, front moet worden gemaakt. De jaren 1475, 1529 en 1688 waren ten deze crisisjaren. Men vrage zich eens af, wat weerloosheid hier zou hebben uitgewerkt of welke resultaten voor de Christenheid en de beschaving, bij deze botsing met den Islam, door Prins Eugenius zouden zijn behaald, indien hij slechts de militia Christi had aangevoerd en de wapenrusting God's (Efez. 6) had gedragen, waarmede de dienstweigeraars in theorie zoo gaarne pronken.

Bij het begin der Hervorming is de stemming van Luther verre van zachtmoedig. In zijn werk „Ob Kriegsleutte auch ym seligen stande sein künden” verdedigt hij het voeren der wapens 2); ook zelfverdediging en noodweer worden door hem erkend, en de Augsburgsche confessie (art. 16) laat toe „rechte Kriege führen”.

Calvin schijnt aanvankelijk wel tot het vermijden van strijd geneigd

1) George Podiebrad, keurvorst van Boheme en Hussiet, ontwierp voor Europa een duurzamen vrede door bondgenootschap (1462), tevens als verbond tegen de Turken! Zegt Ben-Akiba niet terecht: „Alles schon dagewesen”.

2) „Ofschoon het lijkt, dat dooden geen werk der liefde is en dus een eenvoudige het niet Christelijk acht, zoo kan het toch inderdaad een liefdewerk zijn. Ook een goed geneesheer moet bij eene ernstige ziekte wel eens een lichaamsdeel afsnijden en schijnt dan onbarmhartig. Doch indien men het lichaam beziet, dat hij daarmede wil redden, zoo blijkt juist dat hij een braaf man is en een goed Christelijk werk verricht”.

te zijn geweest 1). In het vierde Boek van „de Institutie” lezen wij echter :

„Zoo leert ons dan de natuurlijke billijkheid en de gelegenheid des amts zelf, dat de prinsen gewapend zijn, niet alleen om door een wettig oordeel te straffen, de misdaden van eenige bijzondere personen, maar ook om de landen, die onder hun toezicht en bewaring staan, door oorlog te beschermen, wanneer die vijandig aangetast worden. En de Heilige Geest verklaart door veel getuigenissen der Schrift, dat zulke krijgen en oorlogen wettelijk en rechtvaardig zijn. Indien mij iemand tegenwerpt, dat er geen getuigenis noch exempel is in het nieuwe testament, waardoor geleerd wordt, dat de oorlog den Christenen geoorloofd is, antwoord ik vooreerst, dat deze oorzaak, die de vorige tijden hadden om krijg te voeren, ook heden ten dage blijft; en dat er in het tegendeel geen reden is, waarom prins en magistraten hun onderdanen niet zouden mogen beschermen. Ten andere, dat men in de apostolische schriften niet moet zoeken een uitgedrukte verklaring van dit stuk; overmits hun voornemen geweest is de hoedanigheid en gestaltenis van Christus geestelijk rijk te leeren en aan te wijzen, en niet eenige burgerlijke regering te fatsoeneeren en in te stellen. Ten laatste, dat aldaar ook kortelĳk te kennen wordt gegeven, dat Christus door zijne komst in dezen deele niemendal heeft veranderd. Want indien de Christelijke leer allerlei oorlogen verdoemde, zoo zou Johannes den krijgsknechten, die raad vraagd om zalig te worden, liever gezegd hebben, dat ze de wapenen wegwerpen en zichzelf geheel en al van den oorlog ontslaan zouden. Maar nu zegt hij alleenlijk tot hen aldus: „En doet niemand overlast, noch ontvreemdt iemand het zijne met bedrog en laat u vergenoegen met uwe bezoldigingen. Die hij gebiedt met hun soldij tevreden te zijn, dien verbiedt hij voorwaar niet te oorlogen!”

Men ziet derhalve, dat deze hervormer al niet anders denkt dan Luther. En zijn medestander Zwingli, een zeer zachtmoedig man, sneuvelt (11 Oct. 1531) bij Kappel, aan het hoofd zijner Züricher volgelingen, in den strijd tegen de Katholieke kantons.

Zooals het hier ging, ging het elders. De eerste hervormden in onze provinciën hebben zachtmoedig hoon en smaad, verbeurdverklaring van goederen, mutsaard en wurgpaal ondergaan 2), met het te verwachten gevolg, dat men meende hen geheel te kunnen uitroeien. Eerst toen ook de vlucht werd belet, toen een algeheel verloochenen van het geloof werd geeischt, toen alle bezworen rechten met voeten werden getreden, kwam men noodgedwongen in verzet.

1) Coligny's correspondentie met Calvin (Bersier, Coligny, 1884). Het onthoofden van Gruet en het verbranden van Servetius pleiten evenwel niet voor zijne gematigdheid.

2) Den inquisiteur Titelman werd gevraagd, hoe hij het durfde, slechts met een of twee bedienden uit te gaan en een ieder gevangen te nemen, waarop hij schertsend antwoordde „Ik voor mij heb niets te vreezen, want ik waag mij slechts aan onschuldige deugdzaame lieden, die geen weerstand bieden en zich laten gevangen nemen als lammeren! (Motlely, De opkomst der Ned. republiek I, blz. 200).

De hagepreeken werden door gewapenden beschermd, ja, ook de toehoorders gingen zich wapenen, de predikers moedigden aan tot weerstand, stredden zelf aan het hoofd hunner volgelingen, en eerst de strijd met de wapenen heeft gewrocht, wat zachtheid niet vermocht.

Men denke zich de watergeuzen, de burgers van Alkmaar en Leiden eens als weerloosheidsapostelen en het Spaansche bewind hier tegenover (Naarden, Zutphen) 1).

En hoe is het gegaan met de Hugenooten in Frankrijk, met de Puriteinen in Engeland? Overal zien wij immers hetzelfde; dwang, plundering en moord, de landverhuizing belet en zodoende zelfs de lammeren ten slotte geprest tot verzet.

Is het te veel, wanneer wij uitspreken, dat alle vrijheid en recht in de wereld aanwezig, door strijd zijn verkregen, dat elke rechtstitel moest worden afgedwongen, ja, dat elk rechtsbegrip eischt, dat men steeds klaar staat om het zoo noodig te verdedigen? 2)

Marjorie Bowen laat Prins Willelm zeggen „Wat heeft onderwerping ooit uitgewerkt? Het is beter te eindigen als Adolf, dan als . . . . Egmont!”

En wij kunnen hiermede slechts instemmen.

Wij willen eindelijk nog melding maken van eenige secten, die in de Hervormingsdagen en later, getracht hebben aan de weerloosheids-gedachte vast te houden.

1°. De wederdoopers. Zij wilden den Christen slechts toestaan een staf te dragen en hem in geen geval, zelfs niet tot zelfverdediging, geweldpleging veroorloven.

De wederdoopers van Munster meenden evenwel dat het, om tot dezen heilstaat te geraken, eerst noodig was alle tegenstanders met vuur en zwaard te verdelgen.

De resultaten zijn voldoende bekend.

De Doopsgezinden staan op veel gematigder standpunt en gehoorzamen aan de Overheid.

2°. De Engelsche Kwakers, die evenzeer weerstand verwerpen, volgers van George Fox), verhuisden gedeeltelijk naar Amerika, doch deden aldaar eene eigenaardige ervaring op. Zoolang namelijk de weerloozen door anderen beschermd worden, gevoelen zij de onhoudbaarheid hunner stelling niet. Hier echter voor de consequentie gesteld, vervormden zij zich deels tot „strijdende” of „vrije” kwakers, die den

1) Groen van Prinsterer in zijne „Nederlandsche Gedachten” schrijft, dat voor ons Nederlanders de oorlog een noodzakelijkheid, een plicht en een zegen is geweest. „Op dergelijke krijgsbedrijven zien wij met nationalen trots, neen met lof en dank aan den Heer der krijgsharen terug”.

2) Men zie maar eens wat er thans, nu de neutralen hunne rechten niet durven of kunnen handhaven, van de gesloten tractaten overblijft.

krijgsdienst geoorloofd achtten en later zelfs uitstekende generaals hebben voortgebracht 1).

DE STAAT.

Welke houding moet de Staat tegenover de dienstweigeraars aannemen?

Wij zagen reeds vroeger, dat voor hem de bescherming zijner onderdanen een der eerste plichten is. Doch ook een andere reden belet hem zich te stellen op het standpunt eener bepaalde Christelijke secte of eener uiterste partij en wel, doordien hij zijne regelingen zoodanig moet treffen dat zij, naar mogelijkheid, allen omvatten.

Waar de Nederlandsche Staat: Calvinisten, Lutherschen, Katholieken, Israëlieten, Mahomedanen, Brahmanen, heidenen, atheïsten e. a. omvat, zal ieder dezer, teneinde de samenleving mogelijk te maken, iets van zijne overtuiging moeten prijsgeven.

Voor den Islam is bijv. verbreiding van de Mahomedaansche leer, zoo noodig te vuur en te zwaard, plicht; voor den Balinees is de weduwen-verbranding eene vrome taak; ook de koppensnellers handelen volgens hunne godsdienstige overtuiging. En wat is er niet al tegen de vaccinatie en andere hygiënische maatregelen 2) ingebracht?

Toch gelooven wij niet, dat onze dienstweigeraars in dit alles de vrijheid willen laten, die zij zelf begeeren!

Er is derhalve voor den Staat, die niet alleen de gegrondheid van het gewetensbezwaar, maar ook de gevolgen van het toegeven daaraan moet nagaan, slechts ééne oplossing mogelijk en wel: het handhaven zijner wetten.

Voor ons Nederlanders is het Grondwetsartikel 180: „Alle Nederlanders, daartoe in staat, zijn verplicht mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied” verbindend en gelden mede de hieruit volgende uitvoeringswetten.

Wie hier niet mede instemt, kan langs wettelijken weg beproeven wijziging te krijgen. Hij is ook gerechtigd te emigreeren; niemand weerhoudt hem.

Wenscht hij echter Nederlander te blijven, wil hij wel de voordeelen genieten, maar de lasten niet dragen, wil hij wel de zoete vruchten plukken, doch anderen de wrange laten, dan is hij te beschouwen en te behandelen als een parasiet.

Ja, maar zijne overtuiging?

Men kan voor ieders meening eerbied gevoelen en het betreuren, dat ernstige personen, door te eenzijdigen kijk op het leven, met den strafrechter in aanraking komen. Maar wij wezen er reeds op, dat het zeer

1) Zie o. a. Streckfuss, De geschiedenis der wereld, Nieuwe geschiedenis II blz. 629.

De Russische secten der Philipponen (Raskolniken) en Duchoboren staan op hetzelfde standpunt. In 1841 werden zij naar Transcaucië overgebracht.

2) De Schotsche Presbyterianen in den vorigen eeuw verzetten zich tegen maatregelen tot bestrijding van de cholera genomen.

de vraag is of bij ieder dienstweigeraar wel hooge motieven in het spel zijn. En al ware dit zoo, dan nog wil dit niet zeggen, dat de Staat daarvoor zou moeten wijken. Hij waakt immers voor aller recht en moet dus overwegen of door inwilliging van de eischen van den één, ook de belangen van den ander worden geschaad.

En hieromtrent bestaat geen twijfel, immers door toe te geven aan den dienstweigeraar, begaat men niet alleen een onrecht aan den persoon, die hem zal moeten vervangen, maar, wat nog waarschijnlijker is, men ziet het leger verloopen, met de gevolgen van dien.

Waarom zou uit de reeks van staatsrechtelijke verplichtingen, die ieder burger heeft, alleen de militiedienst zijn uit te schakelen?

Het is voor den Staat en zijn bestaan een fundamenteele kwestie, dat zijn gezag wordt geëerbiedigd d. w. z. dat de burgers aan de wetten gehoorzamen, de lasten dragen en de plichten vervullen, die hun worden opgelegd.

Zonder dat verwordt de Staat tot anarchie.

STRAFFEN OF NIET STRAFFEN?

Hij, die weigert zijne verplichtingen als militair te vervullen wordt, wegens dit verzet, (als regel vrij gematigd) gestraft en bovendien voor eenige jaren ontzet van het recht om bij de gewapende macht te dienen. Hij kan dus in die jaren tot ander inzicht komen en daarna opnieuw worden opgeroepen

Ook opruiing tot dienstweigering wordt gestraft.

De vraag dringt zich echter op, of de Staat niet verder behoort te gaan.

Waarom moet den dienstweigeraar het kiesrecht worden toegekend, of het staatspensioen?

Is het logisch hem in eene staatsbetrekking of tot een ambt te benoemen?

Is het niet veel juister hem het Nederlanderschap te ontnemen en hem uit het land te zetten?

Ware het niet leerrijk voor hem, indien hij werd verstoken van de bescherming, die de Overheid aan allen, ook in het dagelijksch leven, verleent?

Wij meenen derhalve, dat tot dusverre tegenover deze verzetslieden al zeer kalm is opgetreden, en zouden eene aanzienlijke verscherping der maatregelen ook ontraden 1). Eene ernstige regeering, die toont met den oorlog niet te spelen, een bezadigde pers, die het publiek juist voorlicht, een ontwikkeld officiers-korps, dat den soldaten hunne verplichtingen duidelijk maakt, zij allen zullen gezamenlijk meer bereiken, dan de strafrechter. Het martelaarschap heeft nu eenmaal iets aantrekkelijks en bevordert propaganda.

1) De soldaat-dienstweigeraar blijft uitteraard strafbaar; wordt hij te licht gestraft dan ontstaat het gevaar, dat anderen gaan overwegen, wat voordeeliger uitkomt. Twee jaar (of langer) gemobiliseerd . . . of eenige maanden gevangenisstraf en verheerlijkt. Reeds werden ontslagen dienstweigerers met muziek en in triomf rondgevoerd.

Ook wordt nog wel aanbevolen de toegeeflijkheid verder uit te strekken bijv. door den dienstweigeraars de gelegenheid te geven op andere wijze den Staat te dienen. Zij zouden dan gedurende ten minste twee jaar (eerste oefentijd der bereden-wapens) en tegen de gewone soldij als betaling, voor den staat moeten arbeiden.

Al dadelijk rijst echter de vraag, welke arbeid moet worden gekozen, of hoe moet worden gehandeld, indien ook hierbij wordt geweigerd en gestaakt 1), dan wel indien de dienstweigerings-beweging zich uitbreidt.

En hoe denkt men den soldaat te behandelen, die eenmaal als zoodanig dienstdoende, en om eenige reden dienstweigerend, zich door het voorwenden van plotseling opgekomen gemoedsbezwaren, aan de gevolgen van zijn daad tracht te onttrekken?

Zou ook hem geen straf zijn op te leggen, doch ander werk zijn op te dragen?

Men ziet, zeer eenvoudig is dit alles niet! 2)

De beweging is nog klein en, gelet op de opvattingen der verschillende godsdienstige gezindten, de programma's der verschillende politieke partijen 3) en het gezond verstand der bevolking, schijnt zij vooralsnog niet gevaarlijk voor onzen staat.

Zelfs is het zeer de vraag of allen, die thans manifesteren, indien de nood aan den man komt, hun beginsel zullen trouw blijven.

Echter lokken de velerlei vredesapostelen, met hun getokkel talrijke luisteraars, het klinkt zoo zoet; voorlichters van andere zijde zijn schaars en dus, wie weet?

Gouverner, c'est prévoir.

Voor den officier ligt hier een taak.

Niet alleen den soldaat in het leger, doch ook den burger daarbuiten moet duidelijk worden gemaakt, wat het Nederlandsche leger is, en waartoe het dient, moet tevens worden aangetoond, dat onrechtmatige en onwaardige daden van de krijgsmacht niet zijn te vreezen, dat zij integendeel voor ons aller hoogste belangen waakt.

Door deze propaganda kunnen wij wellicht verkrijgen, dat in den dienstweigeraar geen held of martelaar wordt gezien, doch slechts een dweeper, zoo niet een vijand, ja, kunnen wij misschien bereiken, dat de krijgsmann, die zijne lasten blijmoedig draagt en zijne plichten weet te vervullen, de plaats in de maatschappij weder gaat innemen, waarop hij recht heeft.

1) Dit gevaar is niet denkbeeldig; men denke aan de revolutionair-socialisten.

2) Men wil vrijheid tot dienstweigeren nog wel eens vergelijken met het facultatief stellen van den eed. Met dit laatste tast de staat intusschen zich zelf niet aan, terwijl hij door toegeven aan het eerste, een prooi is voor ieder geweldenaar.

3) Voor de S. D. A. P. zij verwezen naar de Verklaring in het Volk van 27 October 1915. Overigens vermelden wij, behalve de reeds genoemde werken:

Alg. Handelsblad 10 Oct. 1916 (Het oordeel van de Koningin over dienstweigeren), Gener. v. Dam v. Isselt: Een en ander over de dienstweigeren, Een onjuist oordeel, Op weg naar den vrede. Max Jähns, Ueber Krieg, Frieden und Kultur, enz. enz.

Nogmaals de Organisatie der Bereden-Artillerie,

DOOR

J. J. VAN SANTEN,

Kapitein der Artillerie.

In de jongste Januari-aflevering van dit Tijdschrift geeft de majoor W. E. van Dam van Isselt een antwoord op de destijds (Mil. Spect. Nov. 1916) door ons gestelde vraag om nader bewijs voor de stelling, dat het verdubbelingsstelsel bij de Bereden-Artillerie „de vuurproef glansrijk doorstaan” heeft, welke stelling door denzelfden Schrijver was uitgesproken in een artikel in het tijdschrift *Mavors* van Juli 1916.

Thans wentelt de S. op onze schouders den bewijslast voor het omgekeerde der door ons in twijfel getrokken stelling. Dit lijkt ons een koene sprong, die moeilijk past in de lijn eener regelmatige discussie. S. had verwacht, dat de opmerking, die wij ons veroorloofden, zoude zijn gegrond op de ervaringen, bij de mobilisatie in 1914 verkregen en eischt tastbare feiten, die aantoonen, dat het in de eerste Augustusdagen bij verschillende batterijen beslist op praktisch terrein is spaakgelopen.

De vermelding van dergelijke feiten komt ons zeer ongewenscht voor en bovendien overbodig. Immers onze hoogere legerleiding is thans in het bezit van de ervaringen, niet van verschillende, doch van alle batterijen en zou dus beter dan wie ook in staat moeten zijn, tot een zuiver oordeel te komen. Wij hebben in onze „opmerking” den vinger willen leggen op eene wonde in de organisatie van ons Wapen, die door schijnresultaten bij de mobilisatie niet kan worden weggepraat. Wij bedoelen de verwaterde oorlogsbespanningen met één vredespaard. Wat hier verwatert is de graad van entrainement, de conditie van de vredesbatterij. Een theoretisch bezwaar, zoo wordt ons verweten — wij geven het toe. Maar een bezwaar, dat niet aan de praktijk is te toetsen, omdat de geweldproef, daartoe noodig, slechts in den oorlog is te verkrijgen.

De lezing nu van het in den aanvang bedoelde artikel deed ons een zucht van verlichting slaken, omdat wij in een vermeenden tegenstander een' bondgenoot meenden te mogen ontdekken. Immers ook de majoor van Dam van Isselt wil onze strijdkrachten zoo min mogelijk binden aan liniën en stellingen, verwacht dus den bewegingsoorlog. Maar dat beteekent marcheeren, dag in dag uit, vaak zonder voedsel, meestal zonder rust, voor de paarden zonder verzorging, blootgesteld aan klimaatsinvloeden en aan vijandelijk vuur, marcheeren en vechten, maar vooral marcheeren. De getuigenissen uit den huidigen krijg be-

vestigen dit. Wij willen hier de aandacht vestigen op een juweeltje in de oorlogslitteratuur: „Ma Pièce” door Paul Lintier, een dagboek van een Franschen kanonnier ingedeeld bij eene batterij van 75.

Wil de artillerie onder de genoemde omstandigheden iets presteeren, en niet door overgrootte verliezen aan paarden spoedig immobiel worden, dan moet ze met getrainde bespanningen beginnen. Hadden onze batterijen die op den 3^{den} Augustus 1914? Wie zal het zeggen? Welke B. C. heeft het aangedurfd, zijne paarden en mannen in de eerste Augustusdagen, toen niemand nog wist, wat de naaste toekomst zou brengen, te onderwerpen aan ontberingen en vermoeienissen, zooals de bewegingsoorlog die oplevert? Zat niet bij allen de gedachte voor, het kruit droog te houden en personeel en paarden door geleidelijke oefening op hooger peil te brengen?

En wat nu onze „ervaringen” betreft:

Ook wij hebben eene afdeeling „zonder onoverkomenlijke bezwaren” zien mobiliseeren; ook wij zagen op den 3^{den} mobilisatiedag een marsch van 10 à 12 K.M. afleggen. Wij hebben er zelfs vóór de mobilisatie geen oogenblik aan getwijfeld, dat paarden, die van den ploeg, van groente-, bakkers- en petroleumwagens en van stalhouderskoetsen waren weggehaald „zonder persoonlijke ongelukken” zouden zijn aan te spannen voor een militair voertuig. Maar dat alles zegt ons niets! Het punt, waar het om ging, was of de kwaliteit der gevorderde paarden van dien aard zoude zijn, dat ze bestand waren tegen de vermoeienissen en ontberingen van den bewegingsoorlog. Toen hebben wij op dien gedenkwaardigen 1sten Augustus de gevorderde paarden zien aankomen. Wij hebben ze stuk voor stuk getaxeerd en op grond van onze ervaring op paardengebied kwamen wij tot de overtuiging dat hier veel, te veel, exemplaren bij waren, die of als artilleriepaard, of wat conditie betreft, minderwaardig waren. Daaruit begrepen wij, dat zelfs de best getrainde vredesbatterij tot een veel lager peil zou dalen. Want zooals de snelheid van een eskader wordt bepaald door het langzaamste schip, zoo zal ook de marschvaardigheid eener batterij worden bepaald, zoo niet door het slechtste paard, dan toch door de slechtere paarden. Want bij deze wordt de grens van veerkracht het eerst overschreden en, zoo dit bij meerdere het geval is, kunnen de verliezen zoo groot worden, dat ze niet tijdig meer zijn aan te vullen.

Het middel tegen dit euvel ligt voor de hand. Evenals men de schepen samenvoegt tot snelle en langzame eskaders, zoo kan men ook de batterijen met getrainde paarden samenvoegen. Men kan dus de vredesbatterijen, op sterkte gebracht met de beste gevorderde paarden, samenvoegen tot afdeelingen enz., en evenzoo de nieuwgevormde, de bisbatterijen. Eenzelfde verschijnsel doet zich voor bij het hoofdwapen. De ervaring leert, dat een geoeffend en getraind infanterist deze goede eigenschappen nog gedurende een paar jaren behoudt. Worden dus de in vreedstijd reeds bestaande compagnieën op sterkte gebracht met de jongste lichten, dan verkrijgt men tamelijk getrainde eenheden. Uit

de oudere lichten waren dan de nieuwe compagnieën te formeeren. Met de in de eerste plaats genoemde batterijen en compagnieën kunnen de „actieve” legerkorpsen gevormd worden, die onmiddellijk gereed zijn voor den bewegingsoorlog. De nieuwgevormde afdeelingen vormden de „reserve” legerkorpsen, die zich daartoe, althans aanvankelijk, niet zoo goed leenen. Dit is werkelijk niets nieuws. Vrij zeker toch is het Duitsche leger den opmarsch in het Westen begonnen met 22 actieve legerkorpsen, terwijl eerst in de derde week reserverkorpsen daaraan deelnamen.

Waar nu de Heer Schoon in zijn artikel in de Vragen des Tijds van December j. l. het verschil uiteenzet tusschen de breedte en de diepte van een leger, zouden wij ook willen spreken van verdubbeling, c. q. vermenigvuldiging in de breedte en die in de diepte. Het eigenlijke verdubbelingsstelsel bedoelt de eerste wijze van verdubbelen; wij staan de laatste methode voor. Het voordeel hiervan is, zooals reeds is uiteengezet, dat men gelijkwaardige grootheden bij elkaar houdt Zoo alleen kan een commandant, die zich in vreedestijd de moeite geeft zijne compagnie of batterij oordeelkundig te trainen, daarvan bij uitbreken den oorlog de resultaten zien. Thans is dit alleen mogelijk bij de Cavalerie en de helft van het korps Rijdende Artillerie

Wij zijn dus weer evenals in ons eerste artikel van de organisatie der bereden artillerie gekomen tot de algemeene legerorganisatie. Dit behoeft niet te verwonderen, al wordt ons dan ook verweten, dat kleine oorzaken groote gevolgen hebben omdat wij, op ons thema voortbordurend, in nog geen 8 bladzijden waren gekomen van de verwaterde bespanningen tot eene geheel nieuwe mobilisatie- en organisatiewijze. Inderdaad echter grijpen de belangen der verschillende wapens te veel in elkaar, dan dat men ze afzonderlijk kan behandelen. Om technische redenen kan eene bepaalde organisatie der artillerie wenschelijk zijn, en toch verworpen moeten worden, omdat die niet past in het algemeene plan. Zoo zal omgekeerd ook de legerhervormer bij den artillerist moeten te rade gaan, of zijn plan technisch voor de artillerie uitvoerbaar is. Deze moeilijkheid gevoelend, schreven wij schuchter en bedeesd: „Vooropstellende, dat deze aangelegenheid (t. w. de algemeene organisatie onzer strijdkrachten) door meer bevoegden zal moeten worden behandeld, wagen wij het toch een schema van legerindeeling als voorbeeld aan te geven ... enz.” Dit voorbeeld nu hebben wij zoo eenvoudig mogelijk gesteld, uitgaande van den bestaanden toestand, en op den grondslag, dat al wat thans te velde staat vredeskern kan blijven en al wat bovendien aan geoefende krachten aanwezig is, ter verdubbeling, c. q. vermenigvuldiging, kan dienen. Thans komt een meer bevoegde ons vertellen, dat ons plan niet uitvoerbaar is, daarom strijken wij onmiddellijk de vlag. Maar het blijft toch geheel iets anders, noodgedwongen voor de artillerie een slechter stelsel te behouden, en de uitroep dat dit stelsel zoo goed „de vuurproef doorstaan” heeft, dat het als model moet dienen voor de andere Wapens!

Op welken grond nu worden wij zoo vernietigend veroordeeld? Zuiver

en alleen omdat wij schreven, dat de reserveafdeelingen, vormende het tweede leger, eerst 10 à 14 dagen na het eerste leger gereedkomen. De opmerkingen „of wij nimmer van de overrompeling van Port-Arthur door de Japanners hebben gehoord; of het ons onbekend is, dat de stad Luxemburg op 1 Aug. 1914 door vredessterkten per spoor werd bezet; dat de vesting Luik in de eerste Augustusdagen van dat jaar door vredeskernen werd overrompeld, enz.” leggen wij als onvriendelijkheden ter zijde. Onnoodige onvriendelijkheden bovendien, want niet wordt vermeld, dat wij schreven: „In dien tusschentijd hebben wij een veldleger van 160.000 man beschikbaar om een coup de main af te weren.” Zoo veel kan de S. er in zijn stelsel, waarover later, met den besten wil niet bij elkaar brengen. In onze oorspronkelijke copie volgde achter „coup de main” nog: „van een vijand met afdeelingen op vredessterkte, à l'instar van de invasie in België op 5 Aug. 1914.” Op onverklaarbare wijze zijn deze woorden uitgevallen, hetgeen wij betreuren. En dan nog deze vraag: Onze reserve-formaties zijn ook op den 3^{den} mobilisatiedag beschikbaar; staan zij wat gehalte betreft werkelijk zooveel achter bij de volgens het bestaande stelsel gevormde eenheden? Zou dat éene vredespaard in de bespanning zooveel verschil geven? Zijn het niet dezelfde non-valeurs, die in beide stelsels de marschvaardigheid beperken? Bezien wij ook eens het stelsel van den Heer Schoon, die eene strenge localisatie van de militie voorstaat en daartoe het land verdeelt in rayons, die elk éen divisie leveren. Van de militie, die gedurende 25 jaren dienstplichtig is, behoort $\pm 60\%$ tot de troepen in eerste linie, tot de divisien. In elke divisie komen dus jonge en oude lichten door elkaar voor, waarvan de oudste hun eersten oefeningstijd reeds minstens 12 jaar achter den rug hebben! Zijn dat troepen, terstond geschikt voor den bewegingskrijg?

Voorzeker, ook wij zouden het liefst een groot veldleger, volkomen geoeffend en getraind, dus uitsluitend bestaande uit „actieve” eenheden, van meet afaan gereed zien staan. Maar waar dit eene illusie is, en wij toch tot vermenigvuldiging van de actieve eenheden moeten besluiten, kiezen wij die om de vroeger vermelde redenen liever in de diepte dan in de breedte.

Nu komen wij tot de kern van het betoog. S. aanvaardt zijnerzijds den bewijslast en zal kort en puntsgewijze motiveeren, waarop zijn oordeel berust, dat het verdubbelingsstelsel bij de B. A. „de vuurproef glansrijk doorstaan” heeft. Er worden dan een zestal overwegingen opgesomd, die als remmende factoren een zuivere, royale proef met het verdubbelingsstelsel in den weg stonden. Dit groote aantal verzachtende omstandigheden maakt ons wantrouwend. Zij zouden een excuus kunnen vormen, indien de proef niet was geslaagd, maar de proef is toch geslaagd! Immers: „o n o v e r k o m e l i j k e” bezwaren hebben zich niet voorgedaan, z e l f s 1) zijn nergens ernstige ongeluk-

1) De spatiëring is van ons.

ken van persoonlijke aard voorgekomen. De afdeeling, waartoe S. behoorde, kwam den 3^{den} mobilisatiedag ongestoord 1) in haar kantonnement, 10 à 12 K.M. buiten Utrecht aan. Er was éene afdeeling, die in den nacht van den 2^{den} op den 3^{den} mobilisatiedag naar hare oorlogsbestemming marcheerde, 46 K.M. aflegde en daar behoorlijk aankwam. Zegge éen marsch van 46 K.M. in een mooien zomernacht langs goede wegen in vollen vreedestijd. Dat noemt S.: „een reuzenprestatie en een reclame voor het verdubbelingsstelsel”. Wij doen er het zwijgen toe, maar kunnen slechts de hoop uitspreken, dat S. in zijn tevredenheid alleen zal staan.

Het is soms zoo gevaarlijk, zich in symbolen uit te drukken. Waarom moest S. nu ook juist spreken van een v u u r proef?

Ons wordt verweten, dat wij in het in den aanhef aangehaalde Mavors-artikel hadden gelezen, dat S. het aantal vredeseenheden zou willen inkrimpen, m a. w. dat het aantal oorlogseenheden van 1 Aug. 1914 hem voldoende voorkwam. „Dit laatste gaf ik, met cijfers, echter alleen ten aanzien van de vestingartillerie aan . . . Ten aanzien van het hoofdwapen was ik minder stellig; hier werden geen getallen genoemd, slechts de verhouding 1 : 2 aangegeven. M. a. w. hier werd meer het systeem — verdubbeling — aangeduid, dan wel de absolute grootte”.

Hierop antwoorden wij, dat de strekking van het Mavors-artikel toch was, te betoogen, dat het tijdstip der demobilisatie het meest gunstige zou zijn voor de invoering van het verdubbelingsstelsel, o. a. omdat . . . een groot aantal beroepsofficieren dan het leger verlaten zal, terwijl daarin woordelijk te lezen staat: „Bij de infanterie zou men een meer geleidelijke doorvoering kunnen toepassen, door voor iederen reservekapitein, bij een actief bataljon aanwezig, een beroepskapitein te doen v e r v a l l e n 1), daarmede voortgaande, totdat geleidelijk het aantal vredescompagnieën tot de helft 1), of twee per bataljon, t e r u g g e b r a c h t 1) is”. De lezer oordeele.

Wij leverden, onafhankelijk van het bovenaangehaalde, een betoog voor de samenstelling der afdeeling uit 3 batterijen, inplaats van 4, zooals thans. S. zegt, dat onze argumenten hem ontgaan. Dit spijt ons, maar wij constateeren, dat onze argumenten daarmede niet weerlegd zijn. Ook begrijpt S. niet, wat het Pioniervoorschrift Infanterie 1915 fig. 3 ermede te maken heeft. Misschien heeft die er inderdaad niets mede te maken. Het is ook zoo moeilijk, voet bij stuk te houden. Zoo ontgaat ons het verband tusschen de indeeling der recrutenklassen en het verdubbelingsstelsel der Bereden-Artillerie, en nog minder begrijpen wij, wat de bevordering bij keuze van een zekeren officier ermede te maken heeft. Maar de zaak, die wij hier voorstaan, ondervond reeds zooveel instemming, dat wij meenen, de toekomst met vertrouwen te mogen afwachten.

1) De spatieëring is van ons.

Wij noemden als nevenbezwaar van de bestaande organisatie, dat kapiteins met 25 en meer dienstjaren eenzelfde tactisch onderdeel commandeeren als luitenants met 6 dienstjaren, en zulks onafhankelijk van ieders bijzondere geschiktheid. „Daar hapert iets!” Dat i e t s is één van deze alternatieven:

of de genoemde luitenants zijn te onervaren voor een dergelijk commando,

of, zoo dit niet het geval is, zou de meerdere ervaring der genoemde kapiteins beter benut kunnen worden.

In het door ons aanbevolen stelsel zouden deze kapiteins geen batterij —, doch afdeulingscommandanten zijn.

Als tweede nevenbezwaar noemden wij: „de tactische eenheid is de enkelbatterij, de administratieve eenheid de dubbelbatterij. De grens is moeilijk te trekken, vandaar vaak kleine botsingen, welke zelfs thans nog niet vermeden kunnen worden”.

S. heeft met 4 achtereenvolgende B. commandanten nooit botsingen ondervonden. Wij kunnen dan die Heeren slechts gelukwenschen, maar de noodkreet van den B. commandant, die zijn naam niet noemt, in het Decemhernummer van dit Tijdschrift doet vermoeden, dat het ook wel eens anders is. S. voelt echter voor onze bezwaren en geeft de middelen aan, om eraan tegemoet te komen. Wij zijn hem daarvoor dankbaar. Een gedeelte van de voorgestelde maatregelen is thans reeds verwezenlijkt, hopen wij dat de andere spoedig volgen!

Ook het pleidooi voor de vermeerdering der batterijen met een 4e stuk lazen wij met vreugde. Wij zouden als argument hiervoor nog willen noemen, dat dit getal, naar vrijwel vaststaat, thans door de meeste groote legers, die nu toch jaren in den strijd zijn, is aangenomen. Waarom zou men het in Holland dan beter weten?

Tot slot willen wij vermelden, dat nog een aantal vragen bij de lezing der beide artikelen van den Majoor van Dam van Isselt bij ons zijn gerezen:

1e. Kan een legerstelsel in waarheid onze weerkracht verhoogen, wanneer voor de invoering ervan eerst een groot aantal beroepsofficieren harakiri moet plegen? Zijn zij dan niet de instructeurs, die het gehalte van den troep bepalen, of waren er vóór de mobilisatie zóovelen, dat ze elkaar in den weg liepen? Bedriegt onze herinnering ons, of waren er werkelijk bataljons, zegge bataljons met één enkelen dienstdoenden beroepsluitenant?

2e. S. staat een stelsel voor, waarbij het leger bestaat uit 72, de landweer uit evenzoo veel bataljons, terwijl achter ieder leger — en landweerbataljon een reserverbataljon ter aflossing staat. Die 72 legerbataljons kunnen bij algemeenen dienstplicht gevormd worden met hoogstens 3 lichtingen der militie, waarvoor de jongste waren te nemen. Hier kan inderdaad van getrainde troepen gesproken worden. Is het dan niet

jammer, deze getrainde infanterie te doteeren met ongetrainde veldartillerie met „verwaterde” bespanningen? En waar dan toch de reservebataljons ook behoefte hebben aan veldartillerie, (of lijdt de artillerie in den oorlog geen verliezen?), is het dan niet aangewezen, hiervoor de nieuwgevormde batterijen te bestemmen, zoodat wij dan komen tot het stelsel: vermenigvuldiging in de diepte?

3e. Waar S. een drietal bezwaren aanvoert, op grond waarvan in zijn stelsel aan verdubbeling de voorkeur moet worden gegeven boven verdrie-, vier- of vijfvoudiging, doen deze bezwaren zich dan niet in veel mindere mate gevoelen bij het stelsel: vermenigvuldiging in de diepte?

4e. Waar S. tevreden is met een veldleger van 72 legerbataljons (dat hebben wij thans ook), anderzijds ook geen troepen wil binden aan liniën en stellingen, wat is dan het nut van de propaganda voor: allen weerbaar?

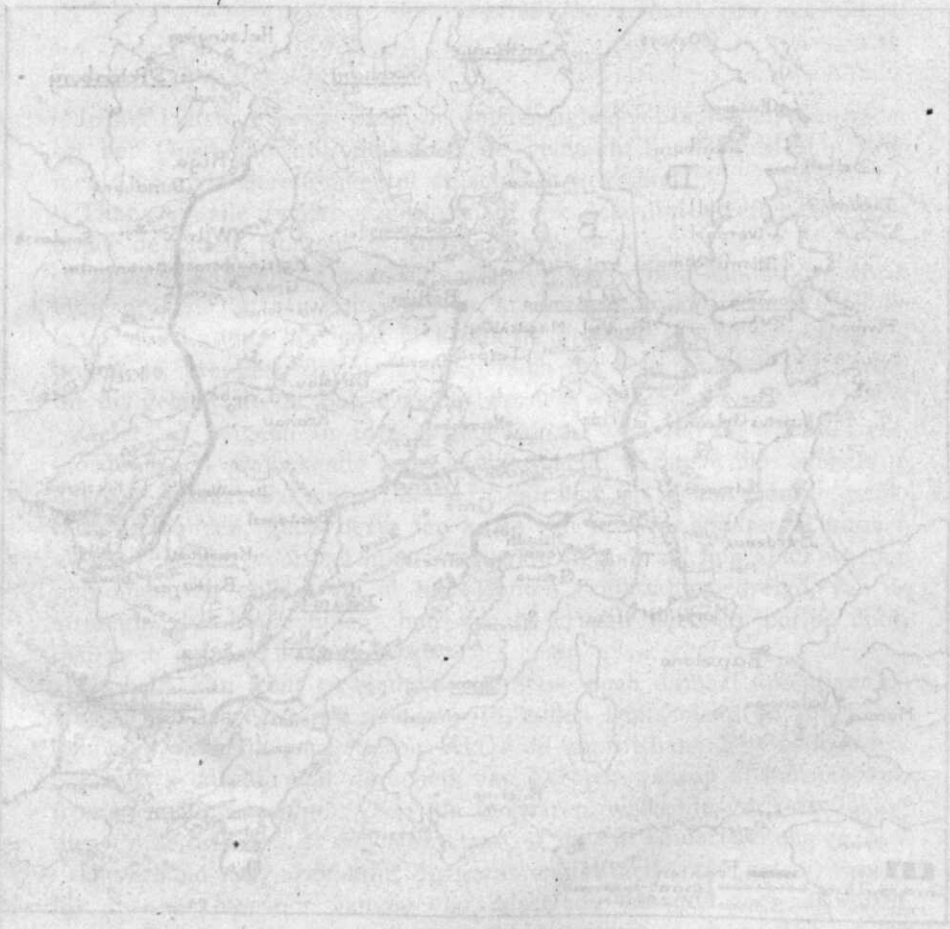
Wij schreven reeds, dat juist onze leidende militaire schrijvers zouden moeten front maken tegen de hier te lande na iederen grooten oorlog waar te nemen verminderde belangstelling voor de weermacht, voortkomende uit de zucht tot vermindering van financieele en persoonlijke lasten. Laten wij hier nog eens neerschrijven de overbekende aanhaling uit een brief van Johan de Witt:

Want de aerdt der Hollanders is soodanigh, gelijk UEd. mede ten beste bekend is, dat haer als de noodt ende periculen niet seer claer voor oogen comen, zij geensins gedisponeert connen worden, om naer behooren te vigeleren voor haer eigen securiteyt.

Wanneer nu de deskundigen met weinig tevreden zijn en daardoor voedsel geven aan de gemakzuchtigen, dan — arm Nederland!

Arnhem Februari 1917.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a title or introductory paragraph.

Faint, illegible text at the bottom of the page, likely a conclusion or further details related to the map above.

De Groote Europeesche Krijg

van 1914—1917.

(1 Febr.—7 Mrt. 1917.)

In het laatste overzicht zijn de omstandigheden besproken, waaronder op het Oostelijke oorlogstoneel de veldtocht der Centralen in Roemenië voor de Sereth-linie tot stilstand is gekomen.

Thans is alle twijfel uitgesloten of ook deze linie heeft haar plaats onder de „vaste fronten” in Europa ingenomen.

Onderwijl namen de geruchten steeds vaster vorm aan, waarin wordt uitgesproken, dat een buitengewoon krachtig offensief van de Westelijke leden der Entente het front in Frankrijk in dien zin in beweging zal pogen te brengen, dat de Duitschers in het komend voorjaar zoowel uit dit gebied als uit België zullen worden verjaagd.

Gelet op hetgeen in 1916 is gebeurd, zal zich aan dit offensief vermoedelijk de welbekende gezamenlijke actie paren, welke evenals in dat jaar oorzaak zal wezen, dat de Centralen, op al hun fronten gelijktijdig gebonden, geen dezer ten koste van een der andere zal kunnen versterken. Het voordeel hunner centrale ligging zal hun aldus worden ontnomen, zij zullen, op al hun fronten gelijktijdig bedreigd, van de strategie der binnenlijnen, hun groote kracht, heel den oorlog door, dan geen gebruik kunnen maken.

Eenheid van front en eenheid van actie, doch ditmaal krachtiger en langduriger doorgevoerd dan in 1916, zullen Duitschland en zijn bondgenooten eindelijk verpletteren. Aldus de voornemens der Geallieerden.

Zien wij daarbij naar de schets van Europa, waarop al hun oorlogsfronten zijn vereenigd. Over de bezwaren, welke de verwezenlijking dier eenheidsideëen in den weg staan, is hier in Januari genoeg gezegd.

In verband daarmee blijft de gezamenlijke actie, zóó dat zij werkelijk tot het hiervoor aangegeven daarmee beoogde doel zal leiden, naar mijne meening een droombeeld. Niettemin — de poging om dit beeld tot werkelijkheid te doen worden zal worden beproefd. De basis, waarvan zij in 1917 zal moeten uitgaan, is op de schets belichaamd.

Duidelijk doet deze uitkomen, waarom Duitschland en zijn bondgenooten in dezen wereldkrijg met den naam Centrale Mogendheden worden gedoodverfd, hoe zij nagenoeg aan alle zijden, en dat zoowel te land als ter zee, door hun vijanden zijn omringd en de economische belegering door hen onder Engelslands leiding op hen toegepast niet geheel een hopeloos streven is, al wordt zij ook ten deele verijdeld door den grooten uitweg, dien de Midden-Rijken zich deson-

danks naar het Zuid-Oosten van Europa en door dien breeden corridor naar Klein-Azië hebben weten te banen. Dit is hun redding geweest; die uitweg heeft hen, hoe benard hun economische toestand ook moge zijn, althans voor een zóódanige uitputting bespaard, dat zij evenals een belegerde vesting, hoewel goed gewapend, wegens den honger de wapenen hebben moeten strekken.

Ten minste tot dusverre en het laat zich voorzien, dat zij het, al zijn de voorraden, welke hun uit den Balkan en uit de Levant toevloeien, in verhouding tot hun enorme behoeften ontoereikend, daaraan toch voldoende zullen hebben om ook den economischen strijd, evenals die met de wapenen uit te zingen tot den nieuwen najaarsoogst.

Een schets, als deze, behoeft weinig commentaar; de deskundige lezers van dit tijdschrift kunnen daaruit aan de hand van vorenstaande opmerkingen zelf hun gevolgtrekkingen maken. De schets komt daarbij slechts gemakshalve hun voorstellingsvermogen tegemoet.

Welk een stroom van gedachten wekt zij niet op bij het aanschouwen der fronten, zooals wij die zagen ontstaan; fronten die voor het meeren-deel, behoudens de op deze schaal nauwelijks merkbare veranderingen, reeds jaren onveranderd zijn.

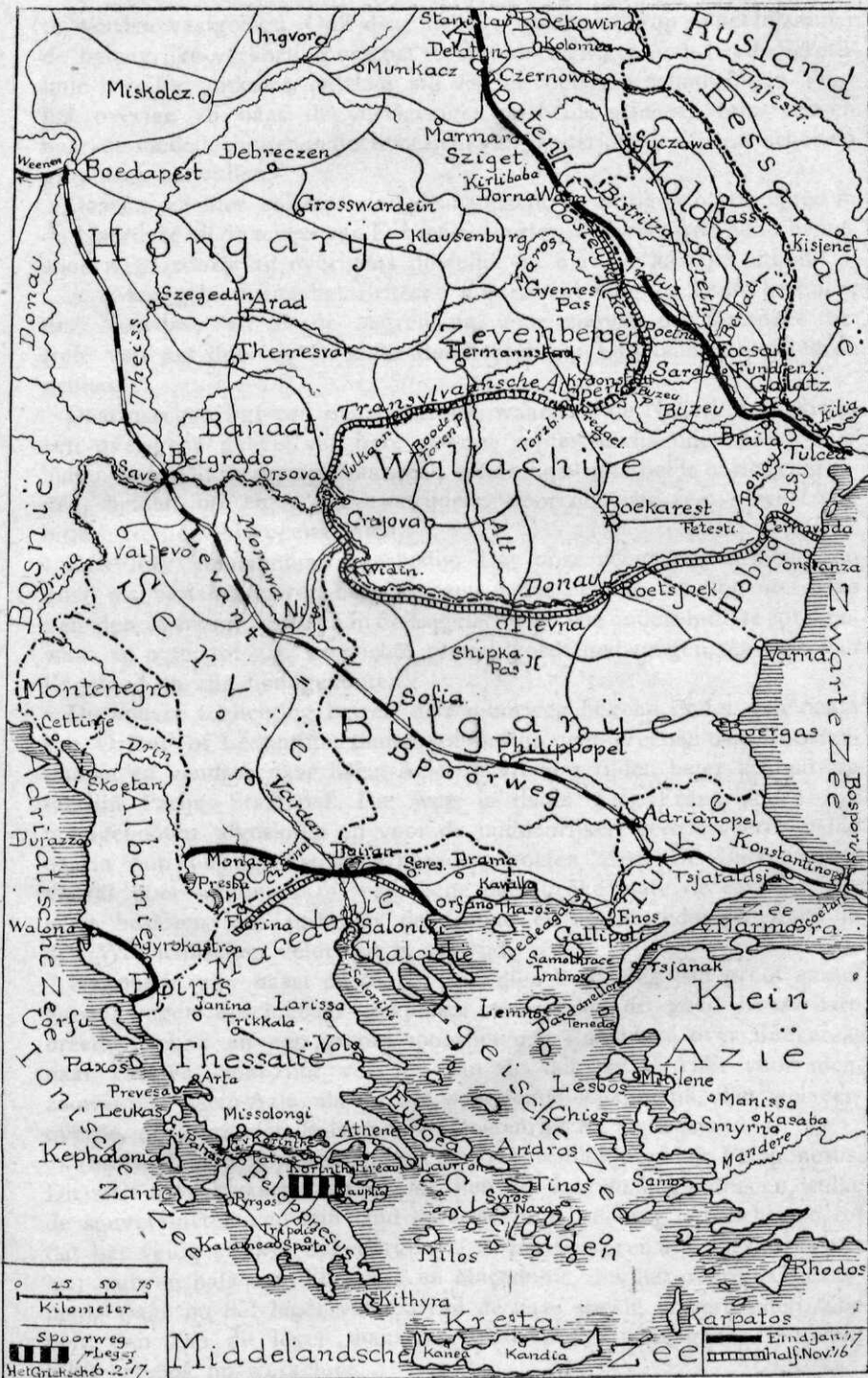
Alleen dat in Roemenië heeft thans, als Zuidelijke vleugel van het Oostelijke front en als de jongste van alle vaste liniën, hun aantal gecompleteerd. Dit vleugelgedeelte, hetwelk het Russische front van zee tot zee doortrok, ontbrak er nog aan. Daar de nog in Europa overblijvende neutralen wel zoo wijs zullen zijn, zich aan het lot van den laatsten kleinen Staat, die zich in den strijd wierp en voor de groote Mogendheden verbloedde, te spiegelen, is het niet waarschijnlijk, dat het aantal fronten nog zal vermeerderen.

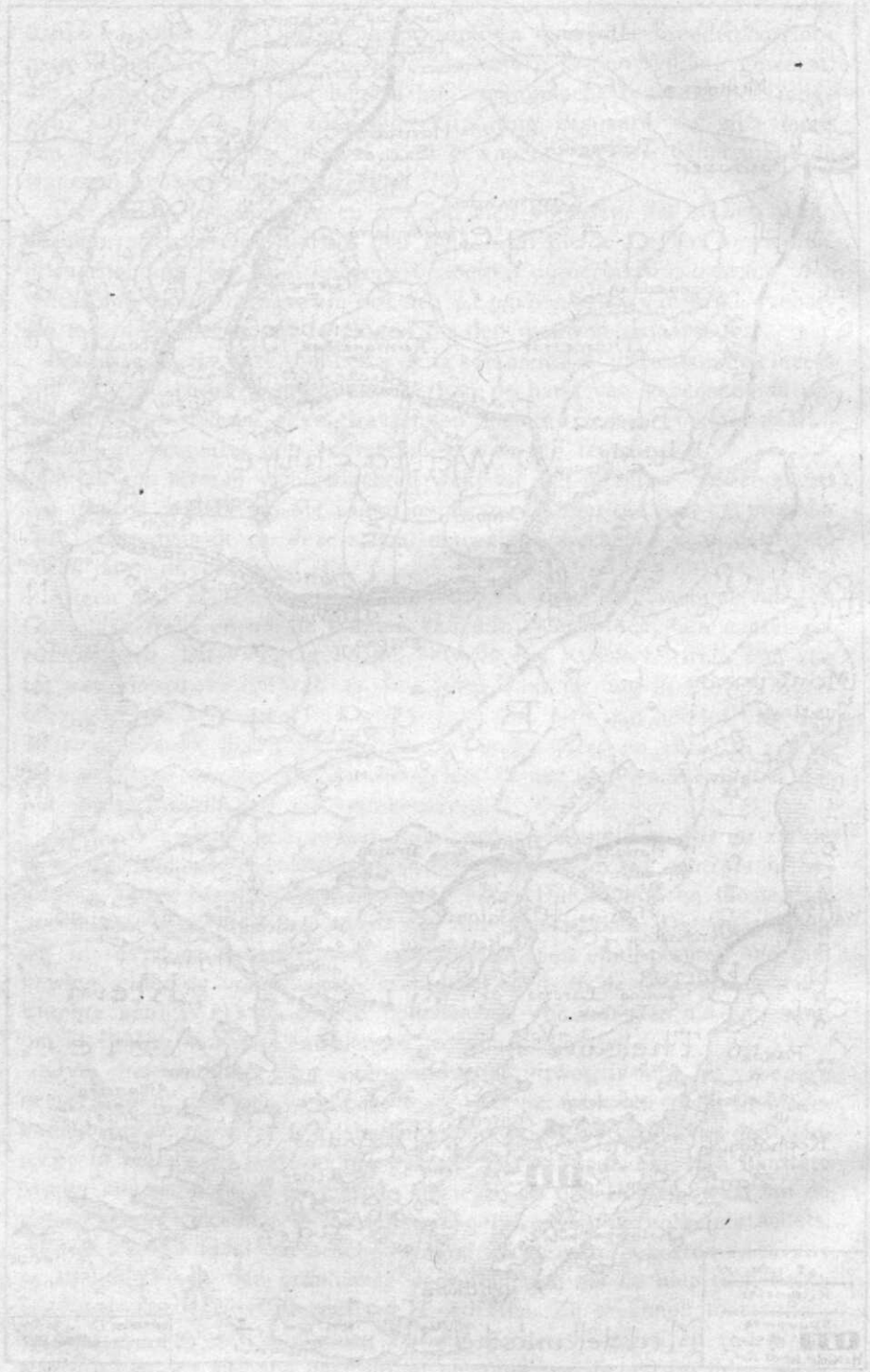
Alleen de fronten zelf zouden nog kunnen veranderen. Dit nu zal de taak zijn der gezamenlijke actie, die ze alle naar het centrum in beweging moet brengen, zóó dat met name Duitschland en Oostenrijk onder dien concentrischen stormloop zullen verstikken. Dat nu moeten wij in 1917 zien gebeuren, wil er inderdaad een einde komen aan den Oorlog onder de voorwaarden, welke wij reeds in de antwoord-nota der Entente aan Wilson zagen belichaamd. Voorwaarden als opgesteld om in Berlijn aan de Centralen te worden gedictieerd.

Over het ontstaan van evengenoemden uitweg is hier bij vroegere besprekingen van den veldtocht tegen Servië, van den strijd in Macedonie, van de mislukte Dardanellen-expeditie en laatstelijk van den veldtocht in Roemenië het noodige gezegd. Dit ontstaan hing ten nauwste samen met de politiek en met de strategie op den Balkan, waarvan de tegenwoordige resultaten worden weergegeven op de volgende schets.

Geen beter middel om beschouwingen als deze te bekorten en tevens te verduidelijken dan graphische voorstellingen als de hier toegelichte schetsen. Zij spreken metterdaad boekdeelen. Zij teekenen toestanden, die daarop met een oogopslag kunnen worden overzien en zoo merkwaardig, dat zij, althans naar mijne meening, verdienen op deze wijze

te worden vastgelegd. Ook deze tweede schets, waarop in het bijzonder de belangrijke verkorting van het Roemeensche front, sinds het de Serethlinie bereikte, uitkomt, ontslaat mij van uitvoerige beschouwingen. Voor het overige zij naar de verklaringen op beide schetsen verwezen en naar de mededeelingen in het overzicht van Januari, hetwelk deze schetsen graphisch aanvullen.

Daarom zij hier volstaan met de aandacht te vestigen op de lijnen in de Noordzee bij de schets van Europa als oorlogstooneel en op den Levant-spoorweg, zooals zij overigens duidelijk op beide kaartjes uitkomt.

B is het gebied van het Britsche mijnenveld voor de Deutsche bocht der Noordzee en *D* de begrenzing voor zoover de Noordzee betreft van het door de Deutsche duikbooten om Engeland geblokkeerde gebied.

Daartusschen ligt een nauwe strook, waardoor de Nederl. zeevaart in een overigens geheel van hare gewone rontes afwijkenden koers naar buiten kan. Dit is de z.g. vaargeul, welke haar door beide oorlogvoerenden, beiden op eigen wijze strijdend voor de vrije zee — welk een bittere ironie — is opengelaten.

Ook hier commentaar overbodig. Dat onze zeevaart daarmee zoo goed als verlamd wordt, behoeft geen nader betoog, om nog niet eens van den overlast, welke zij in de Engelsche havens ondervindt, te spreken, waar zij o. m. tot z.g. verplichte reizen wordt gedwongen ten bate van Engeland en zijn bondgenooten.

De andere toelichting betreft den spoorweg bekend onder den naam van Oriënt- of Levantlijn, thans van Berlijn over Weenen naar Konstantinopel en vandaar naar Klein-Azië, in vroeger tijden beter bekend als de lijn Parijs—Stamboel. Die weg is thans voor Frankrijk en zijn bondgenooten afgesloten en voor de middenrijken gereserveerd, welke daarin hun belangrijkste levensader moeten zien. De Balkanschets vooral doet uitkomen in welk eene belangrijke mate de corridor, die eerst besloten was tusschen de Donau en het Macedonisch front na den Wallachijschen veldtocht is verwijld.

Daarmede zijn naast en ten N. van dien hoofdweg een groot aantal goede wegen beschikbaar gekomen, waaronder de goed bevaarbare breede Donau en een groote spoorlijn van Constanza over Boekarest naar Orsova, voor het vervoer van de talloze en rijke voorraden, zoowel uit Klein-Azië als uit het bondgenootschappelijk, dan wel veroverde, deel van den Balkan naar Oostenrijk en Duitschland.

Voorts zij nog gewezen op het gestreepte blokje op den Peloponesus. Dit stelt het Grieksche leger voor, hetwelk door de Mogendheden, welke de soevereiniteit van zijn land garandeerden, zóólang is beschermd, tot dat het veilig en wel opgeborgen is in het Schiereiland, dat slechts met een nauwen hals aan Thessalië en Macedonië, dus het overige Griekenland, waar nu het leger van Sarrail de baas speelt, is verbonden. Zoo ooit, dan kan dit leger thans ongehinderd zijn gang gaan. Niettemin blijft het ook nu werkeloos.

België, Servië, Roemenië en Griekenland bewijzen onomstootelijk, dat de kleine Staten van Europa, wanneer zij zich in den oorlog der groote Mogendheden werpen of zich door deze laten beschermen, te gronde gaan.

Of zij worden niet genoeg d. w. z. te laat of zij worden te veel d. w. z. dood beschermd. Griekenland een voorbeeld van het tweede geval, gehoorzaamde aan de laatste strenge eischen der Entente door zijn leger naar den Peloponesus over te brengen. Niettemin blijft het evengoed als daarvoor scherp geblokkeerd, d. w. z. aan hongersnood prijsgegeven. Ook nu begin Maart nog. Daarmede wordt het metterdaad doodbeschermd. Geen duidelijker les voor de noodzakelijkheid van de handhaving eener krachtig gewapende neutraliteit kan den overigen kleinen Staten worden gegeven, dan door het voorbeeld van de kleine zoo diep veronderde Mogendheid aan de Egeïsche zee, die door een z.g. welwillende neutraliteit een gruwelijk mishandelde speelpop werd in de handen zijner meedoogenlooze vrienden.

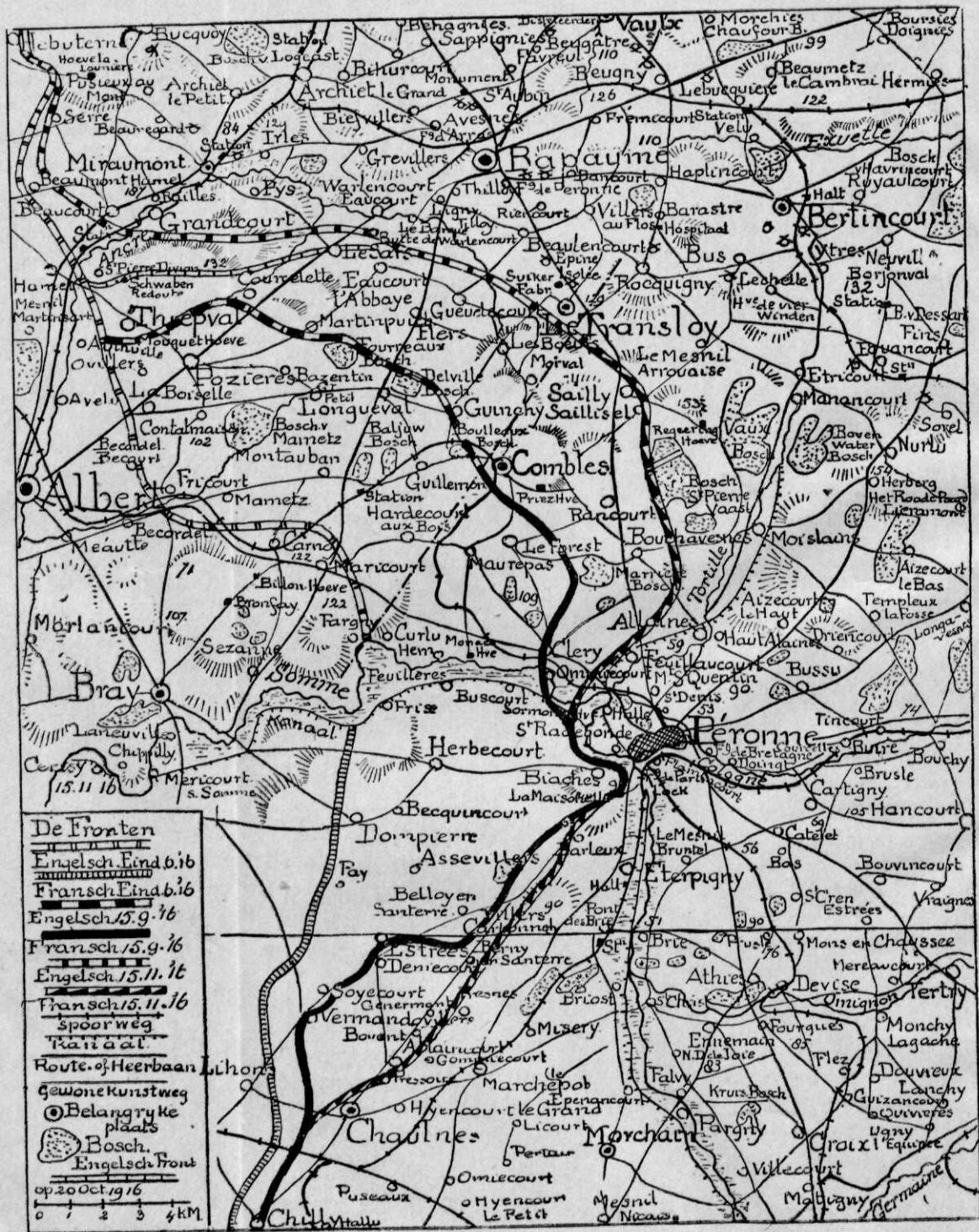
Al de oorlogsfronten van Europa verkeeren thans in betrekkelijke rust, behalve één, dat in Frankrijk. De eerste symptomen van herlevenden strijd beginnen zich daar duidelijk af te teekenen en dit vooral aan het Engelsche front. De eerste inleidende gevechten, geheel in den ouden trant van het Somme—Ancre-offensief tusschen Juni en Dec. van het vorige jaar, zijn daar aangevangen. Krachtige openlijke verkenningen gingen daaraan vooraf

Zij worden gekarakteriseerd door een telegram van 7 Febr. uit Berlijn, luidende: „De aanvallen der Engelschen in het gebied van de Somme hebben ten doel de Engelsche stellingen te verbeteren, waar die waren blijven steken, toen het groote Engelsch-Fransche offensief van den vorigen zomer eindigde, zonder tot een resultaat te hebben gevoerd.”

De kwestie van die resultaten kunnen wij hier laten rusten, zij is in het vorige overzicht, bij de bespreking van de strategische uitkomsten van het Somme-offensief voldoende onder de oogen gezien.

Nemen wij de ons daaruit welbekende schets nog eens voor ons, dan valt ons oog, in verband met dit bericht onmiddellijk op den Engelschen linkervleugel met de groote Westwaarts inspringende bocht tusschen Le Sars en Hébuterne. Blijkbaar is het streven der Engelschen, zooals wij aanstonds zullen zien, die bocht er uit te werken en, hun front verbeterend, het tevens ten N. van de Ancre naar Bapaume, het nog steeds niet bereikte naaste doel, vooruit te schuiven. Gaan wij echter eerst het front langs, dat thans van Hébuterne tot Péronne en zelfs Zuidelijker tot Chilly geheel Engelsch is, sedert de Engelschen begin Januari het daarin nog aanwezige Zuidelijkste Fransche vak overnamen teneinde weer troepen voor het overige front in het Westen vrij te maken.

Blijkens de telegrammen van de eerste helft van Februari is er van

Zuid naar Noord langs het Sommefront gevochten bij *Bouchavesnes* (6, 7 en 8 Februari) bij *Rancourt* (4 Febr.), bij het bosch van *St. Pierre Vaast* (9 Febr.), bij den heuvel van *Sailly-Sailles* (8 Febr., 10 Febr.), bij *Le Transloy* (7 Febr.) waar ook reeds den 28 Jan. te voren een geslaagde overval werd uitgevoerd; werd bij herhaling gevochten op den weg *Gueudecourt* — *Beaulencourt* (2 Febr., 5 Febr., 6 Febr., 7 Febr.), waardoor ten slotte (7 Febr.) *Le Transloy* ernstig werd bedreigd. Al deze gevechten teekenen de bedrijvigheid der Engelschen op hun front, waarbij de Duitschers bijna steeds in den vorm van gevangenen en stukken loopgraaf een veer lieten zitten.

Gaan wij nu verder Noordelijk, dan bereiken wij over le Sars een terrein, waar nog weinig gevechten voorkwamen, het bekende gevechtsterrein ter weerszijden van de *Ancre*. Hier zijn wij op een vak aangeland, waar reeds niet onbeteekenende ontmoetingen plaats hadden, tengevolge waarvan de Engelschen veel terrein wonnen.

Nu, begin Maart, onder den indruk van den verrassenden aftocht der Duitschers aan de *Ancre*, krijgt de wijze, waarop zij reeds in de eerste helft van Februari de belangrijke dorpen *Grandcourt* en *Serre* ontruimden verhoogde beteekenis.

Dagen te voren hebben de Duitschers in alle stilte hun sterke stellingen, zoowel in *Grandcourt* als in *Serre* ontruimd, voordat de Engelschen dit bemerkten. Deze verschoten eerst een massa geschutsmunitie op die verlaten posities, alvorens daarvan bezit te nemen. En toen zij die door henzelfen grondig vernielde stellingen hadden bereikt, kwamen zij onder Duitsch geschutvuur. Derhalve deden de aanvallers een luchtstoot en waren alleen zij het, die, al terreinwinnend, verliezen leden.

En wat ziet men thans (eind Febr.—begin Maart): dezelfde tactiek, doch op aanmerkelijk grootere schaal toegepast.

Op gelijke wijze hebben de Duitschers nu al de dorpen in de bocht *Hébuterne*—*Warlencourt* vrijwillig ontruimd, nadat zij behalve *Grandcourt*, ook *Baillescourt* en *Miraumont*, deze echter onder dwang, hadden moeten prijsgeven. Deze dorpen zijn *Gommecourt*, *Serre*, *Puisieux*, *Grandcourt*, *Miraumont*, *Petit Miraumont*, *Irlès*, *Archiet le Petit* en voorwaarts van *Le Sars* op den weg naar *Bapaume*, *La Barque*, *Warlencourt*, *Eaucourt*, *Ligny* en *le Thillois*. Een heele massa dus, doch niet veel meer dan die gelegen achter (ten Z.W. van de lijn: *Le Transloy*—*Gommecourt* (1 K.M. ten N. van *Hébuterne*). Loopen wij thans niet verder op de gebeurtenissen vooruit, die, omdat zij met de vrijwillige ontruiming van *Grandcourt* en *Serre* binnen in de op de schets aangegeven bocht werden ingeleid, terwille van het verband, dat daarmede bestaat, behoorden aangeroerd te worden. Alleen nog dit: De nog niet geheel begrepen manoeuvre der Duitschers, even onvoorzien als handig uitgevoerd, geeft aanleiding tot verschillende onderstellingen.

De voornaamste daarvan zijn deze: 1e. De Duitschers zijn hun terug-

tocht begonnen uit België en Noord-Frankrijk tot aan de linie Aken—Pont à Mousson, teneinde tegenover de geweldige krachtsophooping der Engelschen erger: d. w. z. een verplettering tijdig en zonder groote verliezen te ontgaan. Daarmede geven zij alleen veroverd gebied prijs, wat hun niet behoeft te deren, verkorten zij hun front en hun achterwaartsche verbindingen aanmerkelijk en kunnen zij hopen hun hoofdtegenstanders, Engeland en Frankrijk, te bewegen onder billijker voorwaarden vrede te sluiten. België en Noord-Frankrijk te behouden lag tóch niet in hun plan. 2e. De Duitschers ontruimen slechts een breede terreinstrook b.v. van 20 K.M., teneinde de Engelschen, daar waar zij hun kracht in mannen en munitie het dichtst hebben gemasseerd, een slag in de lucht te laten doen.

Alles hadden de Britten er op berekend om een hardnekkigen weerstand te breken; alles (geschutstellingen, klein-spoorwegen, munitiedepots, troepenonderstanden, electricische verbindingen) was hierop gebaseerd.

En ziet — plotseling komen zij nu in ongerept, doch óók geheel onvoorbereid gebied, willen zij de teruggetrokken vijanden op den voet volgen. Waar deze stand zullen houden is niet te voorzien, wanneer en óf zij dat zullen doen, evenmin. Hen zoo maar nalooopen is gewaagd, het kan een valstrik wezen; bovendien kan het zware geschut, dat thans in den strijd de hoofdrol speelt, niet dadelijk volgen, terwijl omtrent 's vijands nieuwe opstelling nog geen zekerheid bestaat.

Ergo — het Engelsche offensief is juist op het oogenblik, dat het zou losbarsten, gladweg in de war gestuurd, doch nu niet door een „vóór-komenden” aanval, doch door een „ontwikkenden” aftocht. Zij, die met geweld en kracht aanvallers wilden zijn, volgen thans slechts schoorvoetend, niet wetend wat deze hun raadselachtige tactiek beduidt. Begrijpelijk overigens — wie onzer doorziet haar thans 3 Maart 1917 wel. Doch over een maand, in het volgende overzicht zullen wij het wel weten en kan het blijken, dat de berg slechts een muisje heeft gebaard. De derde suppositie is deze: Hindenburg heeft een, overigens gerechtvaardigden afkeer van den loopgravenkrijg, anders ware hij niet de Veldheer die hij is. Hij behaalde met zijn Duitschers zijn groote overwinningen in het Oosten: eerst aan de Masoerische meeren en in Polen, later in Roemenië. Totdat de slag aan de Marne het aanzijn aan den Westelijken loopgravenkrijg schonk, bracht de bewegingsoorlog den Duitschers buitengewone resultaten in België en Noord-Frankrijk.

Laat hen maar eens „buiten” komen die Engelschen, uitsluitend voorbereid op en geschoold in den loopgravenstrijd. Ondanks al hun millioenen aan mannen en hun tonnen munitie zal dan hun minderheid in de leiding van zich bewegende legers, het moeilijkste stafwerk, aan den dag treden, omdat de betrekkelijk korte tijd, waarir soldaten kunnen worden afgericht en munitie kan worden vervaardigd, absoluut onvoldoende is om ervaren en wel onderlegde aanvoerders en staven te kweken. In het open veld, dáár zullen wij die loopgraafhelden tot een beslissenden

strijd dwingen en verslaan. „Reculer pour mieux sauter” heet het dan.

De laatste meer beperkte onderstelling is deze: De Duitschers wijken daar, waarin de Noordelijke naar het Westen uitspringende bocht den strijd tegen omvattende overmacht slechts onder voor hen ongunstige voorwaarden kan worden aanvaard, terug om deze onder betere voorwaarden n.l. op een recht front opnieuw te aanvaarden. Zoo maar voetstoots prijsgeven van de kostbare vredespannen, die België en Noord-Frankrijk voor hun zijn, dat doen zij zeker nooit.

Deze overwegingen op den voorgrond plaatsend, teneinde later aan de hand van als dan bekend geworden feiten te kunnen zien, welke de juiste was — een belangwekkende studie op zich zelve — gaan wij thans met ons overzicht der krijgsverrichtingen tijdens de maand Februari door.

In het voorgaande zijn de gevechten geschetst, die op het hoofdfrent (het vak van Ancre en Somme) van het hoofdoperatietooneel in het begin van dit jaar werden ingeleid door min of meer ernstige verkenningengevechten van sterke patrouilles gepaard met een levendige vliegeractie ter waarneming uit de lucht.

Zij groeiden aan tot krachtige plaatselijke stooten, waarin de Engelschen, die geleidelijk heel het front in Vlaanderen, Artois en Picardië van de Franschen overnamen, er op uit waren om, evenals in 1916 methodisch terrein winnend, achtereenvolgens de Fransche dorpen in dit gebied aan de Duitschers te ontrukken. In den regel werden die pogingen evenals verleden jaar met succes bekroond.

Na hetgeen ik hiervoor over den raadselachtigen terugtocht der Duitschers en vele onderstellingen, daaraan door de Engelschen en Franschen vastgeknoopt, heb geschreven komt nu geleidelijk de juiste betekenis van deze operatie aan den dag.

Toch laat ik die beschouwingen blijven, omdat zij ons ook voor later zulk een duidelijk karakterbeeld zullen verschaffen van den verbijsterenden indruk, welke deze verrassend en buitengewoon bekwaam uitgevoerde tactische manoeuvre der Duitschers op hun tegenstanders heeft gemaakt.

Deze stonden letterlijk verstomd en konden nauwelijks hun oogen gelooven, toen zij na schoorvoetend verkennen tot de ontdekking kwamen, dat deze stellingen waartegen in 1916 herhaalde felle stormaanvallen waren gestuit eenvoudig weg en dit al dagen te voren waren ontruimd.

Op het Westfront verdienen nog twee belangrijke gevechten vermelding, n.l. een succesvollen aanval der Duitschers op den Oostelijken Maasoever bij Verdun, op het bekende front van het bosch van Avo-court tot ten Oosten van den „Mort Homme” op 26 Januari en een niet minder welgelukten offensiefstoot op 16 Febr. op het front in Champagne ten Z. van Ripont.

Omtrent deze plaatselijk bevochten tactische voordeelen, welke de Franschen hun tegenstanders, herhaalde krachtige pogingen ten spijt, niet meer konden ontnemen, zij het volgende medegedeeld.

Volgens het Fransche officieele bericht d.d. 26 Januari j.l. vielen de

Duitschers in den avond van den 25sten na een hevig bombardement het Fransche front tusschen het Bois d'Avocourt en hoogte 295 (le Mort Homme) op vier punten aan.

Slechts in het vak van hoogte 304 vermochten de aanvallers de Fransche loopgraven binnen te dringen en te vermeesteren. Volgens het Duitsche communiqué namen Westfaalsche en Badensche troepen in het vak van Generaal von François de Fransche loopgraven op hoogte 304 over een breedte van 1600 M.

Ook ondernemingen gelijktijdig bij le Mort Homme en ten N.O. van Avocourt uitgevoerd, leidden tot de gewenschte resultaten. Welke dit waren wordt echter in het midden gelaten. Blijft dus het aan weerszijden erkende succes bij hoogte 304.

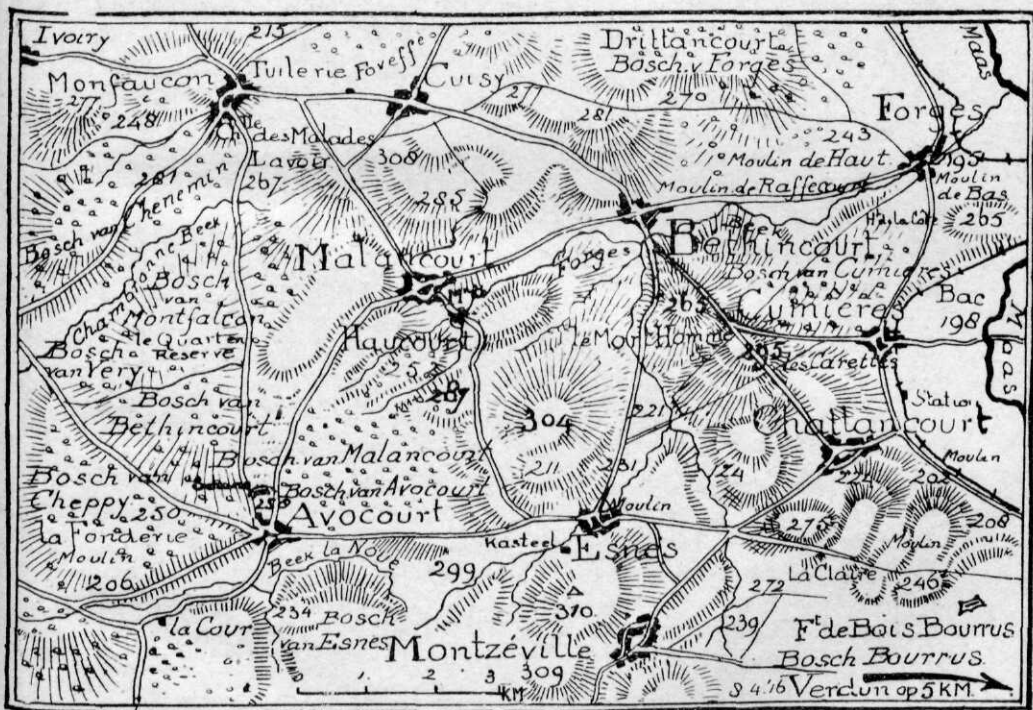
Berichten van den 29sten Januari d.a.v. geven een beschrijving van een der krachtigste pogingen, die de Franschen aanwendden ter herovering van het verloren terrein.

Op den 28sten om 8 u. v.m. trokken zij zonder artillerie-voorbereiding ten aanval tegen de nieuwe Deutsche linies op hoogte 304. Die aanval werd afgeslagen. Ten 12 u. middag werd hij herhaald, thans echter ingeleid door een hevig trommelvuur dat 2 uur duurde. Daarna ging de Fransche infanterie te 3 u. 15 n.m. opnieuw tot den aanval over. Ook deze poging mislukte. Toch kwam om 4 u. n.m. nog een laatste stormloop, die eveneens onder zeer bloedige verliezen werd afgewezen.

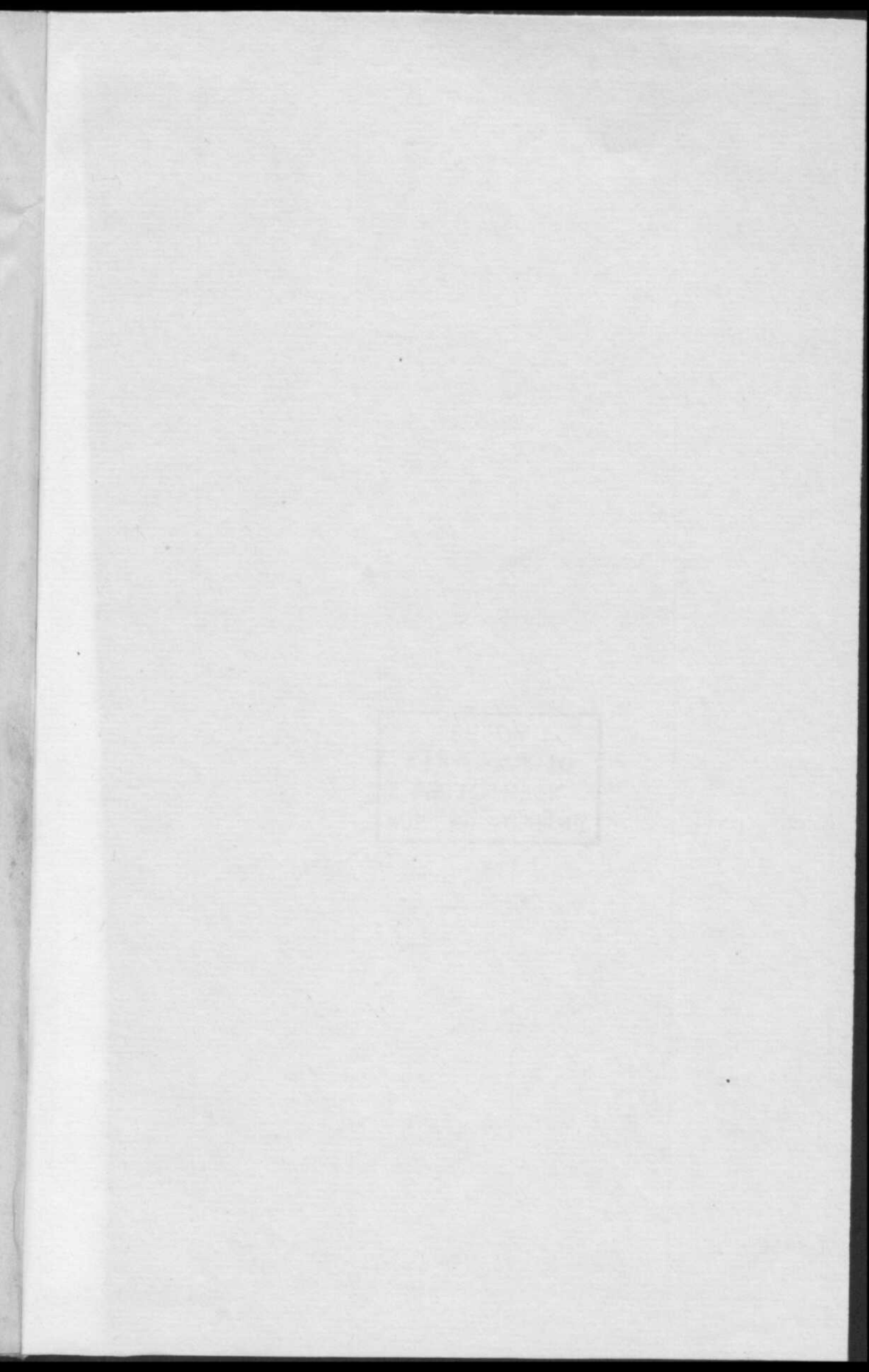
Geruimen tijd later, den 9^{den} Febr. beproefden de Franschen weder hun nederlaag van den 25sten en den 28sten te herstellen. Na urenlangen vuurstrijd verzamelden zij zich tegen 7 u. n.m. in hunne stormstellingen. Toen voerden de Duitschers hun vernielingsvuur, dat deze loopgraven bestreek tot vernietigingsvuur op, daardoor werd de Fransche aanval nog vóór hij tot volle ontwikkeling kon komen, gesmoord. Sindsdien is het in dit vak bij onafgebroken schermutselen gebleven, doch de door de Duitschers op hoogte 304 genomen stellingen bleven onwrikbaar in hun bezit. De Franschen moesten tenslotte in hun verlies berusten.

Een tweede klap door de Duitschers aan hen uitgedeeld was die bij Ripont in Champagne op den 15^{den} Februari. Op het front van den Deutschen Kroonprins voerden zij ten Z. van Ripont na krachtige voorbereiding door artillerie en mijnwerpers een beleidvollen aanval uit die met volledig succes werd bekroond.

In één stormloop werden bij „La maison de Champagne” een hoeve, en op hoogte 185 over een breedte van 2 kilometers en een diepte van bijna een, vier Fransche loopgraaflijnes genomen. Daarbij geraakten 21 officieren en 835 man gevangen en werden 20 mitrailleurs buitgemaakt. Echter geen enkelen vuurmond, wat niet te verwonderen is, aangezien het geschut op een aanmerkelijken afstand achter de voorste gevechtslijnes is opgesteld. Door de Franschen eerst tegen den avond ondernomen tegenaanvallen hadden geen ander resultaat dan de reeds geleden verliezen te verhoogen.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and largely illegible due to fading and the quality of the scan. Some words like "Handwritten" and "illegible" are visible.

Het gevechtsterrein van den 15^{den} Februari j.l. heeft voor ons een bekende klank; het is gebied van Champagne, waar de Franschen op den 25sten Sept. 1915 een krachtig en welgeslaagd offensief ondernamen, dat hun de terreinwinst bezorgde, welke op bijgaande schets duidelijk staat uitgedrukt (vergelijk de verklaring).

Het is het tooneel niet alleen van het voornaamste resultaat van het toenmalige najaarsoffensief der Geallieerden in Frankrijk — de Engelschen deden toen een succesvollen aanval in Artois — doch ook van hun eerste voorjaarsoffensief, nadat zich in 1914 het loopgravenfront in België en Frankrijk had gevormd. Beide aanvallen hadden heel wat meer te beteekenen, dan de Duitsche stoot van 15 Febr. j.l. De aanval der Franschen op 25 Sept. 1915 verschafte hun een terreinwinst van 40 K.M², 23000 gevangenen, 121 kanonnen, die der Engelschen deed hen over 8 K.M. breedte gemiddeld 3 K.M. vorderen. Zij maakten 3000 man gevangenen en vermeesterden 21 kanonnen.

Wat thans echter opvalt, is dit: Nu zijn het de Engelschen, die in Picardië (Somme en Ancre-front) gestadig terreinwinnen, terwijl de Franschen het tegen de Duitschers, die blijkbaar niet tegen de Engelschen doch wel tegen hen opgewassen zijn — althans in den loopgravenkrijg — afleggen. In dezen strijd komt het n.l. vooral op veel stormtroepen, geschut en bijbehorende massa's munitie aan.

De Engelschen, die in Frankrijk tijdens de eerste twee jaren van den oorlog slechts de rol van hulptroepen vervulden, zijn daar thans de eigenlijke dragers van het groote drama geworden; nu vervullen zij de hoofdrol. Zij zijn het, die met hun tot millioenen aangegroeide legers steeds meer van het Fransche front overnemen. Hun front strekt zich nu reeds van Dixmuiden tot Roye uit. Reeds meer Fransche troepen maakten zij ten N. en ten Z. van de Somme vrij; tevens blijven zij terreinwinnen, terwijl de Fransche aanvalskracht vrijwel tot nul schijnt gereduceerd.

Of de Franschen zijn uitgeput, in zooverre van hen niet anders dan meer of min krachtige tactische stooten kunnen worden verwacht, of hun nieuwe opperbevelhebber, Nivelle, de man, die zoo gelukkig bij Verdun debuteerde op den 15^{den} Dec. 1916, spaart zijn leger tot den grooten dag, waarop, als de weersgesteldheid is verbeterd en meer gestadig is geworden de Franschen een krachtsontwikkeling zullen vertoonen, waarbij de traag vorderende methodische Engelsche aanvallen slechts kinderspel zijn. Dit laatste acht ik niet onwaarschijnlijk. Zouden wij daarover in April kunnen schrijven?

Aan het slot van dit overzicht kom ik nog even op den aftocht der Duitschers in het Ancre-vak terug, waarvoor thans reeds gaandeweg de geheimzinnige sluier, die hun plannen tot dusverre bedekte, wordt opgelicht.

Gaan wij nu eerst naar het Oosten d. w. z. niet naar Rusland of Roemenië waar voortdurend felle koude krijgsv verrichtingen van eenig belang belet, doch naar Mesopotamië, waar Koet el Amara en de Turksche

Tigrisstellingen vooral in de maand Februari van zich deden spreken.

Den 29sten April 1916 werd Koet, op den 9^{den} Januari te voren ingesloten, nadat Generaal Townshend terugkeerend van zijn mislukten aanslag op Bagdad (slag bij Ctesiphon 29 Nov. 1915), daarbinnen was gevlucht, door de Turken genomen. Reeds toen moest het Engelsche leger in Koet zich overgeven omdat de sterke Fellahie- of Sannayatstelling alle pogingen van een ontzettingsleger onder Generaal Percy Lake vrijdelde. Nu, Februari 1917 dus bijna 2 jaar later, hield die sperlinie de Engelschen nog tegen, die in Nov. 1916 aanzienlijk versterkt en beter uitgerust dan tijdens hun eerste poging om Koet te bereiken, onder Gen. Maud een nieuwe poging tot het forceeren van den weg naar Bagdad ondernamen. Slechts een deel van het Engelsche leger, werd nu door de Sannayatstelling in bedwang gehouden, want toen zij in Mei 1916 tot de ontdekking kwamen, dat de Turken hun linie ten Z. van den Tigris in het verlengde van de Fellahie-positie hadden verlaten en op de Shatt el Hai waren terruggetrokken, kwamen zij, heel langzaam trouwens, naar den Zuidelijken vleugel der Es Sinnlinie afzakken.

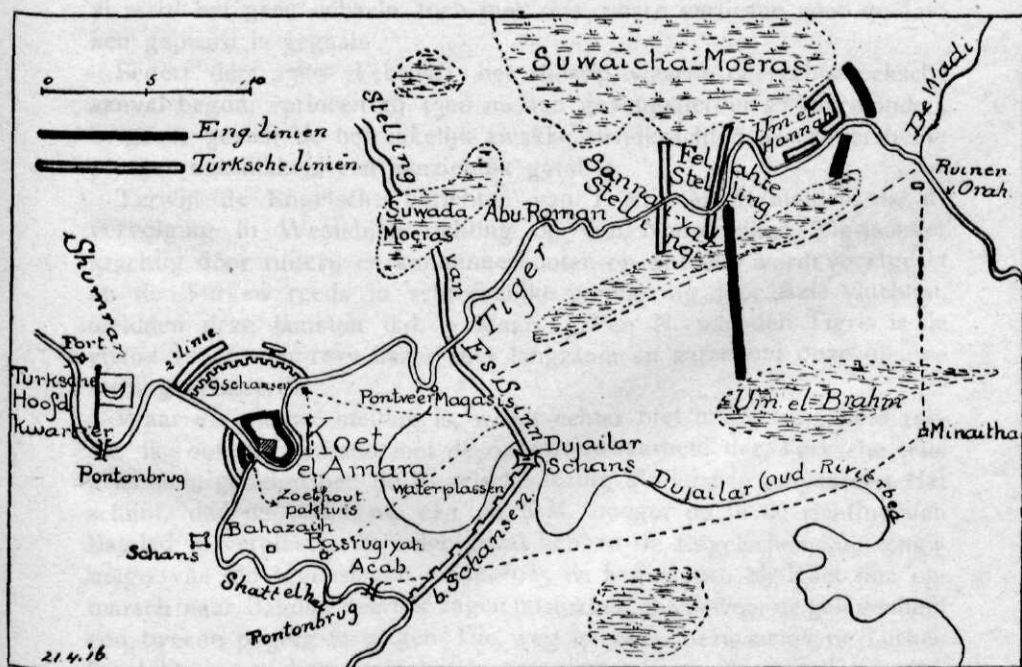
Op den 15^{den} Dec. 1916 toen de Engelschen dus evengenoemde versterkingen hadden ontvangen, begonnen zij de onderneming weer krachtig aan te pakken. Op dien dag namen zij de Turksche stellingen aan de Shatt hevig onder vuur en maakten zij zich daarvan meester tusschen Basrugiyah en Acab. Vervolgens overschreden zij de rivier en bezetten zij aan den Westelijken oever een strook ter breedte van 2 K.M. Daardoor konden de aanvallers ter weerszijden van de Shatt el Hai de Turken op Koet teruggedrijven.

Tusschen 21 en 25 Jan. zijn de Engelschen reeds gevorderd tot ten Z.W. der stad en in de ten Oosten daarvan gelegen Tigrisbocht. Den 3^{den} Febr. meldde een telegram uit Londen: „den 28sten Jan. zijn wij nog 300 M. opgeschoten op den rechter- (Zuidelijken) oever van den Tigris ten O. van de samenvloeiing van deze rivier en de Hai en 200 à 300 M. op het front 800 M. ten W. van dat punt”. Kort daarop werd ook de schans, die op de schets ten Z. daarvan is aangegeven, genomen.

Op den 13^{den} Febr. berichtte een Engelsch communiqué: „den 10^{den} werd een Turksche Brigade bij de Shumran-bocht beschoten, den 11^{den} werd de opmarsch op den Zuidelijken Tigrisoever hervat en de vijand tot aan zijn laatste weerstandlinies in de Dohbra-bocht (die ten W. van Koet) teruggedrongen”.

De Turken waren op dit tijdstip dus met den Tigris dicht in hun rug tot nabij Koet achteruit geweken, zoodat het hoog tijd werd op den Noordelijken oever over te gaan, wilde die overtocht nog ongestoord kunnen geschieden.

Nog was de stad niet genomen; de Fellahiestelling, die den Engelsche troepen ten N. van den Tigris den doorgang versperde, niet gevallen. Eenerzijds werd zij door de rivier, anderzijds door die sperlinie beschermd; viel deze laatste echter, dan zou het lot van Koet weldra

The first part of the report deals with the general conditions of the country, and the second part with the details of the survey. The first part is divided into two sections, the first of which deals with the general conditions of the country, and the second with the details of the survey. The second part is divided into two sections, the first of which deals with the details of the survey, and the second with the results of the survey.

The map shows the course of the river and its various branches, and the locations of the various stations and posts. The map is a valuable aid to the understanding of the geography of the region.

beslist zijn, tenzij de Turken haar nu van nabij onder Engelsch geschut-vuur als ongeschikt voor een verder verblijf vrijwillig zouden prijsgeven.

Het Zuidelijkste deel der Sannayat-stelling bezweek na herhaalde en krachtige aanvallen, waarbij de Engelschen groote verliezen leden, op den 22sten Febr. Vóór het aanbreken van den dag overschreden zij ten W. van Koet den Tigris in de Shumranbocht. Eenerzijds werden toen de aanvallen op de Sannayat-stelling naar het Noorden uitgebreid, met het gevolg, dat zij geheel werd genomen, anderzijds forceerden de Engelschen den Tigris nog wat hooger op ten tweeden male. Daarmede was den Turken, die inmiddels reeds op den Noordelijken Tigris-oever, zij het ook op het laatste oogenblik en daardoor niet zonder verliezen, waren teruggeweken, hun verdere gedragslijn duidelijk.

Naar zij den 25sten Febr. berichtten, hadden zij, wat zij hun naar Koet vooruitgeschoven stellingen noemden, vrijwillig prijs gegeven en tijdig in Westelijke richting terugtrekkend, de verbinding opgenomen met inmiddels uit de richting van Bagdad oprukkende versterkingen. Dit loopt niet zoo heel veel uiteen met de Engelsche lezing, dat tengevolge van de vermeestering der Turksche stellingen ten Westen van Koet (Shumran-bocht) en ten Oosten daarvan (Fellahie) de stad zelve „automatisch” in hunne handen was gevallen (bericht van 26 Febr.). Alleen deze afwijking met het Turksche communiqué zij hier geconstateerd, dat de ontruiming van Koet en de terugtocht op Bagdad, ook al werd het geen débacle, toch met zeer zware verliezen voor de Turken gepaard is gegaan.

Sedert den 23sten Februari, het tijdstip, waarop de rechtstreeksche aanval begon, verloren zij 4300 m. aan gevangenen en 28 vuurmonden, hetgeen, gezien de betrekkelijk zwakke strijdkrachten, waarover beide partijen beschikken, een aanzienlijk getal is.

Terwijl de Engelsche berichten van 1 en 2 Maart melden, dat de vervolging in Westelijke richting op den Noordelijken Tigrisoever krachtig door ruitery en kanonneerbooten op de rivier wordt voortgezet en de Turken reeds in schromelijke verwarring door Azië vluchten, meldden deze laatsten d.d. 3 Maart: „Ten N. van den Tigris is de vijand reeds den 1sten dezer zeer langzaam en aarzelend onze nieuwe stelling genaderd.”

Waar die nieuwe stelling is, wordt echter niet nader aangeduid, zoodat ik, ook in verband met de onbetrouwbaarheid der Turksche telegrammen, geneigd ben de Engelsche lezing als juist te aanvaarden. Het schijnt, dat de strijd nu een 20 K.M. hooger op in de richting van Bagdad is verplaatst. In ieder geval hebben de Engelschen, die tengevolge van de tegenslagen einde 1915 en begin 1916 bij Koet hun opmarsch naar Bagdad deerlijk zagen mislukken, thans weer de gelegenheid een tweede poging te wagen. Die weg is echter bezwaarlijk, de Turken beschikken op dien marschweg nog over tal van dwarsstellingen geschikt om dien opmarsch belangrijk te vertragen. Al hebben de Engelschen Bagdad nog niet, dit kan toch niet lang meer duren.

Eerst wanneer zij die stad hebben vermeersterd, zal de schande van de nederlaag bij Ctesiphon en die van de capitulatie te Koet zijn uitgewischt. Het succes, thans bij Koet behaald, is nog slechts van voorloopigen aard en kan geenszins als een volledige revanche en een geheel herstel voor die bittere vernedering door de Turken worden beschouwd, al deed Lord Curzon dit onlangs in het Engelsche Hoogerhuis aldus voorkomen.

Tot slot de toestand op het Ancre-front, zooals deze zich thans, nu wij dit overzicht gaan sluiten, aan ons voordoet. Van raadselachtig is hij thans vrij duidelijk geworden. De indruk die men daarvan op den 5 Maart verkrijgt is deze: Op een gegeven oogenblik, dat moet ongeveer 20 Febr. zijn geweest, besloot de Duitsche Legerleiding haar troepen op het Ancre-vak vrijwillig uit de bocht tusschen Hébuterne en Le Sars terug te trekken, teneinde tegenover de geweldige en omvattende overmacht der juist dáár in geschut en manschappen steeds aangroeiende Engelsche strijdkrachten erger, d. w. z. een gedwongen terugtocht en dan onder zware verliezen te ontgaan.

Deze aftocht was geruimen tijd van te voren tot in bijzonderheden overdacht en beoogde, de Engelsche voorbereidselen tot een krachtdadig offensief verijdelend, de eigen troepen te behoeden voor de groote slachting, die de tegenstander onder hen hoopte aanerichten en die elken dag meer nabij scheen. Het vrijmaken van de hiervoor genoemde bocht, gaf tevens het onmiskenbare voordeel, dat zoodoende een aantal divisies voor andere doeleinden vrijkwam. Het juiste oogenblik voor dezen tactischen terugtocht is inderdaad verwonderlijk goed gekozen, zoogoed, dat men haast moet aannemen, dat de Duitschers ook de meteriologische gegevens in den kring hunner berekeningen hebben opgenomen. Zij trokken partij van de felle vorst in Februari om hun bezettingstroepen, hun geschut en materiaal achterwaarts te verplaatsen en nauwelijks was de laatste man, waren de laatste mitrailleurs uit de oude weerstandslinie weg of de dooi viel in, veranderde het terrein in een poel, erger dan vóór de regenperiode, die daaraan vooraf was gegaan en stelde de Engelschen voor eene vervolging onder daardoor dubbel moeilijke omstandigheden. Gezien de groote bezwaren, welke dit, vooral met het oog op het zware geschut en de munitie meebrengt, bereikten de Duitschers aldus, dat de Engelsche opmarsch zooveel mogelijk en met zoo weinig mogelijk verliezen hunnerzijds werd vertraagd en er een geruimen tijd zal moeten verlopen alvorens deze zich opnieuw met al de overmacht van hun manschappen en materiaal voor de Duitsche stellingen zullen hebben gegroepeerd. Breede gordels van prikkeldraad moesten daarbij het hunne doen om de Engelschen, voorwaartsrukkend over een terrein waarin de Duitsche artillerie op elk punt was ingeschoten, op te houden. Doch niet alleen doode weermiddelen waren daartoe bestemd. Uitgezochte, beproefde loopgraafstrijders moesten de, voorzichtig over dit terrein vol voetangels en klemmen

navorschende, Engelschen door vermete uitvallen en onder een stortvloed van handgranaten, zoolang mogelijk op een eerbiedigen afstand houden. Dit demonstratief optreden moest bij hen den indruk wekken alsof de Duitsche stellingen nog dicht bezet waren. Uit verscheidene linie-regimenten, ook uit die der garde, waren detachementen van circa 50 man uitgekozen, die, voor vier à vijf dagen van proviand voorzien, tot het laatste oogenblik tegenover opdringende overmacht stand moesten houden, op enkele zeer gewichtige punten zelfs op hun posten als „enfants-perdus” moesten sterven. Deze tactiek, vooral des nachts toepassend, wisten de Duitsche troepen over een front van 20 K.M. breedte, het Ancre-vak tusschen Gommecourt en Le Sars hun aftocht naar gunstiger gelegen en welvoorbereide stellingen zóó meersterlijk te bewimpelen, dat de tegenpartij daarvan eerst dagen later de lucht kreeg. Alles op hun terugweg grondig vernielend, wat voor den vijand nog eenige waarde kon hebben, zooals schuilplaatsen, schansen en loopgraven, gingen zij op de nieuwe stelling terug, die tusschen 1 en 5 K.M. meer achterwaarts gelegen, hun beter opstelling bood.

Terwijl nu de Duitschers op hooger gelegen terrein, stevig zijn verschanst, liggen de Britten in het grijs moerasland, waarin sneeuw en regen den bodem hebben herschapen. De Britten liggen nu in de doorweekte granaattrechters, in stukgetrommelde, verlaten schansen, opgeblazen schuilholen en loopgraven; zij huizen nu in een streek, waar de waterputten dichtgevalven, de dorpen tot nauwelijks te herkennen puinhoopen zijn misvormd en de wegen slechts „op de kaart” bestaan; zij moeten voorwaarts in een terrein, dat dooiweer tot één groot slijkmoeras vermodderde, blootgesteld aan al den jammer der sedert 4 Maart weder buitengewoon guur geworden weersgesteldheid en prijsgegeven aan de nauwkeurig ingeschoten Duitsche artillerie. Nieuwe bloedige offers worden nu van hen gevergd, willen zij den tegenstander aan de kling blijven, om in dit terrein onder zijn vernietigend vuur nieuwe stellingen aan te leggen.

Dit is nu, wat de Engelsche pers zegevierend noemt de vruchten van het offensief aan de Ancre in 1916. Een schrale troost tegenover een vijand, die een in verhouding van al wat hij in Frankrijk aan veroverd gebied bezit, klein terrein vrijwillig prijs geeft, om zijn stellingen, overigens onder omvattenden druk onhoudbaar geworden, te verbeteren.

Niettemin zijn het de Duitschers die, al trokken zij ook terug, het initiatief bezitten en een algemeen bewonderde tactiek toepasten. Zij waren het, die hun tegenpartij verschalkten en die, terwijl zij in 1915 en 1916 het groote en overweldigende voorjaarsoffensief ontworpten door een „voórkomenden” aanval, dit nu weer ontredderden door een „verrassenden” aftocht, waardoor de Engelschen een luchtstoot in Niemandland maakten. Op het oogenblik, dat ik dit neerschrijf (7 Maart) is de hiervoor beschreven beweging nog niet tot stilstand gekomen. Over de thans verlaten laatste Duitsche stellingen heen, trachten de

Engelschen de nieuwe te bereiken, waarnaar zij slechts kunnen gissen, omdat de nauwe voeling, zooals zij vóór den aftocht aanwezig was, door den voorsprong, welke de Duitschers, zich van de Engelschen onder de bekende omstandigheden losmakend, op dezen hebben verkregen nog steeds niet hersteld is. Intusschen blijven eerstgenoemden de hen volgende tegenstanders op een afstand houden en hun marsch vertragen. Op den 3^{den} Maart was de lijn, die de voorste Engelsche afdeelingen hadden bereikt in groote trekken de linie Bucquoy—Archiet—Bapaume—Le Transloy, waarbij laatstgenoemde plaats de spil schijnt van een achterwaartsche zwenking, welker Noordelijke vleugel zich achter Gommecourt nog aan alle verdere waarneming onttrekt.

Wat dit betreft schijnt mij de mogelijkheid niet uitgesloten, dat de Duitschers — dit ware overigens logisch — zullen trachten óók de uitspringende bocht Gommecourt—Atrecht kwijt te raken. Van Engelsche zijde kan men zich nog steeds niet losmaken van de gedachte, dat de Duitschers, hun front tusschen Atrecht en Péronne verkortend, troepen vrijmaken voor een geducht offensief tegen de Engelsche tusschenbasis Calais; deze poging in aansluiting met den duikbootenkrijg, die zich naar men meent, o. m. ten doel stelt de Engelsche linkerflank te omtrekken. Ook houdt men nog vast aan de opvatting, dat de Duitschers, al terugtrekkend, zullen trachten den bewegingsoorlog in eere te herstellen. Waren de feiten, zooals zij in de oorlogsberichten worden gemeld, daarmede niet in tegenspraak, dan zou het de moeite loonen hier dieper op die opvatting in te gaan.

De loopgravenstrijd, zooals wij dien nu sedert de laatste jaren in Frankrijk bijwonen, brenge intusschen ons tactisch denken niet van het juiste spoor. De loopgravenstrijd is eene ontaarding van de oorlogvoering, zooals wij haar uit de krijgsgeschiedenis van eeuwen herkennen; hij heeft daarvan thans een zeer misvormd beeld gemaakt. De toevallige omstandigheid, dat machtige legers elkander in evenwicht hebben gehouden en dit strategisch nóg doen, gaf het aanzijn aan den loopgravenoorlog en houdt hem in stand. Zoolang er strategisch evenwicht bestaat is eene strategische beslissing vanzelf uitgesloten. Dat vele, dikwijls groote tactische successen tot die waarheid niets afdoen, hebben wij juist op het front, waar deze strijdwijze hoogtij viert, gezien. Eerst als het evenwicht wordt verbroken, geraken de linies in beweging, ontstaat dus de bewegingskrijg weer, ontslagen uit de boeien die hem zoolang knevelden, en daarmede de mogelijkheid op een beslissing.

In het volgende overzicht, wanneer inderdaad het voorjaar, dat immers „de groote beslissing” zou zien, is aangebroken, zullen wij er meer van weten; het terrein der onderstellingen zal dan mogelijk voor grijpbare werkelijkheid hebben plaats gemaakt. Niemand minder dan de Engelsche opperbevelhebber Sir Douglas Haig was het, die deze beslissing in een interview met Fransche reporters o. a. van de *Matin* uitsprak.

Opperbevelhebbers, dat blijkt ook thans weer, doen altijd maar het verstandigst die lastige ondervragers de deur te wijzen, kan het dan

alleen met gebaren, want elk woord tegenover deze lieden geuit, is te veel, omdat zij de bedenkelijke gave bezitten bij een woord er honderd bij te fantaseeren.

Haig heeft dat pijnlijk ervaren; vooral daar hij bovendien zijn mond voorbij heeft gepraat. Sindsdien is zijn interview vrijwel verloochend, waarin hij met onvergefelijk optimisme in het voorjaar „eene verpletterende nederlaag voor de Duitschers” aankondigde.

Dat was derhalve niet meer of minder dan een beslissing. Sedert — zegt Massingham in de „Nation” — heeft Minister Henderson op Haig's optimisme danig afgedongen en noodigt hij het Engelsche volk uit zich op een langen oorlog voor te bereiden.

Mij wil het voorkomen, dat waar voor de Geallieerden de kansen op de overwinning volstrekt niet vaststaan, nu Duitschland door hun botte weigering over den vrede te onderhandelen tot wanhopig verweer werd genoodzaakt, Minister Henderson heel wat verstandiger heeft gesproken, dan generaal Haig, al mogen wij ook niet hopen, dat deze rampspoedige oorlog nog lang zal duren.

X.

Militair politiek Maandoverzicht.

(Afgesloten 26 Februari 1917.)

NEDERLAND. De voorspelling in het vorig verslag, dat een verscherpte duikbootenoorlog den strijd in een stadium zou brengen, dat nieuwe moeilijkheden voor de neutralen zou opleveren, is 31 Januari juist gebleken.

Het afkondigen van eene gevaarlijke zone, over een groot gedeelte der zeeën om Engeland en de overige landen der Entente, door de Centrale mogendheden, zoo zelfs, dat de tot oorlogsgebied verklaarde gedeelten der Noordzee over elkaar heengrepen en de uitweg voor Nederland geheel was afgesneden, met de bedreiging, dat alles zal worden getorpedeerd, is eene nieuwe phase in den achteruitgang van het volkenrecht.

Op verzoek van de Nederlandsche regeering heeft Duitschland de grens van het blokkadegebied in de Noordzee eenigszins naar het Westen verlegd, zoodat tenminste een veilig vaarwater van ongeveer 18 à 20 mijlen breedte overblijft. De hierbij gevoegde schets geeft een duidelijk overzicht van den toestand

Op deze onmenschlievende bepalingen volgde 21 Februari een Engelsch Koninklijk Besluit als aanvulling der blokkadebepalingen, waarbij voor alle schepen, die naar havens varen, welke in verbinding kunnen staan met vijandelijk gebied, verondersteld zal worden dat zij varen met contrabande, wanneer ze geen Engelsche havens aandoen.

Eenerzijds brengt dus de Engelsche vloot de neutrale schepen voor onderzoek op naar hare havens, veronderstelt anders, dat de lading uit contrabande bestaat; anderzijds torpedeert de Duitsche vloot zonder meer elk schip, dat zich binnen het oorlogsgebied bevindt. Voorwaar een schoone puzzle. Hoe deze zal worden opgelost, moet de toekomst leeren. Onmogelijk is zulks niet. Voor den handel op Engeland kunnen Engelsche oorlogschepen den handelsweg met Nederland vrijhouden, waarvan de particuliere scheepvaart partij kan trekken; voor den handel op andere landen kunnen Engelsche havens in andere werelddeelen worden aangedaan. In dien geest zijn reeds door de N. O. T. onderhandelingen gevoerd.

De strenge vorst, die de geheele scheepvaart op Duitschland stop zette; het gebrek aan rollend materieel, dat zich bij onze Oostelijke burens doet gevoelen tengevolge van de steeds hoogere eischen, die aan het spoorwegverkeer worden gesteld; de belemmering van ons scheepvaartverkeer, in het bijzonder door Engeland, dat op 1 Februari

het uitvaren van neutrale schepen heeft verboden en naar het schijnt voor het bunkeren vrachteschen blijft stellen — eischen, die feitelijk bij eene vriendschappelijke verhouding tusschen twee landen niet te gedoogen zijn — en ten slotte het tijdelijk stopzetten van de scheepvaart wegens den nieuwen duikbootenoorlog, vormen te zamen een ernstig gevaar voor onze kolen- en graanvoorziening. Talrijke schepen liggen hetzij in Rotterdam, hetzij in Engeland of elders stil; de N. R. Courant schat den inhoud op bijna 320.000 registertonnen. Verschillende schepen o a. de Zeta, de Epsilon, en de Gamma, de Ootmarsum, en de Trompenberg gingen reeds verloren; het gebeurde met de Eemland, de Gaasterland, Zaandijk, Noorddijk, Bandoeng en Jacatra eischt onzerzijds krachtiger maatregelen.

Met het afbreken der diplomatieke betrekkingen tusschen Amerika en Duitschand verliezen de kleine neutrale volken den krachtigen rugsteun van de groote republiek en zal het „Mir nichts dir nichts” beter hoogtij kunnen vieren.

In opdracht van de Amerikaansche regeering heeft de zaakgelastigde van de Vereenigde Staten aan de kennisgeving, dat de diplomatieke betrekkingen van de Unie met Duitschland waren verbroken, toegevoegd, dat de President nog weigerde te gelooven, dat Duitschland inderdaad zijne bedreiging van den handel der onzijdigen zou ten uitvoer leggen, doch dat, indien dit laatste mocht gebeuren, hij aan het Congres machtiging zou vragen om 's lands machtsmiddelen aan te wenden voor de bescherming van Amerikaansche burgers bij hun vreedzaam en wettig verkeer op de open zee. In de oogen van den President was de aangenomen gedragslijn in volstreckte overeenstemming met de beginselen, ontvouwd voor den Senaat op 12 Januari j.l. en daarom oordeelde de heer Wilson, dat het den wereldvrede ten goede zou komen, indien de andere onzijdige mogendheden het mogelijk mochten vinden op soortgelijke wijze te handelen.

Onze minister van Buitenlandsche Zaken heeft ten aanzien van het door den zaakgelastigde vermelde, dezen doen opmerken, dat er voor Nederland geene aanleiding bestond dezelfde gedragslijn te volgen als de Vereenigde Staten, aangezien de houding van laatstbedoeld land, in tegenstelling met die van Nederland, voortvloeide uit de bekende vroegere onderhandelingen tusschen Washington en Berlijn.

Op 8 Februari heeft de regeering eene verklaring afgelegd over de ernstige gebeurtenissen, die hadden plaats gegrepen; zij blijft hare houding zelfstandig bepalen. Wat recht is, blijft recht, naar hare meening, ook al wordt het door anderen geschonden. Evenmin als bij andere ernstige inbreuken op het internationaal recht, vindt zij thans aanleiding verandering te brengen in hare internationale politiek. Zij wijkt niet af van haar voornemen iedere schending van ons grondgebied of onze soevereiniteit, van welke zijde ook, met de wapenen te keeren.

De diplomatieke wisseling van nota's naar aanleiding van den verscherpten duikbootenoorlog is onmiddellijk in een Witboek gepubliceerd.

De „Morning Post” voert opnieuw eene campagne tegen ons land.

De „Nieuwe Courant” blijft wijzen op het gevaar van de propaganda der Belgische annexionisten, thans wederom door een artikel in de „Revue Politique Internationale”.

De Heer *Ritsema van Eck* schreef eenige artikelen in de Nieuwe Courant over ons weifelend beleid in Indië, vooral met het oog op het Japansche gevaar.

Hij eindigt: „brengt het politieke steekspel van 1917 of '18 ons niet den juisten man, dan zullen weer commissariissengeneraal naar Indië dienen te gaan, om het bestuur op nieuwe grondslagen te vestigen, de weerbaarheid te regelen. Het gaat om ons koloniaal bestaan, elke dag dat de tegenwoordige weifelende toestand voortduurt, is verlies.

BELGIË. Baron de Brocqueville heeft de commissie geïnstalleerd, welke belast is met het onderzoek naar maatregelen, die na den oorlog de economische toekomst van België kunnen verzekeren.

Bij koninklijk besluit zijn aan de divisie- en korpsstaven officierenvertalers toegevoegd, om de bevelen in het Vlaamsch te vertalen.

Generaal von Bissing, de Duitsche gouverneur-generaal in België heeft eene verdere uitbreiding der Gentsche Universiteit gelast door de heropening der handelshoogeschool,

Aan den Amerikaanschen gezant te Brussel zou de verzekering gegeven zijn, dat hij zijn menschlievende werkzaamheden ten gunste van België kan voortzetten.

DUITSCHLAND. Op de mislukking der vredespogingen is eene daad in het andere uiterste gevolgd „de onbepaalde duikbootenoorlog”. Door objectieve toeschouwers was de maatregel voorzien, zij kwam niet onverwacht. Een volk, dat om zijn bestaan vecht, grijpt ten slotte desnoods in wanhoop naar alle middelen, die naar het doel kunnen leiden, al brengt het middel zelf vele schadelijke gevolgen met zich. Treft het middel geen doel, dan zal de positie van Duitschland er zeer onder lijden. Het kan alleen voor Duitschland gunstige gevolgen hebben, als de voorraad duikbooten zeer groot is, de aanmaak daarvan, alsmede het onderricht van het personeel gelijken tred kunnen houden met de verliezen, anders zal na een korten tijd van krachtsinspanning de invloed van den onderzee-oorlog spoedig tot het vroegere stadium verflauwen.

Voor Duitschland is dan echter tevens de tegenstand van de conservatieven, die steeds een duikbootenoorlog tot het uiterste voorstonden, practisch gebroken en de weg tot den vrede beter gebaad.

„U-booten heraus!” is thans het wachtwoord; men spreekt van eene reservevoorraad van 300 tot 500 booten.

De Duitsche regeering speculeert op den algemeen sterker wordenden drang naar vrede, meer in 't bijzonder in Rusland en Frankrijk en hoopt wellicht daarmede een ontknooping te krijgen, voordat, door een steeds

slechteren economischen toestand, het weerstandsvermogen van haar eigen volk opkraakt. De slotacte van dit afschuwelijk schouwspel begint hiermede te naderen.

Uit een militair oogpunt is vooralsnog van uitputting geen sprake.

Het afbreken van de diplomatieke betrekkingen met Amerika op 3 Februari is de eerste post in het debet van Duitschland. Eene poging van den Zwitserschen gezant om als bemiddelaar op te treden, voor het geval Duitschland aan de regeering te Washington mededeelingen wilde doen over haar houding of bedoelingen met de blokkadeverklaring, had geen gevolg. Duitschland was bereid, evenals vroeger, met de Vereenigde Staten te onderhandelen, mits de afgekondigde blokkade tegen de vijandelijke staten, Engeland, Frankrijk en Italië, ongehinderd zou kunnen worden voortgezet. Duitschland wenschte echter vooraf, dat de diplomatieke betrekkingen met de Ver. Staten zouden worden hersteld.

De nieuwe maatregelen gingen gepaard met eene openlijke verklaring van den Rijkskanselier en begeleidende nota's aan de neutralen. De vroegere gedachtenwisseling met de Vereenigde Staten over dit onderwerp (zie Milit. Spect. Juni 1916) is niet aangeroerd, ofschoon de Deutsche regeering in hare nota van 5 Mei 1916 zich alle vrijheid van handelen had voorbehouden, wanneer het der Amerikaansche regeering niet mocht gelukken Engeland er toe te bewegen, nog gedurende den loop van dezen oorlog, de vrije vaart ter zee te herstellen; slechts voorloopig beloofde toen de Deutsche regeering binnen het zee-oorlogsgebied geen koopvaardij-schepen zonder waarschuwing of redding van de menschenlevens in den grond te zullen boren.

Volgens eene Deutsche opgave van den 14^{den} Februari waren er, afgaande op de tot dien datum in Duitschland ontvangen berichten, sedert 1 Februari in het geheel 102 schepen met 238.974 ton vernietigd. Daarbij waren 59 Engelsche schepen met een gezamenlijken inhoud van 173.588 ton.

Deze opgave komt ongeveer overeen met het door de Engelsche regeering opgegeven percentage van de verliezen der in- en uitvarende schepen.

Bijna al het rollend materieel moet voor legerdoeleinden worden benut; dientengevolge is het reizigersvervoer beperkt en heerscht ook in verschillende centra kolen- en aardappelnood.

Ter gelegenheid van den verjaardag des Keizers is de kroonprins tot generaal der infanterie bevorderd.

Maatregelen worden beraamd om het opzettelijk tegengaan van zwangerschap te verminderen.

De rentedienst van de Deutsche Staatsschuld was op 1 October 1916 tot boven 2200 millioen Mark gestegen; de Staatsschuld bedroeg einde 1916 meer dan 62 milliard en zal na uitschrijving der 6e leening zeker tot 75 milliard stijgen. Een nieuw crediet van 15 milliard is aangevraagd.

Bij het sluiten van dit verslag zou in den Duitschen Rijksdag het torpedeeren der Nederlandsche schepen behandeld worden.

De Staatssecretaris van financiën heeft bij het indienen der begrooting en de bespreking der nieuwe belastingen o. m. gezegd: „Tegenover den eisch onzer tegenstanders van herstel zullen wij het woord schadevergoeding stellen.”

Alle opbrengst der nieuwe belastingen wordt op 1250 millioen mark begroot.

OOSTENRIJK-HONGARIJE. De nieuwe Keizer heeft een bezoek gebracht aan den Duitschen Keizer en den Koning van Bulgarije.

Het keizerlijk paar heeft 31 Januari de tot het brengen van hulde opgekomen afgevaardigden van de autonome vertegenwoordigende lichamen van Opperoostenrijk, Salzburg, Stiermarken, Karinthie, Krain, Görz, Gradisca, Moravië, Silezië, Tirol, Voralberg, Galicië en de Boekowina ontvangen. In hunne toespraken tot het keizerlijk paar getuigden de gouverneurs van de onveranderlijke trouw, innige liefde en hechte afhankelijkheid der bevolking van alle nationaliteiten aan keizer en rijk.

Volgens verschillende berichten zou de oplossing van het vraagstuk van Galicië tot na afloop van den oorlog worden verdaagd, aangezien zij te veel verband houdt met de oorlogsgebeurtenissen.

In de Hongaarsche kamer verklaarde Karolyi tegen eene wijze van oorlogvoeren te zijn, die de Vereenigde Staten in den strijd zoude betrekken. De partij van Karolyi maakt in de Kamer openlijk propaganda voor Vredesonderhandelingen. In de verhouding met de Vereenigde Staten van Amerika is nog geene verandering gekomen.

Keizer Karel IV heeft zelf het opperbevel over het leger op zich genomen en zijn hoofdkwartier gevestigd te Baden bij Weenen. Aarts-hertog Frederik wordt nu met bijzondere opdrachten belast. Admiraal Haus, de commandant van de vloot is overleden; zijne taak is gesplitst; vice-admiraal Njegovar is tot commandant van de oorlogsvloot, schout-bij-nacht Kadler, tot dusverre plaatsvervanger van den chef van het departement van marine, tot chef van dit departement benoemd.

De keizer heeft 20 Februari 1917 den nieuwbenoemden Hongaarschen minister van landsverdediging, luitenant-veldmaarschalk Alexander Szurmay, beëdigd, die opgetreden is in plaats van generaal Hazai.

Het voorloopig resultaat inzake den „Ausgleich” voor een langen termijn tusschen Oostenrijk en Hongarije wordt in de pers als een gebeurtenis van groote beteekenis gehuldigd.

ITALIË. Volgens Deutsche bladen neemt de invloed van Gioletti voor den vrede toe.

De Morning Post berichtte, dat de Egyptische regeering de talrijke Grieken, die van de door Italië sedert 1912 bezette dertien Egeïsche eilanden komen en zich in Egypte vestigen, als Italiaansche onderdanen zal erkennen.

De opperbevelhebber van de vloot, de Hertog der Abruzzen,

is afgetreden en vervangen door admiraal Th a o n d e R e v e l. Deze wordt verwelkomd als reorganisator der marine, een voorstander van den aanbouw van kleine scheepstypen, terwijl gene groote oorlogsschepen wenschte.

De regeering heeft 180 millioen lire voor aankoop en huur van schepen in het buitenland beschikbaar gesteld.

FRANKRIJK. In de werkplaatsen voor de oorlogsindustrie van den Staat was in het begin van het jaar eene staking uitgebroken, waartegen de regeering is opgetreden door 18 Januari een decreet uit te vaardigen, waarbij scheidsrechterlijke uitspraak wordt voorgeschreven, in hoogste instantie berustend bij den Minister van Bewapening. Weigert eene der partijen met de beslissing genoegen te nemen, dan wordt de geheele betrokken fabriek door den Staat gevorderd of de werklieden tot staatsarbeid verplicht.

Het wetsontwerp tot herkeuring van vroeger afgekeurde dienstplichtigen der lichteningen 1896—1914 is aangenomen. Naar M a g i n o t, de voorzitter van de legercommissie mededeelde, zullen 350.000 tot 400.000 man worden herkeurd op een totaal van 900.000. De rest is vrijgesteld om verschillende redenen.

Het wetsontwerp ter regeling van den burgerlijken dienstplicht is in voorbereiding.

Opnieuw is, in hoofdzaak van socialistische zijde, een aanval op het Ministerie B r i a n d gedaan; nu weer in verband met de Grieksche zaken.

Na eene beraadslaging in geheime vergadering, heeft de kamer in openbare vergadering met 313 tegen 135 stemmen eene motie van vertrouwen in de regeering aangenomen. Deze motie eindigt als volgt:

„De Kamer vertrouwt, dat de regeering de onvermijdelijke genoegdoening voor dezen aanslag tot het einde zal doorzetten en alle noodige maatregelen zal blijven treffen voor de veiligheid van het naar Saloniki gegane leger, evenals voor de vervulling der door Griekenland jegens de heldhaftige Serviërs aangegane verdragsverplichtingen.”

75 à 80% van de lichter 1918 is goedgekeurd, deze lichter zal binnenkort onder de wapenen komen.

Het Fransche Kamerlid V i o l e t t e vat in een rapport den toestand van de oorlogsindustrie en het leger in Februari 1915 als volgt samen:

1. De fabrieken nog meerendeels gesloten en alle specialisten op het gebied van de wapenfabrikage gemobiliseerd.
2. De aanmaak van geweren zelfs nog niet begonnen. Geen enkel geweer was tijdens den oorlog vervaardigd en de daartoe noodige vormen waren zoek.
3. De artilleriemunitie: levering per dag 25.000 projectielen voor 4000 kanonnen.
4. Ontploffbare stoffen nauwelijks 10 ton per dag.
5. De kanonnen van groot kaliber, waarvan men uit vooroordeel geen gebruik wilde maken, nog in de tuighuizen.

6. Nergens aan het front eene reserve.

Op de Duitsche beschuldigingen dat ook Fransche troepen vóór 4 Augustus 1914 Belgisch gebied zouden hebben betreden, wordt van Fransche zijde vermeld, dat strenge verbodsbepalingen dienaangaande waren uitgevaardigd. Eerst op 5 Augustus werd, na overeenkomst met de Belgische regeering, door den opperbevelhebber het bevel gegeven tot cavalerie-verkenningen op Belgisch grondgebied, waarbij men zich moest gedragen als in een bondgenootschappelijk land.

Volgens de „Avanti” vermindert geregeld de meerderheid der socialistische partij voor de oorlogspolitiek der regeering. Deze was op 9 April 1916 1027, op 7 Augustus 1916 756 en nu nog slechts 234.

De verscherpte duikbootenoorlog kwam begin Februari in den Senaat ter sprake door de interpellatie van d'Estournelles de Constant. Deze afgevaardigde deelde mede, dat bij het uitbreken van den oorlog Frankrijk 50, Duitschland 26 en Oostenrijk 6 onderzeebooten bezat. Sedert het uitbreken van den oorlog is het aantal Fransche onderzeeërs niet vermeerderd, Engeland vermeerderde zijn aantal met 100, terwijl de Duitschers er thans minstens 200 à 250 zouden bezitten. Hij bepleitte vermeerdering van patrouille-vaartuigen en watervliegtuigen en verzocht alle koopvaarders te bewapenen, daar van de 78 gewapende Engelsche vrachtbooten door onderzeeërs aangevallen 72 konden ontsnappen en van 100 ongewapende vrachtbooten 93 verloren gingen.

De regeering verklaarde, dat alle handelsschepen zouden bewapend worden. Het tonnenpercentage der schepen met goederen geladen bestemd voor Frankrijk, dat van 1 Maart 1916 tot 1 Februari 1917 verloren was gegaan bedroeg, met 273.000 ton, 0,5 0/0.

Het volgende bericht is ontleend aan de Nieuwe Courant van 20 Februari j.l

„De Fransche legerreserves.”

„De voorzitter van de legercommissie in de Fransche Kamer, „de vroegere staatssecretaris Maginot, verklaarde aan een „vertegenwoordiger van de Matin op eene vraag of het probleem „der reserves werkelijk tot moeilijkheden aanleiding zal geven: „De toestand zou werkelijk beter kunnen zijn, indien men er „bijtijds op uit was geweest, zooveel mogelijk de reserves te „sparen. Indien wij een legerleiding hadden gehad, die zich beter „aan de omstandigheden had weten aan te passen, en indien wij „niet te veel tijd hadden besteed aan kleine offensieven, die veel „soldaten kosten, dan zouden wij waarschijnlijk niet voor de „tegenwoordige moeilijkheden staan”

De aangevraagde credieten voor het 2e kwartaal van 1917 zijn tot 9574 millioen frs. opgelopen, of bijna 1 millioen meer dan het vorige kwartaal. Van 1 Augustus 1914 tot 30 Juni 1917 zullen de totaal toegestane credieten meer dan 80 milliard bedragen als volgt verdeeld:

militaire uitgaven ruim	58	milliard
staatsschuld ruim	7	„
maatschappelijke ondersteuning ruim	8	„
aankoop levensmiddelen ruim	1	„
diversen ruim	6	„

Er dreigt graannood, openlijk wordt tegen verspilling gewaarschuwd, het aantal H.A. met graanbouw was in 1916 ruim 5 miljoen, op 1 Jan. 1917 slechts 4.276 miljoen, aan de landbouwers wordt voor elke 100 K.G. graan eene premie van 3 frs. uitgelooft.

Met ingang van 10 Maart zullen alle mannen van de lichteningen 1888, 1889 ter beschikking van de landbouwers gesteld worden, zoowel in de leger-zone als in het binnenland van Frankrijk.

ENGELAND. De Deutsche bocht werd eind Januari tot oorlogsgebied verklaard. De uitgestrektheid komt vrijwel overeen met het indertijd door Duitschland verklaarde gevaarlijke gebied met een straal van 100 mijlen uit Helgoland.

De pers beschouwt in het algemeen de duikbootenblokkade als eene uiting van wanhoopspolitiek. Voor Engeland is het eene levenskwestie om te blijven varen.

Het verbod van de onzijdige mogendheden om uit te varen heeft ontstemming verwekt. Vermoedelijk als represaillemaatregel is de uitvaart van neutrale schepen uit Engelsche havens verboden; de Engelsche schepen zijn in de vaart gebleven. De Koning heeft een oproep gericht tot het volk om te teekenen bij de „volunteers” om zodoende soldaten vrij te maken voor den frontdienst.

Een dringende oproep is uitgevaardigd om vrouwen te krijgen voor het werk in de munitie-fabrieken.

Het K.B. van 21 Februari, waarbij verscherpte blokkadebepalingen zijn uitgevaardigd en de neutrale scheepvaart opnieuw in de knel wordt gebracht, is een represaillemaatregel tegenover den Duitschen duikbootenoorlog.

De schepen, die op zee worden aangetroffen op weg naar of van eene haven in een onzijdig land, dat de middelen levert ter bereiking van vijandelijk gebied, zonder dat ze een haven in Britsch gebied of dat van andere geallieerden aanloopen, zullen, totdat het tegendeel bewezen is, gerekend worden goederen met bestemming voor den vijand of van vijandelijken oorsprong te vervoeren. Zij zullen worden opgebracht om onderzocht en zoo noodig voor het prijsgerecht gebracht te worden.

De resultaten van den duikbootenoorlog zijn alleen uit zeer verspreide gegevens na te gaan.

Sedert het begin van den oorlog geeft de Daily Telegraph als totaal verlies op aan Engelsche schepen 1245 met bijna 3 miljoen ton, in December '16 alleen 162 schepen metende 419.000 ton. Volgens Lord Beresford bedroeg het totaal aantal verloren schepen (onzijdige inbegrepen) tot November 1916 1300, in November 100 en in December

en Januari alleen 700. Volgens Duitsche opgave gingen in Januari 170 vijandelijke koopvaardijschepen verloren, waaronder 91 Britsche. Carson deelde in het Lagerhuis mede, dat van 1—18 Februari totaal 134 schepen verloren gingen. Toch bedroeg het aantal, zoowel in- als uitvarende schepen, in Britsche havens ongeveer 6000. Op 31 Januari telde de Britsche koopvaardijvloot aan schepen boven de 1600 ton 3540, metende 16 millioen ton, tegen 3890, metende 16.850.000 ton, in Juli 1914.

De gemiddelde verliezen per jaar hebben tot nu toe 6% van de totale tonnenmaat bedragen.

De regeering komt er openlijk voor uit, dat de bedreiging met duikbooten ernstig is, al ziet zij met vertrouwen de toekomst tegemoet.

De eisch, dat neutrale schepen Engelsche vrachten zullen aannemen om bewegingsvrijheid te krijgen, is een immoreele dwangmaatregel.

De uitvoer van cacao, koffie, fruit (uitgezonderd naar Nederland), honing, reuzel, margarine, alle soorten vleesch, aardappelen, meel, gevogelte, wild en thee is verboden, onverschillig welke plaats van bestemming zij hebben.

Door beperkten invoer hoopt de regeering per jaar 900.000 ton scheepsruimte te besparen.

Walter Long, de minister van koloniën heeft in eene gehouden rede medegedeeld, dat Duitschland bij den vrede zijne koloniën niet terugkrijgt; volgens de Nation zou de Japansche minister van buitenlandsche zaken zich in denzelfden geest hebben uitgelaten, daaraan toevoegende, dat Japan daaromtrent verzekeringen had ontvangen van de geallieerden.

Uit de woorden, die generaal Smuts te Kaapstad sprak, zou men eveneens kunnen afleiden, dat de Z. Afr. Unie hare aanspraken op Duitsch Zuid-West-Afrika niet spoedig zal prijs geven.

Meerdere bijzonderheden omtrent dit punt zullen ongetwijfeld in den Rijksoorlogsraad worden bekend gemaakt.

Voor zoover bekend zal Canada vertegenwoordigd worden door Sir Robert Borden, Australië door Hughes, Zuid-Afrika door generaal Smuts, Indië door den Staats-Secretaris voor Indië, bijgestaan door twee, daartoe in 't bijzonder gekozen personen, Sir James Meston en Sir Satjendra Prasanna Sinha.

De oorlogsraad komt begin Maart bijeen; volgens Lloyd George zal de oorlogsraad algemeene kwesties in verband met den oorlog behandelen. De eerste ministers of vertegenwoordigers van de koloniën zullen tijdelijk lid van het oorlogskabinet worden. Er zal eene reeks bijzondere vergaderingen belegd worden om aangelegenheden van groot belang te bespreken. Alles wat met de oorlogsvoering of de vredesonderhandelingen in verband staat zal door den raad overwogen worden.

Te Londen heeft eene Marine-conferentie plaats gehad.

In eene rede te Leicester zei W. C. Anderson, lid van het levensmiddelenbureau, dat hij geen geheim verried door mede te deelen, dat de bevolking weldra op rantsoen zou worden gesteld.

Het ministerie van binnenlandsche zaken bereidt een maatregel voor om alle genaturaliseerde Engelsche onderdanen, die redelijkerwijs worden verdacht in oorlogstijd een gevaar voor het land te zijn, hunne Engelsche nationaliteit af te nemen. Gewezen onderdanen van de met Engeland verbonden staten worden door dezen maatregel niet getroffen.

Lloyd George heeft 3 Februari in eene rede te Camaron opgewekt tot eene algemeene grootere krachtsinspanning der bevolking.

Het totaal der door den Staat gecontroleerde fabrieken bedroeg op 1 Februari 4719.

Bij K. B. van 14 Februari heeft het ministerie van handel gedurende den oorlog bezit genomen van alle steenkolenmijnen in het Vereenigd Koninkrijk.

De dagelijksche uitgaven zijn nu gestegen tot 6 milloen, de gezamenlijke uitgaven sedert het uitbreken van den oorlog worden op 4.2 milliard pst begroot; het totaal der nationale schuld zal aan het einde van het dienstjaar 3.8 à 3.9 milliard pst bedragen.

De opbrengst van de nieuwe oorlogsleening is ruim 1 milliard pst., met ongeveer 400 millioen nieuw geld.

De lichting 1918 is onder de wapenen geroepen; van de lichting 1919 moet ieder opkomen 30 dagen, nadat hij 18 jaar is geworden.

De organieke sterkte der vloot is op 400,000 man gebracht.

Het rapport van de Kiesrecht-commissie is 30 Januari verschenen. De evenredige vertegenwoordiging en de opheffing van het meervoudig stemrecht zijn belangrijke wijzigingen in het Engelsche politieke leven.

De wet op den verplichten arbeid beoogt het oproepen van personen tusschen 18 en 60 jaar; zooveel mogelijk zal van vrijwillige aanbiedingen gebruik worden gemaakt. Het departement voor den nationalen burgerlijken dienst verklaart volgens een particulier telegram aan de N. R. C. dat het een millioen mannen noodig heeft.

Graaf Plunkett een Sinn Feiner is in het District Noord-Roscommon gekozen als lid van het Lagerhuis.

De operatiën, ondernomen tegen de hoofdmacht van Sayed Ahmed, den leider van de Senoessi in de westelijke woestijnen, zijn volgens een bericht van het D. v. O. van 8 Februari tot een succesvol einde gebracht.

In Canada zijn tot half Februari 400.000 man voor den overzeeschen dienst aangeworven, waarvan ongeveer 300.000 den Atlantischen oceaan zijn overgegaan.

De Australische regeering is afgetreden. Hughes vormde een coalitiekabinet onder den naam van „Commonwealth War Government”.

De coalitie heeft besloten, het geschil over den dienstplicht niet opnieuw op te rakelen.

Naar de Times uit Bombay verneemt, is er een verordening uitgevaardigd, dat alle mannelijke Britsche mannen tusschen de 16 en 50 jaar die van Europeesche afkomst zijn zich moeten laten inschrijven.

Volgen de Times is dit de eerste stap tot oefenplicht in Engelsch-Indië.

Tengevolge van de verrichtingen in Mesopotamië hebben de Engelschen de heele vijandelijke stelling van Sannaijat tot Koet el Amara vermeersterd.

RUSLAND. De voorziening aan arbeiders voor de oorlogsindustrie schijnt moeilijkheden op te leveren. Volgens de „Russkya Wjedomosti” (via Stockholm en de „Frankfurter Zeitung”) waren op 1 November 1916 in de metaalnijverheid 123.000 arbeiders werkzaam, waarvan 43.000 dienstplichtigen, 33.000 krijgsgevangenen, 21.000 vrouwen en kinderen en 4000 vluchtelingen. „Onze nijverheid is”, zoo zoude dit blad schrijven, „om te kunnen bestaan meer en meer op dwangarbeid aangewezen Slechts $\frac{1}{3}$ zijn vrije arbeiders en dan nog grootendeels vrouwen en kinderen.”

Volgens berichten uit Kopenhagen is er van eene Finsche mobilisatie geen sprake. (Zie M. S. Jan. 1917.) Het totaal aantal weerbare Finnen wordt op 300.000 geschat.

Na Rome heeft te Petrograd een conferentie der verbondenen plaats gehad. De financieele kwestie zou hierbij eene groote rol hebben gespeeld.

De economische toestand in de groote centra wordt zeer ongunstig geoordeeld; het spoorwegmaterieel, voor een groot deel voor militaire doeleinden in beslag genomen, is niet toereikend voor het vervoer der opgestapelde voorraden. Volgens het „Algemeen Handelsblad” vreest men in regeeringskringen ernstige complicaties, waaruit onlusten zouden kunnen voortvloeien.

De Journal des Débats van 23 Jan. had reeds een hoofdartikel getiteld: „Le malaise russe”. De grieven tegen Protopopof zijn legio. 27 Febr. zou de Douma bijeenkomen.

In de eerste zitting van den Poolschen Raad van State, welke den 17 Januari plaats had, werd een uitvoerend comité gekozen, hetwelk de eerste eigenlijke Poolsche regeering vormt. Ambtshalve behooren de kroonmaarschalk en zijn plaatsvervanger tot het uitvoerend comité. Bovendien werden 7 leden gekozen.

Deze heeren zullen aan het hoofd van de onderscheidene departementen komen te staan. Behalve het uitvoerend comité werd nog eene commissie voor legerorganisatie ingesteld. Ten slotte werd besloten eene commissie te kiezen, welke het ontwerp voor eene wet over den Rijksdag en de grondwet van het Koninkrijk Polen zal uitwerken.

Volgens de „Times” is Generaal Gurko, thans chef van den Staf, opvolger van Generaal Alexeieff.

DENEMARKEN. De zeelieden weigerden uit te varen wegens de gevaren op zee, en de huns inziens te geringe toeslag der reeders. Ook de matrozen op de schepen voor de binnenvaart kondigen een staking aan tegen 1 Maart, waardoor de geheele scheepvaart stil zou komen te liggen. De regeering onderhandelt nog met de beide vijandelijke mogendheden, om een beperking van de afsluiting te verkrijgen. De voedingsmiddelen zijn 200 à 300 % in prijs gestegen, aan steenkolen heerscht gebrek met de ook bij ons bekende gevolgen. Toch vergeet Denemarken

ook de plichten der menschlievendheid niet en verleent gastvrijheid aan een 1200 Duitsche en Oostenrijksche krijgsgevangenen uit Rusland, waarvan de kosten grootendeels uit particuliere bron betaald zullen moeten worden.

ZWEDEN. De scheepvaart ligt grootendeels stil, er rijdt slechts een gedeelte der treinen. Schepen worden in buitenlandsche havens achtergehouden, en de onderhandelingen met Engeland zijn nog niet tot een goed einde gebracht. In den Rijksdag had de regeering heftige aanvallen te verduren, o a. van de socialisten, die het talmen in zake die overeenkomst aan de regeering weten. Onder de socialisten zelf bestaat ook geen eenheid; een soortgelijke splitsing der partij als in Duitschland schijnt in de lucht te hangen, en werd slechts met moeite door Branting op een congres in Stockholm onderdrukt.

De door de regeering voor de handhaving der onzijdigheid nodig geachte 30 millioen, werd door de Rijksdag-commissie verminderd tot 10 millioen, onder protest van de conservatieve rechterzijde. De quaestie is thans in den Rijksdag voor geweest, met het resultaat, dat de Eerste Kamer het Regeeringsontwerp aannam, doch de Tweede Kamer met ongeveer $\frac{2}{3}$ der stemmen het advies van de begrootingscommissie volgde. Thans moet in den Rijksdag een gemeenschappelijke stemming plaats vinden, over den uitslag waarvan niets valt te voorspellen.

Een Zweedsch schip, de Hugo Hamilton, met een lading salpeter onderweg van Valparaiso naar Zweden, werd door de Duitschers getorpedeerd. De Engelsche pers buit dit uit als nieuwe Duitsche schending der Zweedsche rechten.

Belangrijk is het gezamenlijk optreden der 3 Skandinavische staten ten opzichte van de nieuwe gebeurtenissen op zee. Wilson's uitnoodiging, de betrekking met Duitschland te verbreken, werd door de 3 regeeringen om begrijpelijke redenen van de hand gewezen. De Zweedsche regeering (altijd nog het meest centraal-gezind van de drie) profiteerde van de gelegenheid om met fijne ironie Wilson een lesje te geven in politieke eerlijkheid. Zij had de regeering der Ver. Staten reeds zoo vaak verzocht mede te werken, om de rechten der volken te handhaven, maar de belangen der Ver. Staten veroorloofden dit dan niet....

Ook het Deensch Extrabladit uit zich, doch sterker, in dezen geest. Dat de pers der centralen zich over deze nota verheugt, spreekt vanzelf. Aan Duitschland richtten de 3 rijken daarentegen een gemeenschappelijk protest, waarin zij zich over het onrechtmatige van den nieuwen duikbootoorlog beklagen. En ditmaal juicht de Times.

Van de Zweedsche regeering schijnt voorts het initiatief uitgegaan te zijn tot het bijeenroepen van een conferentie der onzijdige landen in Stockholm, ter behandeling voornamelijk van oeconomische problemen, en het bespreken der gemeenschappelijke belangen. Ook de Nederlandsche regeering werd verzocht hieraan deel te nemen.

NOORWEGEN. Ook dit land raakt in de knel. De industrie lijdt aan steenkolen-gebrek, de textielnijverheid krijgt geen verfstoffen meer uit Duitschland. Theaters en scholen sluiten Engeland oefent een grooten druk uit; door den uitvoer van pyriet naar Engeland, kreeg Noorwegen weer steenkolen uit dit land. De scheepvaart ligt grootendeels stil; de Engelschen trachten de Noorsche schepen op te koopen. Op het protest van Duitschland wijzigde Noorwegen in het laatst van Januari de duikbooten-verordening (van 13 October 1916), en werden eenige tegemoetkomingen gedaan ten opzichte van handelsduikbooten. De verordening komt thans vrijwel overeen met de Zweedsche en luidt ongeveer als volgt:

„Duikbooten, die tot oorlogsgebruik zijn uitgerust, en die tot een der oorlogvoerende mogendheden behooren, mogen zich niet in de Noorsche territoriale wateren bewegen of ophouden. Indien zij handelen in strijd met dit verbod, loopen zij gevaar, zonder waarschuwing gewapenderhand te worden aangevallen.

Het verbod is niet gericht tegen duikbooten, die zich wegens noodweer, wegens averij, of om menschenlevens te redden, op Noorsch zeegebied begeven. De duikboot moet alsdan binnen dat gebied boven water varen, met de natievlag of internationaal sein in top, hetwelk de reden harer aanwezigheid aanduidt. De duikboot moet het Noorsche zeegebied verlaten, zoodra de reden vervallen is, welke haar recht verleende, zich aldaar op te houden. Duikbooten, uitgerust tot oorlogsgebruik, en toebehoorende aan een noncombattante vreemde mogendheid, mogen evenmin in de Noorsche wateren binnenloopen, of zich daar bewegen, behalve bij klaarlichten dag, bij goed zicht, en met de natievlag in top varende aan de oppervlakte.”

Het Noorsche stoomschip Sartland is in de Noorsche territoriale wateren door Engelsche torpedobooten aangehouden; de regeering heeft tegen deze schending der neutraliteit geprotesteerd.

ZWITSERLAND. In Zwitserland begint de nood te nijpen, te meer daar het geen vloot bezit om het minder afhankelijk te maken van hetgeen de oorlogvoerende mogendheden wenschen door te laten. De bevolking is reeds op rantsoen gesteld, er zijn reeds twee vleeschlooze dagen per week; vooral aan steenkool, dat uit Duitschland komen moet, heerscht gebrek, met de bekende gevolgen van inkrimping van den spoorwegdienst en vermindering van gasverbruik.

De moeilijkheden over den uitvoer naar Duitschland zijn nog niet verëffend. Met de Fransche regeering werd een regeling getroffen, waardoor er dagelijks drie treinen met levensmiddelen van Cette naar Zwitserland rijden kunnen. Deze Fransche haven, de eenige die door de Deutsche duikboot-verordening vrij gelaten is als „haven voor Zwitserland”, is te klein om aan de behoeften te kunnen voldoen, vooral daar niet alleen de approviandeering, maar ook de aanvoer voor de nijverheid over deze haven gaan moet. Reeds toen, behalve Cette, ook de haven van Marseille beschikbaar was voor den transitohandel naar

Zwitserland, kon door gebrek aan vervoermiddelen ternauwernood in de dagelijksche behoeften voorzien worden.

Frankrijk zal deze eenige open haven, die grootendeels als oorlogshaven in beslag genomen is, wel in de eerste plaats voor eigen gebruik benutten, en Zwitserland hangt dus geheel van Frankrijk's gunst af. Men hoopt nog dat het mogelijk zijn zal transporten naar Zwitserland over ons land te verzenden. Ook denkt men er over schepen, die voor Zwitserland waren aanvoeren, door de gevaarlijke zône te doen gaan. De bondsraad heeft energiek geprotesteerd tegen de Duitse duikbooten-regeling, en uitdrukkelijk op de onrechtmatigheid daarvan gewezen. Het Journal de Genève bepleit, ook met het oog op den toestand na den vrede, den bouw van een eigen handelsvloot.

Dat ook Zwitserland op Wilson's verzoek een afwijzend antwoord gaf, spreekt van zelf. Ook de Fransch-Zwitsersche pers is eenstemmig van oordeel, dat Zwitserland bezwaarlijk aan Wilson's uitnoodiging gevolg kon geven. De Zwitsersche gezant Ritter te Washington heeft nog pogingen aangewend om de besprekingen tusschen de Duitse en Amerikaansche regeeringen weer te doen opvatten, maar schijnt dat min of meer op eigen initiatief gedaan te hebben, en is door zijne regeering niet gesteund.

Het in de buitenlandsche pers verspreide bericht dat er in 1916 meer dan 10.000 Duitschers in Zwitserland zouden zijn genaturaliseerd blijkt overdreven; de Bondsraad heeft slechts van 2335, waarvan 850 in Zwitserland geboren, de naturalisatie bewilligd en slechts 1934 zijn werkelijk genaturaliseerd.

SPANJE. Sedert Amerika de diplomatieke betrekkingen met Duitsland verbrak, is Spanje de sterkste der neutralen geworden. Deze positie vermindert echter den ongunstigen toestand van het land niet, die nog verergerd wordt door de chronische werkstakingen. De scheepvaart lijdt onder de Duitse oorlogvoering; de spoorwegdienst moest worden ingekrompen; Engeland belemmert weer den uitvoer van zuidvruchten; er zijn veel werkelozen.

In de kamer had Romanones aanvallen te verduren op zijn Marokkopolitiek, hij verzekerde nogmaals, dat Spanje steeds een loyale neutraliteit zal handhaven.

Zoowel op Wilson's als op de Duitse nota antwoordde de Spaansche regeering in geheel neutralen geest; echter wordt in het protest tegen den verscherpten duikbootoorlog door de Ententepers een eerste stap gezien tot verdere verwickelingen. Waarschijnlijk is ook hier de wensch de vader der gedachte.

Koning Alfonso is aan een aanslag om zijn trein te laten ontsporen ontkomen.

Een Spaansche militaire missie is te Berlijn aangekomen, en werd voor haar vertrek naar het Westfront door Hindenburg ontvangen.

Als merkwaardigheid kan nog worden meedeeld, dat Spanje de

behartiging der belangen van dertien verschillende mogendheden op zich genomen heeft.

PORTUGAL. „Engelands bondgenoot sedert zes eeuwen” gaf een witboek uit, om zijne interventie te verdedigen. Van die interventie zelf is nog weinig te merken, maar het witboek belooft, dat de slotaanval niet zal worden ingezet zonder dat Portugeesche troepen er aan deelnemen. Echter wordt weer een ministeriële crisis aangekondigd; de president zou het ontslag der regeering reeds aanvaard hebben.

SERVIË. Volgens eene publicatie van verschillende Servische intellectueelen zouden er van de 80.000 Serven, die in 1916 bij het leger van Sarraïl zijn ingedeeld, thans nog 50.000 man over zijn.

ROEMENIË. Met behulp van Fransche officieren worden de overblijfselen van het Roemeensche leger gereorganiseerd; daarbij schijnen o.m. 14 Divisie- en Brigade-commandanten te zijn ontslagen.

De verdediging van Moldavië berust geheel in handen van de Russen.

De Oostenrijksche regeering heeft een protest gericht tot Roemenië wegens de slechte behandeling, waaraan Oostenrijksch-Hongaarsche onderdanen in Roemenië zouden blootstaan.

De Roemeensche regeering heeft geprotesteerd tegen de interneering in Duitschland van de mannelijke Roemeensche onderdanen van 16 tot 60 jaar en ontkende, dat Duitschland reden zou hebben tot het nemen van represailles.

GRIEKENLAND. In Griekenland heerscht hongersnood, doordat de Entente de blokkade streng blijft handhaven. De verbitterde bevolking bedrijft op verschillende plaatsen wanordelijkheden, o.a. op den Piraeus. De Grieksche publieke opinie richt zich sterk tegen de Entente, aan wie zij haar optreden verwijt trots het inwilligen harer eischen. De Geallieerden motiveeren hunne houding daarentegen met het feit, dat niet alle geweren zijn ingeleverd, waarvan de bevolking een groot aantal zou verborgen hebben.

20 Februari hebben zij eene nota aan de Grieksche regeering overhandigd, waarin de aandacht wordt gevestigd op de vijandelijke houding van een groot deel der Grieksche pers, en de volharding, waarmede sommige bladen volhouden, dat de regeering ten volle aan de eischen van het ultimatum heeft voldaan en dat derhalve de blokkade op onrechtvaardige wijze wordt gehandhaafd.

De gezanten leggen er den nadruk op, dat overeenkomstig het ultimatum de blokkade alleen kan worden opgeheven, als de militaire raadslieden van de bondgenooten van meening zijn, dat de beweging van de troepen en oorlogsmaterieel naar den Peloponesus voldoende waarborgen geeft van voldoende tenuitvoerlegging van de eischen en

zoo lang deze raadslieden nog niet van meening zijn, dat dat oogenblik is aangebroken, moet de blokkade worden gehandhaafd.

Desniettemin verklaren de gezanten, dat de waarborgende mogendheden niet onverschillig zijn voor het hongerslijden eener onschuldige bevolking en dat zij reeds maatregelen genomen hebben om Griekenland van levensmiddelen te voorzien.

De gezanten wijzen op de verantwoordelijkheid, die de Grieksche regeering zal treffen, wanneer langer de uitlatingen geduld worden van eene vijandige pers, die er op uit is de openbare meening op een dwaalspoor te brengen en de tot standkoming van goede betrekkingen tusschen Griekenland en de geallieerden te belemmeren.

TURKIJE. Prins Saïd Halim-pasja is als grootvizier opgevolgd door Talaat-bey; de vervanging van den oer-adel door den self-made man! Toch zal deze diepingrijpende wijziging geen invloed op de buitenlandsche staatkunde hebben. Met Saïd Halim traden twee ministers af, waarna thans een homogeen Jong-Turksch kabinet aan het bewind is gekomen.

Talaat-pasja verklaarde in het programma, dat hij 12 Februari in de Kamer heeft voorgelezen, dat de strijd met de grootste energie zal worden voortgezet, terwijl tegelijkertijd groote binnenlandsche hervormingen zullen worden tot stand gebracht. De oppervlakte van het bebouwde land zal zooveel mogelijk worden uitgebreid. Publiek- en privaatrecht zullen in modernen zin worden gewijzigd. Het openbaar onderwijs zal krachtig ter hand worden genomen. Op oeconomisch gebied zal elk initiatief, ook uit het verbonden en neutrale buitenland, zooveel mogelijk worden aangemoedigd. Finantieele plannen werden toegezegd en vertrouwen uitgesproken in de bestaande bondgenootschappen.

De kamer nam met algemeene stemmen eene motie van vertrouwen in het nieuwe kabinet aan.

De Senaat heeft de reeds door de kamer ingewilligde wet aangenomen, waardoor de regeering wordt gemachtigd met de Duitsche regeering eene leening te sluiten van 47½ miljoen Turksche ponden en biljetten uit te geven ten bedrage van 32 miljoen; de sinds het begin van den oorlog in Duitschland en Oostenrijk-Hongarije opgenomen voorschotten bedragen 79 miljoen.

De Gregoriaansche kalender is thans definitief in Turkije ingevoerd.

De Engelschen hebben in Mesopotamië voordeelen op de Turken behaald aan den Tigris in de Dahrabocht.

In de N. R. Ct. van 14 Februari is eene belangrijke correspondentie van den Balkancorrespondent „Uit de Arabische gewesten” opgenomen over de Syrische, Arabische en Egyptische gewesten.

De troepen van Hoesssein-pasja, den „koning van de Hedzjas en Yemen” zijn teruggedrongen tot Beyar bin Hazzani en Denendice, resp. 130 K.M. ten Z.W. en 160 K.M. ten Z.O. van Medina.

Er zouden moeilijkheden gerezen zijn tusschen de Engelschen en den

door den Sultan van Egypte benoemden Hoessein Kemal. Hierdoor wordt het door de Entente begonnen offensief over het geheele Arabische front bemoeilijkt.

PERZIË. Minister Curzon heeft in het Hoogerhuis verklaard, dat er in het gebied van de olievelden veiligheid heerscht.

De door de Engelschen georganiseerde gendarmerie in Zuid-Perzië zal op eene sterkte van 15000 man worden gebracht; de sterkte op het oogenblik bedraagt 8000.

De Anglo-Persian Oil Cy. opgericht in 1909, die in 1914 nog met verlies werkte, heeft in 1915 groote winsten behaald.

De Russen zijn ten Z.O. van Hamadan door de Turken verslagen.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA. De afkondiging van den onbeprekten duikboot-oorlog op 31 Januari door Duitschland heeft in de Vereenigde Staten groote sensatie verwekt en beheerscht aldaar thans den geheelen toestand.

Wilson deelde 3 Februari in het Congres mede, dat hij de diplomatieke betrekkingen met Duitschland had afgebroken, waarbij hij zich beriep op de Amerikaansche nota van 8 April jl., na de torpedeering van de Sussex, en het antwoord van 4 Mei daarop van Duitschland, waarin werd beloofd, dat de Deutsche duikboot-methoden zouden worden gestaakt.

Het Departement van Staat heeft aan de Amerikaansche diplomatieke en consulaire vertegenwoordigers in de Entente-landen medegedeeld, dat alle werkzaamheden ten behoeve van de Deutsche belangen zullen worden beëindigd.

De Senaat heeft met 78 tegen 5 stemmen het afbreken der diplomatieke betrekkingen met Duitschland goedgekeurd.

Slechts het vernietigen van Amerikaansche menschenlevens of van Amerikaansche schepen kan naar de woorden van Wilson aanleiding worden tot eene oorlogsverklaring. Toch werkt de tegenwoordige toestand, die feitelijk ten deele overeenkomt met eene blokkade van Amerikaansche havens, prikkelend op de publieke opinie in Amerika. Er gaan stemmen op, om alle Amerikaansche koopvaardischepen te bewapenen.

De regeering te Washington heeft, door bemiddeling van den Zwitserschen gezant, er in toegestemd, om de bepalingen van het Duitsch-Amerikaansch verdrag van 1799 in hoofdzaak na te leven. De positie der Duitschers in Amerika en die der Amerikanen in Duitschland zal daardoor beter zijn, dan bij een der andere oorlogvoerende landen.

In tegenspraak met de aanvankelijke berichten, schijnen proclamaties te zijn uitgevaardigd, waarin wordt verklaard, dat Deutsche schepen of particuliere eigendommen niet door de Vereenigde Staten zullen worden in beslag genomen. Intusschen schijnen talrijke machinedeelen van Deutsche schepen in Amerikaansche havens te zijn vernietigd of verstoort.

De Duitse regering heeft er in toegestemd de Amerikanen, die aan boord van de Yarrowdale waren gevangen genomen, in vrijheid te stellen.

Wilson heeft met zijn voorstel aan de kleine neutrale staten, om zich bij Amerika aan te sluiten bij de actie tegen den Duitschen onbeperkten duikboot-oorlog, geen succes behaald.

Saulsbury, vice president van den Senaat, heeft een wetsontwerp ingediend, waardoor de havens der Vereenigde Staten zouden worden opengesteld voor oorlogsschepen der geëllieerden, die koopvaarders convoyeeren om ze tegen aanvallen van Duitse duikbooten te beveiligen en zulke oorlogsschepen zou veroorloven in de Amerikaansche wateren te patrouilleeren.

De legercommissie uit den Senaat heeft gunstig gerapporteerd over eene wet, waarbij 6 maanden militair of maritiem onderricht verplichtend wordt gesteld tusschen 19 en 26 jaar.

Na jarenlangen strijd tusschen respectieve presidenten en vertegenwoordiging is thans het wetsontwerp op de immigratie, waarin aan de immigranten eene lees- en schrijfproef wordt voorgeschreven, wet geworden.

Minister Lansing heeft aan het Cubaansche volk naar aanleiding van de revolutionaire bewegingen bij de presidentsverkiezingen op het eiland, een nota gezonden, waarin hij verklaart, dat de Vereenigde Staten geen regering, die tengevolge eener revolutie aan het bewind mocht komen, erkennen kunnen.

4 Maart gaat het Congres uiteen en begint de nieuwe ambstermijn van president Wilson. De President zal tevoren in eene gemeenschappelijke zitting van het Congres eene rede houden, waarin hij machtiging zal vragen, om de gewapende macht van de Vereenigde Staten te gebruiken ter bescherming van de Amerikanen ter zee. Een voorstel daartoe van den Senator Fall in den Senaat, dat aanleiding gaf tot heftige debatten, is verwezen naar de Commissie voor buitenlandsche zaken.

De Republikeinen schijnen den President niet gaarne eene te groote macht te willen geven, om te handelen in de kwestie tusschen Duitschland en de Vereenigde Staten, maar zouden wenschen een buitengewone zitting samen te roepen van het nieuwe Congres, dat in gewone omstandigheden pas den eersten Maandag in December zou samenkomen. Zodoende zou op de beslissingen van den President beter toezicht kunnen worden gehouden.

Waarschijnlijk zal nog een wetsontwerp ter invoering van den algemeen militair oeffenplicht worden ingediend.

Het door de regering ingediende wetsontwerp op de spionage is door den Senaat aangenomen.

Hoewel blijkens de nota van 31 Januari Oostenrijk-Hongarije de meening van Duitschland omtrent den duikbootoorlog deelt, is er, tot nu toe, in de Oostenrijksche betrekkingen met de Vereenigde Staten

nog geen verandering gekomen. 20 Februari heeft echter de Amerikaansche gezant te Weenen eene nota overhandigd, waarin verwezen wordt naar de nota's, die gewisseld zijn naar aanleiding van de Ancona en de Persia en gevraagd wordt, welk standpunt de Oostenrijksche regeering ten opzichte van den duikbootoorlog inneemt en of de vroeger gedane verzekeringen als gewijzigd of ingetrokken moeten worden beschouwd. Afbreking van de diplomatieke betrekkingen is thans spoedig te verwachten, zoodat de nieuwbenoemde Oostenrijksche gezant Tarnowski waarschijnlijk zal terugkeeren zonder zijne geloofs-brieven te hebben overhandigd.

Aan de effectieve sterkte van het Amerikaansche staande leger van 146.000 ontbreken nog 38 000 man. De georganiseerde militie heeft slechts weinig waarde, daar zij slechts 24 maal per jaar hoogstens voor een paar dagen opkomt; zij was tot nu toe zeer impopulair. Geheel ongeoeffend is ten slotte de ongeorganiseerde militie; de militaire waarde van het Amerikaansche leger is derhalve zeer gering.

Voedselopstootjes te New-York en elders schijnen grootendeels door socialisten te zijn op touw gezet,

Het Huis van Afgevaardigden heeft het wetsontwerp aangenomen, waarbij 25 millioen dollar wordt toegestaan voor den aankoop van Deensch-West-Indië.

In afwachting van een beslissing omtrent de bewapening van koopvaardij-schepen varen de Amerikaansche handelsschepen niet uit. Alleen de postboot Philadelphia is na het begin van den verscherpten duikbootoorlog uit Europa te New-York aangekomen, terwijl de Rochester en de Orleans uit de Vereenigde Staten zijn uitgevaren naar Europa.

Een Amerikaansch zendeling, Robert Hasen is met het S. S. Athos, dat zonder waarschuwing is getorpedeerd, verdronken.

MEXICO. De Amerikaansche troepen onder generaal Pershing zijn uit Mexico teruggetrokken.

Fletcher, de gezant der Vereenigde Staten, is te Mexico aangekomen.

Volgens de Kölnische Zeitung heeft Carranza aan de Vereenigde Staten en aan Brazilië, Chili, Peru en Argentinië eene uitnoodiging gericht om te zamen met Mexico eene pan-Amerikaansche liga van onzijdigen te vormen, die ten doel heeft den uitvoer van oorlogsmaterieel uit het Amerikaansche vasteland naar de oorlogvoerende mogendheden te verbieden

ZUID-AMERIKAANSCHEN STATEN. De A.B.C. staten hebben bij Duitschland en Oostenrijk-Hongarije geprotesteerd tegen den onbeperkten duikbootoorlog. Op het voorstel van Wilson, om evenals de Vereenigde Staten de betrekkingen met Duitschland af te breken, zijn de Zuid-Amerikaansche Staten evenwel niet ingegaan.

Het verdrag over de schadeloosstelling van Columbia voor het verlies

van Panama is nog steeds niet door het Parlement der Vereenigde Staten bevestigd.

CHINA. Volgens Engelsche berichten zou ook de Chineesche regeering een vertoog richten tot Duitschland, met de waarschuwing, dat China de betrekkingen zal afbreken, indien de door Duitschland aan China medegedeelde duikbootenpolitiek niet wordt gewijzigd.

JAPAN. De keizer heeft het huis van afgevaardigden ontbonden, nadat het eene motie van wantrouwen tegen de regeering van Teraoetsji had aangenomen, omdat deze op ongrondwettige wijze tot stand is gekomen. Het huis zal nu niet vóór de aanstaande algemeene verkiezingen herkozen worden. De positie van het kabinet is verzwakt door de diplomatieke nederlaag, die het tegen China naar aanleiding van zijne eischen na het incident te Tsjengsjiatoeng heeft geleden; Japan heeft n.l. zijne eischen om Japansche militaire instructeurs en politiestations in China in te stellen, laten vallen.

De minister van buitenlandsche zaken M o t o n o heeft eene belangrijke redevoering in het parlement gehouden. Hij deelde mede, dat de Japansche regeering hare instemming heeft betuigd met de antwoorden der geallieerden op het Duitsche vredesaanbod en de nota der Amerikaansche regeering.

Hij behandelde verder het met Rusland in Juli 1916 geteekende verdrag en de verhouding van Japan tot de Vereenigde Staten en China, hij verklaarde de vroeger ten opzichte van China gevoerde zelfzuchtige politiek niet te zullen volgen.

De Japanners hebben groote ijzerertslagen bij Tsingtau binnen het Duitsche pachtgebied ontdekt.

Overzicht van het Indisch Militair Tijdschrift No. 11 (November 1916).

In dit nummer geeft de Majoor van den Topografischen dienst J. Van Roon het slot van zijne belangwekkende studie betreffende „Terreinvoorstelling op kaarten”. Voor dengene, die een meer diepgaande studie van het onderwerp zou willen maken wijst een rijke bronnenopgave den weg

De 1ste Luitenant der Militaire Administratie J. J. van den Berge geeft een overzicht van de wijze, waarop sedert het begin der mobilisatie de verpleging van het Nederlandsche leger is geregeld en teekent daarbij aan, dat algemeen erkend wordt, dat deze verplegingswijze zeer goed voldoet.

Van even groot actueel belang als het door den Luitenant van den Berge behandelde onderwerp is zeker ook de studie van den Kapitein der Artillerie C. A. Jorissen, betreffende „Spionnage en geheime dienst”. S. komt tot de conclusie, dat hoezeer ook de vredespionnage, d. i. de spionnage tusschen zoogenaamd „bevriende” mogendheden door iedereen als iets onwaardigs wordt gevoeld, pogingen tot afschaffing wel steeds dezelfde moeilijkheden zullen ondervinden als bijvoorbeeld de reeds zoo vaak gedane pogingen om te geraken tot algemeene ontwapening. Spionnage is een noodzakelijk kwaad zoowel voor de mogendheid, welke den oorlog offensief denkt te voeren, als voor haar die zich tot een strategisch defensieve rol zal moeten bepalen.

S. stelt in het licht, dat het Napoleon is geweest, die voor het eerst den spionnendienst heeft georganiseerd en geeft eenige voorbeelden van het optreden van een paar bekende spionnen. Na eene vergelijking van de wijzen, waarop de geheime dienst werkt in Duitschland, Engeland, Frankrijk en Japan, besluit S met een enkel woord over de taak van de militaire- en marine-attaché's, wier taak zeer ten onrechte vaak op een lijn gesteld wordt met die van den spion. Niets is minder juist, zooals kan blijken uit de omschrijving van hunne taak, door den Franschen afgevaardigde de la Ferronnays op 11 Mei 1899 in de Fransche Kamer van Afgevaardigden uiteengezet.

„De voornaamste plicht van den militairen attaché is: aan de vreemde „officieren van alle landen, waarmede hij dagelijks in aanraking komt, „een hoog denkbeeld te geven van de eer, de waardigheid en zoo „mogelijk van de groote wetenschappelijke ontwikkeling en de hooge „militaire waarde van al zijn kamaraden.

„De inlichtingen, die een militair attaché inwint verkrijgt hij langs „openlijken weg, voornamelijk uit couranten en tijdschriften; hij ziet en „leest wat iedereen kan zien en lezen, maar hij doet dit met deskundigen „blik, een deskundigheid, die gegrond is op zijn speciale militaire studiën „en zijn vroegere ervaring in den dienst op het Ministerie van Oorlog „en bij den Generalen Staf

„In de couranten staan dikwijls de ernstige geheimen ontsluitend voor „hen, die ze goed leest; ook zijn er altijd veel loslippige lieden, die „geheimen vertellen. De militaire attaché doet met dit alles zijn voor- „deel, doch daarin is niets ongeoorloofds gelegen, wat op spionage „lijkt; hij verricht zijn werk openlijk en niet onder valsche voorwendsels, „zooals de spion. Nu kan het voorkomen, dat hij op een geheim stuit, „waarvan hem de ontsluiting van beteekenis voorkomt voor zijn re- „geering. Dan meldt hij dit den Minister. Deze kan er zijn spionnen op „afsturen, doch hij mag den attaché niet met die spionage belasten; „deze moet er buiten blijven.”

Naar aanleiding van de, door den Kapitein J. P e t e r s in het jongste Wetenschappelijk Jaarbericht van de Indische Krijgskundige Vereeniging, gegeven beschouwingen over de in Indië in gebruik zijnde mitrailleurs en geweermitrailleurs, vestigen de 1ste Luitenant der Artillerie J. O u w e h a n d en G. de aandacht op sommige dier beschouwingen, welke naar hunne meening aanvechtbaar zijn. Inzonderheid wordt opgekomen tegen de door Kapt. P. als de meest doeltreffende aanbevolen schietwijze met mitrailleurs op vliegtuigen en de te ongunstig voorgestelde bedrijfszekerheid van de geweermitrailleurs. G. komt verder op tegen de verklaring door Kapt. P. gegeven van sommige passages van zijn (G's) in het Decembernummer van het I. M. T. 1915 geschreven artikel over: „Onze mitrailleurs en hunne schietopleiding”.

In een artikeltje, getiteld „De belangstelling voor het paard en de bevordering der paardensport in Nederlandsch-Indië” wekt de 1ste Luitenant der Artillerie J O t t o op tot het in het leven roepen van een tijdschrift, gewijd aan hippische belangen.

De Kapitein van den Generalen Staf A. J. C. J o n q u i è r e begint in dit nummer een uiterst interessant „Overzicht van de militaire actie in Djambi en Palembang”. Na een korte aardrijkskundige beschrijving van het terrein van actie deelt S mede over welke troepen in normale omstandigheden beschikt wordt door den Militair Commandant van Palembang en Djambi. Verder wordt in het licht gesteld, welke de taak is van de in het gewest aanwezige Gewapende Politie en op welke wijze zij is ingedeeld. Ten slotte wordt een vluchtig overzicht gegeven van de vele werkzaamheden verbonden aan de voorbereiding van de uitzending van een expeditie als de door S. besprokene. Met de beschrijving van de eigenlijke militaire actie wordt een begin gemaakt.

d'A.

Boekaankondiging.

Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië, 2de druk, met medewerking van verschillende geleerden, ambtenaren en officieren. Samengesteld door Mr. Dr. J. PAULUS, Oud-N.-I. Hoofdamtenaar. Proefaflevering. 1916. 's Gravenhage, MARTINUS NIJHOFF. Leiden, N. V. v/h E. J. BRILL.

Waar het een verblijdend verschijnsel van de laatste twintig jaren mag worden genoemd, dat de belangstelling in onze schoone overzeesche bezittingen, aan het opleven is, is het eene gelukkige gedachte geweest eene encyclopaedie samen te stellen, uitsluitend betrekking hebbende op Nederlandsch-Indië. De stof toch is te rijk om zich te laten dwingen in het keurslijf der beknoptheid, welke geboden zou zijn bij eene bewerking in eene encyclopaedie van meer algemeenen aard. Bovendien zouden de grootere kosten van een dergelijk algemeen werk allicht velen van de aanschaffing weerhouden. De snelle uitverkoop van den eersten druk is wel de beste rechtvaardiging voor deze uitgave. Inderdaad bevat het werk een schat van gegevens, welke in zeer vele gevallen op zich zelf reeds voldoende blijken te zijn voor dengene, die het raadpleegt. Voor hem, die een diepgaander studie van een bepaald onderwerp, onze koloniën betreffende, heeft te maken, wijst eene rijke litteratuur-opgave den weg.

De namen dergenen, die de samenstelling van de tweede uitgave der „Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië” op zich hebben genomen, zijn er borg voor, dat de uitvoering allerminst bij die van de eerste uitgave zal achterstaan. Eene gelukkige gedachte is de toevoeging van een aantal kaarten, welke in de eerste uitgave geheel ontbraken. Evenzeer valt met waardeering melding te maken van de gelegenheid welke wordt geboden aan bezitters van den eersten druk, om deze tegen bijbetaling in te ruilen tegen de nieuwe uitgave

d'A.

Pensioentarieven met aandeel in de winst voor officieren, voor vliegeniers, vliegenier-waarnemers en aëronauten. N. V. „Holland-Amerika” Levens-, Invaliditeits- en Renteverzekering-Maatschappij, gevestigd te 's Gravenhage, Hofweg 11.

Blijkens het, de tarieven begeleidend, boekje heeft de Maatschappij voor verschillende beroepen bijv. voor officieren, aviateurs, enz. extra

tarieven in het leven geroepen. De hierboven genoemde, ons toegezonden speciale tarieven verdienen naar onze meening de bijzondere aandacht van de betrokken categoriën van officieren.

The war pictorial. „January 1917”, „February 1917”. *London*, HODDER AND STOUGHTON.

Ter recentie werden ons toegezonden de beide eerste afleveringen 1917. Het tijdschrift, bevattende „de oorlog in beeld”, is zeer goed verzorgd. De toelichting der gereproduceerde foto's is in vier talen (ook in het Nederlandsch) gesteld.

Onze Neutraliteit. Geïllustreerd Maandschrift, onder redactie van W. J. M. LINDEN, 1e Luit. der Infanterie en Mr. W. NIERSTRASZ.

Wij wenschen nog eens de bijzondere aandacht te vestigen op dit keurig uitgevoerde tijdschrift, waarin steeds lezenswaardige, rijk geïllustreerde artikelen verschijnen. In het Januarinumner trekken onze bijzondere aandacht de artikelen „Onderzeebooten” van den Luitenant ter zee 1e kl. D. Scalongne en „De Indische Bergartillerie” van de hand van den 1e Luit. Art. O.-I. L. G. Th. Slothouber.

Wanneer de redactie er in slaagt — waaraan wij niet twijfelen — op den ingeslagen weg voort te gaan, zal op den duur het doel „Het opwekken van sympathie voor onze weermacht en van het besef, dat de defensie vraagstukken geen politieke, doch nationale vraagstukken zijn” door haar en door den uitgever beoogd, zeer zeker worden bereikt.

Handleiding voor het geven van bevelen, door C. C. DE GELDER, Kapitein der Infanterie. 2e druk. *Velp (Gld.)*, MAVORS.

Reeds kort na de verschijning van den eersten druk, bleek voor schrijver en uitgever de noodzakelijkheid, om tot het vervaardigen van een tweeden druk over te gaan.

Een bewijs, dat het boekje in den smaak is gevallen.

Zooals de titel aangeeft, vormt het werkje een handleiding bij het geven van bevelen.

Om zulks duidelijk te doen uitkomen, zegt schrijver in zijn voorwoord, dat de gegeven voorbeelden niet als vaststaande modellen, doch als een hulpmiddel, moeten worden beschouwd.

De samensteller is naar onze meening volkomen geslaagd in het doel, dat hij zich voor oogen stelde.

Ter aankondiging ontvangen.

Pensioentarieven met aandeel in de winst voor officieren, voor vliegeniers, vliegenier-waarnemers en aëronauten N. V. „Holland-Amerika” Levens-, Invaliditeits- en Renteverzekering-Maatschappij, gevestigd te 's Gravenhage, Hofweg 11.

Indeeling van het Koninkrijk der Nederlanden in Kieskringen en Provinciale Districten, volgens de komende nieuwe Grondwettelijke Bepalingen, tot invoering van de Evenredige vertegenwoordiging. Met enkele verduidelijkende aantekeningen, ten dienste van kiezers en kiesvereeningen, van J. R. SNOECK HENKEMANS 's Gravenhage, 1917. D. A. DAAMEN.

Sonderbeilage zu Nr. 41 der Deutschen Kriegsnachrichten. Das Schicksal Rumäniens.

Les opérations d'automne (Septembre—Decembre 1916). L'offensive sur les fronts du Trentin et des „Alpes Giulie”. Opérations en Orient. Grand Quartier Général Italien.

C. J. SNIJDERS en P. C. J. NOORDUYN. Duurzame en Tijdelijke Versterkingskunst. Leerboek voor de cadetten van alle wapens. Met atlas. Eerste deel. Derde druk, bewerkt door P. W. SCHARROO, Kapitein der Genie, Leeraar aan de Kon. Mil. Academie. Breda, 1916. DE KONINKLIJKE MILITAIRE ACADEMIE.